

วิทยานิพนธ์

**การประเมินผลการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตร
การบริหารกิจการคณะสงฆ์**

**THE IMPLEMENTATION EVALUATION OF SANGKHA
ADMINISTRATION CERTIFICATE CURRICULUM**

พระมหาสารโรห สติมัน

**วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการบริหารการศึกษา**

ปีการศึกษา 2550

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จฯ
วัน เดือน ปี..... 10 ส.ค. 2551
เลขทะเบียน..... 00211847

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

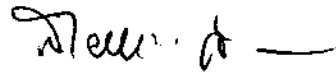
เลขเรียกหนังสือ 346
พ.ศ. ๒๕๕๑
๑๖๕๐

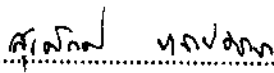
วิทยานิพนธ์ การประเมินผลการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์
โดย พระมหาสาโรช สติมัน
สาขา การบริหารการศึกษา
ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ หลาบมาลา
กรรมการ รองศาสตราจารย์ เกริก วัคฆมานนท์

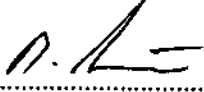
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา อนุมัติให้วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต

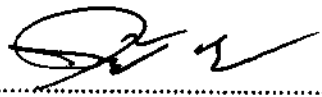

.....ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายงานบัณฑิตศึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรายุทธ์ เศรษฐขจร)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.สายหยุด จำปาทอง)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ หลาบมาลา)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ เกริก วัคฆมานนท์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ทวีศักดิ์ จงประดับเกียรติ)

.....กรรมการและเลขานุการ
(ดร.เปรมสุรีย์ เชื่อมทอง)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

พระมหาสารัช สติมัน. (2550) การประเมินผลการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการ
คณะสงฆ์. วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ-
บ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

คณะกรรมการควบคุม : รศ.ดร.สุรศักดิ์ หลาบมาลา รศ.เกริก วัชคฆานนท์

การประเมินผลการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ มีวัตถุประสงค์
เพื่อประเมินผลการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านบริบท ด้านปัจจัย
เบื้องต้น ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และเพื่อนำเสนอแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร
ประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยใช้รูปแบบการประเมินซีพี (CIPP Evaluation Model)
ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ อาจารย์และผู้เรียน จำนวน 65 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้เป็น
แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (μ) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)

ผลการวิจัย พบว่า

ด้านบริบท พบว่า อาจารย์และผู้เรียนเห็นว่าบริบทของหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ใน
ระดับมาก มีข้อเสนอแนะว่า หลักสูตรควรครอบคลุมทั้งวิชาการบริหารและวิปัสสนากัมมัฏฐาน

ด้านปัจจัยเบื้องต้น พบว่า อาจารย์และผู้เรียนเห็นว่าปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรมีความ
เหมาะสมอยู่ในระดับมาก มีข้อเสนอแนะว่าควรปรับโครงสร้างหลักสูตรให้เหมาะกับวิชาที่มีเนื้อหา
มากหรือน้อย

ด้านกระบวนการ พบว่า อาจารย์และผู้เรียนเห็นว่ากระบวนการของหลักสูตรมีความ
เหมาะสมอยู่ในระดับมาก มีข้อเสนอแนะว่า หลักสูตรควรจัดการเรียนการสอน โดยวิธีการศึกษาจาก
งานที่ปฏิบัติจริงในลักษณะแลกเปลี่ยนประสบการณ์

ด้านผลผลิต พบว่า ผู้เรียนเห็นว่าผลผลิตของหลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมาก
มีข้อเสนอแนะว่า ควรพัฒนาผู้เรียนให้มีความรอบรู้ในวิชาการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร พบว่า ควรพัฒนาหลักสูตรให้เป็นหลักสูตร
แกนกลางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในรูปแบบวิทยาลัย เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมและแลกเปลี่ยน
วิชาการบริหารกิจการคณะสงฆ์

PHRAMAHA SAROSH SATIMAN (2007) THE IMPLEMENTATION EVALUATION OF SANGKHA ADMINISTRATION CURRICULUM. GRADUATE PROGRAMME THESIS. BANGKOK : GRADUATE SCHOOL. BANSOMDEJCHAOPRAYA RAJABHAT UNIVERSITY. ADVISOR. ASOE. PROF. DR. SURASAK LABMALA, ASS. PROF. KRERK WAYAKANON.

The Implementation Evaluation of Sankha Administration Certificate Curriculum aimed to evaluate the implementation of the mentioned curriculum on context, input, process and product aspects and to recommend the guidelines for improving and developing the curriculum of Sankha Administration Certificate using CIPP Evaluation Model. The research populations were instructors and students numbering 65 persons. The questionnaire was used to collect the data. Statistics used for analyzing the data were mean (μ) and standard deviation (σ)

The results of the research indicated that :-

On context the respondents indicated the curriculum was appropriate at high level and recommended that the curriculum should covers both academic and meditation disciplines.

On input the respondents indicated the curriculum was appropriate at high level and recommended that the curriculum structure should be adjusted to accommodate the heavy and light content of the subjects.

On process the respondents indicated the curriculum was appropriate at high level and recommended that the teaching – learning should based on actual work in the term of experience sharing.

On product the respondents indicated the curriculum was appropriate at high level and recommended that the graduates should be knowledgeable and expertises in Sangkha Administration leading to work efficiency.

Guidelines for improving and developing the curriculum was that there should be central curriculum for Sangkha Administration in the form of Administrative College for collecting and sharing of knowledge of Sangkha Administration.

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะไม่สำเร็จล่วงไปได้เลย ถ้าไม่ได้รับเมตตาอนุเคราะห์คำปรึกษาที่ดีอิงจากอาจารย์ที่ปรึกษา อันประกอบด้วย รศ.ดร.สุรศักดิ์ หลาบมาลา ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รศ.เกริก วัชคานนท์ กรรมการที่ปรึกษา มิใช่เฉพาะคำปรึกษาในเชิงวิชาการเท่านั้น แต่รวมไปถึงกำลังใจที่ทำให้เกิดความพยายามจนสามารถทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จเรียบร้อย ผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้กรุณาตรวจสอบความเที่ยงตรงทางเนื้อหาของเครื่องมือ และให้คำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณผู้บริหารมหาวิทยาลัย เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาร่วมรุ่นบริหารการศึกษารุ่น 4 ที่แสดงน้ำใจด้วยความห่วงใยในความคืบหน้ามาโดยตลอด โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่ช่วยประสานงานจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยทุกประการ

ขอขอบคุณอาจารย์และพระอาจารย์ทุกรูป เจ้าหน้าที่ในหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารคณะสงฆ์ รุ่นที่ I ทุกรูป / คน ที่เมตตาอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม โดยเฉพาะ ผศ.ดร.สุพล สุยะพรหม ประธานโครงการหลักสูตร และพระอาจารย์สนธยา มงคลโก ที่รับเป็นธุระในการประสานให้ความช่วยเหลือทั้งข้อมูลและการติดต่อระหว่างผู้ตอบแบบสอบถาม

ขอกราบขอบคุณพระราชรัตนโสภณ เจ้าสำนักเรียนวัดบุญยประดิษฐ์ และเพื่อนสหธรรมิกที่วัดบุญยประดิษฐ์ที่ได้ช่วยเหลือ เป็นกำลังใจมาโดยตลอด

ขอกราบขอบคุณพระครูปัญญาวิมลกิจ และพระครูสุทธิพงษ์ศิริวัฒน์ จ.นครราชสีมา และครอบครัวของผู้วิจัยที่สนับสนุนในการเรียนและการทำวิจัย

คุณค่าของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอถวายเป็นพุทธบูชา ธัมมบูชา และสังฆบูชา ที่ทำให้ประจักษ์ในความเป็นกัลยาณมิตรของทุกๆ ท่านที่เกี่ยวข้อง

พระมหาสาโรช สติมัน

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
ประกาศคุณูปการ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญแผนภูมิ.....	ฌ
บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	7
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	8
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร.....	9
งานวิจัยในประเทศ.....	41
งานวิจัยต่างประเทศ.....	51
บทที่ 3 วิธีดำเนินงานวิจัย	
ประชากร.....	52
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	52
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	54
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้.....	55

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
ผลการวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	62
ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรประกาศนียบัตร การบริหารกิจการคณะสงฆ์.....	66
ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตรประกาศนียบัตร การบริหารกิจการคณะสงฆ์ 4 ด้าน.....	82
 บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย.....	84
อภิปรายผล.....	89
ข้อเสนอแนะ.....	94
 บรรณานุกรม.....	96
 ภาคผนวก.....	101
ภาคผนวก ก แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย.....	102
ภาคผนวก ข หนังสือราชการที่เกี่ยวข้อง.....	117
ภาคผนวก ค รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ.....	124
ภาคผนวก ง ประวัติผู้วิจัย.....	126

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1	การให้ค่าระดับผลการศึกษาของหลักสูตร..... 41
ตารางที่ 2	มิตินที่มุ่งประเมินความเหมาะสมของการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตร การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในแต่ละด้าน..... 56
ตารางที่ 3	ข้อมูลเบื้องต้นของอาจารย์..... 62
ตารางที่ 4	ข้อมูลเบื้องต้นของผู้เรียน..... 64
ตารางที่ 5	ผลการประเมินผลการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในภาพรวม..... 66
ตารางที่ 6	ผลการประเมินด้านบริบทของหลักสูตร จำแนกรายข้อ..... 67
ตารางที่ 7	ผลการประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตร จำแนกรายข้อ..... 68
ตารางที่ 8	ผลการประเมินด้านกระบวนการของหลักสูตร จำแนกรายข้อ..... 75
ตารางที่ 9	ผลด้านผลผลิตเฉพาะหัวข้อความรู้ความเข้าใจในการบริหารกิจการคณะสงฆ์.. 79
ตารางที่ 10	ผลการประเมินด้านผลผลิตของหลักสูตร จำแนกรายข้อ..... 79
ตารางที่ 11	ผลข้อเสนอแนะ..... 82

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิที่ 1	กรอบแนวคิดในการวิจัย..... 8
แผนภูมิที่ 2	รูปแบบการประเมินหลักสูตรของทาบา (Taba)..... 21
แผนภูมิที่ 3	รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler)..... 21
แผนภูมิที่ 4	รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสแตค..... 22

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่สามารถผลักดันองค์การให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด ธัญญา ผลอนันต์ (2546 : 17) กล่าวถึงความสำคัญของมนุษย์ไว้ 3 ประการ คือ 1) มนุษย์สามารถพัฒนาตนเองให้มีความสามารถเชิงสมรรถภาพในการปฏิบัติงาน ได้อย่างเต็มที่ 2) มนุษย์สามารถพัฒนาองค์กร และ 3) มนุษย์สามารถเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่สังคมและประเทศชาติได้ ทำให้มองเห็นภาพของมนุษย์ในฐานะเป็นศูนย์กลางแห่งการพัฒนา คือพัฒนาคน พัฒนาสังคมที่คนเกี่ยวข้องและสังคมส่วนรวม ในมุมมองที่มนุษย์มีความสำคัญในการพัฒนานี้ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2543 : 158-159) ได้กล่าวถึงมนุษย์ในฐานะเป็นสัตว์ที่ฝึกได้และต้องฝึก หรือเป็นสัตว์ที่พัฒนาได้ (ทัมมะ) ซึ่งถือเป็นความกิตราฐานที่สำคัญที่สุดของระบบจริยธรรมในพระพุทธศาสนาภายใต้หลักการว่า ความประเสริฐของมนุษย์อยู่ที่การฝึกฝนพัฒนา ถ้าไม่พัฒนาแล้ว มนุษย์ก็ไม่ประเสริฐ และมนุษย์นั้นเมื่อพัฒนาแล้วสามารถเข้าถึงอิสรภาพและความสุขได้จริง การไม่พัฒนาของมนุษย์ก่อให้เกิดความแตกต่างกลายเป็นความขัดแย้งในองค์การ องค์กรก็ไม่สามารถประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดได้ สมกับพุทธภาษิตว่า “สุขา สุขุมสุส สามคฺติ ความสามัคคีของมนุษย์ในองค์การ ทำให้องค์กรพัฒนา” (วินย. จุล. ไทย 7/354/217) ดังนั้น ความสำคัญของมนุษย์จึงอยู่ที่มนุษย์นั้นพัฒนาตนเองหรือไม่พัฒนาตนเอง

กระบวนการในการพัฒนามนุษย์ก็คือการศึกษาซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาให้ครบ 3 ด้านตามหลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนา คือด้านพฤติกรรม (ศีล) ด้านจิตใจ (สมาธิ) และด้านปัญญา (ปัญญา) (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) 2543 : 244) เป็นการพัฒนามนุษย์ให้เขาเป็นผู้มีพื้นฐานความรู้ความสามารถ เป็นคนดีเพื่อจะได้ช่วยตนเองให้ดำรงชีวิตได้ในสังคมอย่างมีความสุข ในขณะที่เดียวกันก็ต้องให้เป็นคนที่ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม ช่วยเหลือพัฒนาสังคม ประเทศชาติ การศึกษาจึงเป็นการสร้างคนเพื่อไปสร้างสังคมที่ตนอาศัยอยู่นั่นเอง (พนม พงษ์ไพบูลย์ 2539 : 86-87) ซึ่งเป็นไปตามความหมายของการศึกษาในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 4 วรรค 1 ที่ระบุว่า “การศึกษา หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต”

ในการที่จะบรรลุความสำเร็จทางการศึกษา จะต้องมีความมุ่งหมายของการศึกษาที่แน่นอน ความมุ่งหมายของการศึกษาจะเป็นเกณฑ์ในการประเมินผลได้อย่างหนึ่งว่าการศึกษานั้นประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว และเครื่องมืออย่างหนึ่งที่จะนำการศึกษาให้ดำเนินไปตามจุดมุ่งหมายได้ก็คือ หลักสูตร เนื่องจากหลักสูตรเป็นแผนหรือแนวทางในการจัดการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน ที่ชี้แนะให้ผู้บริหารการศึกษา ครู อาจารย์ ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้พยายามจัดสรรประสบการณ์ทั้งหมดตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ให้แก่ผู้เรียนหรือเยาวชนในชาติ เพื่อให้เยาวชนหรือพลเมืองของชาติได้พัฒนาตนเองทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และคุณสมบัติที่พึงประสงค์ ตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาชาติ (กาญจนา คุณารักษ์ 2540 : 1-2)

การจัดการศึกษาเพื่อสังคมผลผลิต เมื่อสังคมมีความเปลี่ยนแปลงในส่วนต่าง ๆ ของสังคมทั้งระบบโดยสภาพอิงอาศัยกัน สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนชาวไทยต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกัน การจัดการศึกษาของไทยโดยเฉพาะหลักสูตรซึ่งอาศัยการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ รวมทั้งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก็ต้องมีการเปลี่ยนแปลงด้วย (ชูศรี สุวรรณโชติ 2544 : 5) ดังนั้นหลักสูตรจึงต้องมีความสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงและสนองต่อความต้องการขององค์กรได้

ปัจจุบันคณะสงฆ์มีความต้องการเพิ่มวุฒิการศึกษาของพระสงฆ์ฆราวาสที่เป็นผู้ปกครองซึ่งมีวุฒิการศึกษาไม่ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แต่เป็นผู้มีความรู้ มีประสบการณ์ทั้งการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการสอนพระปริยัติธรรมมาเป็นเวลานาน ที่มีความประสงค์จะเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรี แต่ไม่สามารถเข้าศึกษาต่อได้ เพราะไม่มีวุฒิการศึกษา เพื่อให้ท่านเหล่านั้นมีวุฒิการศึกษาที่สามารถศึกษาต่อในระดับชั้นปริญญาตรีได้ คณะสงฆ์จึงจำเป็นต้องสร้างหลักสูตรอบรมขึ้นมาเพื่อฝึกอบรมพระสงฆ์ฆราวาสเพื่อให้ปฏิบัติการกิจของคณะสงฆ์ได้ดียิ่งขึ้นและให้ท่านเหล่านั้นมีวุฒิการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อนำไปศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี

หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เป็นความร่วมมือกันระหว่างภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับเจ้าคณะภาค 1 และ วัดพิชยญาติการาม กรุงเทพมหานคร จัดขึ้นเพื่อรองรับพระสงฆ์ภาค 1 คือ กรุงเทพมหานคร จังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ ในลักษณะหลักสูตรนาร่อง เริ่มต้นหลักสูตรในปีพุทธศักราช 2547 มีเนื้อหาการเรียนการสอนครอบคลุมภารกิจของคณะสงฆ์ที่กำหนดไว้ตามกรอบแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ 6 ด้าน ได้แก่ การปกครอง การเผยแผ่ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ และการสาธารณูปการ เพื่อให้ภารกิจทั้ง 6 ด้านเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นที่พระสงฆ์ต้องได้รับการอบรมให้ถูกต้องจึงจำเป็นต้องจัดทำหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ขึ้น

หลักสูตรนำร่องนั้นจำเป็นต้องทำการวิจัยเพื่อพัฒนาและปรับปรุงให้หลักสูตรสามารถตอบสนองความต้องการของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะหลักสูตรที่คาดหวังอันหมายถึงมวลประสบการณ์ที่กำหนดเอาไว้โดยคาดหวังหรือตั้งใจว่าจะให้นักเรียนได้รับกับหลักสูตรที่เป็นจริงคือมวลประสบการณ์ที่นักเรียนแต่ละคนได้รับจริงๆ จากโรงเรียนที่ตนเข้าเรียนอยู่นั้น หลักสูตรที่เป็นจริงอาจจะสอดคล้อง หรือแตกต่างอย่างมากกับหลักสูตรที่คาดหวังก็ได้ การที่จะทราบได้ว่า หลักสูตรที่เป็นจริงสอดคล้องหรือแตกต่างจากหลักสูตรที่คาดหวังมากน้อยเพียงใด จำเป็นต้องมีการประเมินหลักสูตร (ประพนธ์ เขียรกุล 2542 : 79) การใช้หลักสูตรที่หลักสูตรจำเป็นต้องได้มีการติดตามผลการใช้หลักสูตร ซึ่งโดยปกติจะเริ่มติดตามผลการใช้หลักสูตรหลังจากที่ได้ใช้มาแล้ว 1 ปี แต่ทั้งนี้มิได้หมายถึงว่าในช่วงหนึ่งปีผู้พัฒนาหลักสูตรจะไม่มีการติดตามผลเลย (ชูศรี สุวรรณโชติ 2544 : 94) การติดตามการใช้หลักสูตรนั้นเกิดจากการที่หลักสูตรต้องพัฒนาไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเกิดจากความต้องการให้หลักสูตรที่คาดหวังสอดคล้องกับหลักสูตรที่เป็นจริงเมื่อหลักสูตรถูกนำไปใช้

ด้วยความที่หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นหลักสูตรใหม่ แม้เริ่มเปิดการเรียนการสอนเป็นปีแรก ก็จำเป็นต้องทำการประเมินผลการใช้หลักสูตร ผู้วิจัยคาดหวังผลจากการประเมินผลการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในครั้งนี้สามารถเป็นแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรประกาศนียบัตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในปีการศึกษาต่อๆ ไป และเป็นแนวทางในการนำหลักสูตรเปิดการเรียนการสอนกับคณะสงฆ์ภาคอื่นๆ เพื่อให้หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์สามารถดำเนินการได้ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่ตั้งไว้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินผลการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในครั้งนี้แยกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มอาจารย์ และกลุ่มผู้เรียนรวม 65 รูป/คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

การวิจัยการประเมินผลการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งตัวแปรที่ศึกษาเป็นตัวแปรต้น ได้แก่ องค์ประกอบของหลักสูตร 4 ด้าน คือ 1. ด้านบริบท 2. ด้านปัจจัยเบื้องต้น 3. ด้านกระบวนการ และ 4. ด้านผลผลิต และตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดเห็นของประชากรเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวแปรต้นทั้ง 4 ด้าน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ด้านบริบท

2.1.1 วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

2.2 ด้านปัจจัยเบื้องต้น

2.2.1 โครงสร้างของหลักสูตร

2.2.2 เนื้อหาของหลักสูตร

2.2.3 คุณลักษณะของอาจารย์

2.2.4 คุณลักษณะของผู้เรียน

2.2.5 สื่อทัศนูปกรณ์

2.2.6 เอกสารการสอนและเอกสารอ้างอิง

2.2.7 สถานที่เรียน

2.3 ด้านกระบวนการ

2.3.1 การจัดการเรียนการสอน

2.3.2 การวัดผลและประเมินผล

2.3.3 การบริหารหลักสูตร

2.4 ด้านผลผลิต

2.4.1 ความรู้ความเข้าใจในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

2.4.2 ความสามารถในการนำความรู้ไปใช้

2.4.3 ความสามารถในการเผยแพร่

2.4.4 การอุทิศตน

นิยามศัพท์เฉพาะ

หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ หมายถึง หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ พ.ศ. 2547 อันเป็นประมวลวิชาต่างๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการบริหารภารกิจหน้าที่ของคณะสงฆ์ตามที่กำหนดไว้ในพระธรรมวินัยและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 เป็นหลักสูตรที่มุ่งให้ความรู้ความเข้าใจในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แก่พระสังฆาธิการ

และครูสอนพระปริยัติธรรมให้สามารถประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา พัฒนาสังคม และเผยแผ่พระพุทธศาสนา และใช้เป็นวุฒิการศึกษาเพื่อเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีของพระสงฆ์ที่มีความรู้ มีประสบการณ์การบริหารกิจการคณะสงฆ์และการสอนพระปริยัติธรรม

การใช้หลักสูตร หมายถึง การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายใต้อสถานศึกษาเพื่อการใช้หลักสูตรและการสอนของอาจารย์ เพื่อให้การนำหลักสูตรไปใช้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

การประเมิน หมายถึง การตรวจสอบสภาพการดำเนินงานที่กำลังปฏิบัติอยู่ ด้วยการรวบรวมข้อมูลที่เป็นจริง เพื่อหาคุณค่าเกี่ยวกับจุดอ่อนและจุดแข็งของหลักสูตรว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ หรือต้องปรับปรุงแก้ไข

การประเมินบริบท หมายถึง การตรวจสอบสภาพพื้นฐานอันเป็นหลักการที่ส่งผลต่อการดำเนินการของหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ได้แก่

1) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร หมายถึง สภาวะแวดล้อมของหลักสูตรเกี่ยวกับหน้าที่ การงาน ความต้องการของคณะสงฆ์ สภาพสังคมปัจจุบัน อันจะนำไปสู่การจัดทำเป็นนโยบาย โครงการหลักสูตร

การประเมินปัจจัยเบื้องต้น หมายถึง การตรวจสอบทรัพยากรทางการศึกษาของหลักสูตร ประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ได้แก่

1) โครงสร้างของหลักสูตร หมายถึง ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตรและความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิตในแต่ละหมวดวิชา

2) เนื้อหาของหลักสูตร หมายถึง ความสอดคล้องของเนื้อหาวิชากับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ความสอดคล้องของเนื้อหาวิชากับการนำไปใช้ในหน้าที่การงาน เนื้อหาวิชาจากวิทยานิพนธ์ส่งเสริมในการเรียนวิชาปฏิบัติ เนื้อหาสอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าของสังคมปัจจุบัน เนื้อหาสอดคล้องกับความต้องการขององค์กรการบริหารงานพระพุทธศาสนา ส่งเสริมเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ และเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อระดับสูงต่อไป

3) คุณลักษณะของอาจารย์หมายถึง ความพร้อมในด้านความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ในการสอน และ จำนวนของอาจารย์

4) คุณลักษณะของผู้เรียน หมายถึง ความต้องการพัฒนาพื้นความรู้ ทักษะต่อความเป็นพระผู้ทำหน้าที่บริหารกิจการคณะสงฆ์ และ ปริมาณของผู้เรียน

5) โสภณูปกรณ์ หมายถึง อุปกรณ์การเรียนการสอน อัน ได้แก่ ความเพียงพอในการใช้สื่อสำหรับการเรียนการสอน ความทันสมัย และความสะดวกในการใช้สื่อโสภณูปกรณ์

6) เอกสารการสอนและเอกสารอ้างอิง หมายถึง เอกสารประกอบการเรียนการสอน เกี่ยวกับความเหมาะสมด้านจำนวน ความทันสมัย ความสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา ความเพียงพอ ความสะดวกในการใช้เอกสารการสอน

7) สถานที่เรียน หมายถึง ที่ตั้งที่เรียนของหลักสูตร เกี่ยวกับความเหมาะสมของสถานที่ กับจำนวนนักเรียน ความเหมาะสมด้านบรรยากาศ และการเดินทางเพื่อไปศึกษา

การประเมินกระบวนการ หมายถึง การตรวจสอบขั้นตอนหรือกิจกรรมต่างๆ ในการ ดำเนินการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ได้แก่

1) การจัดการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการเรียนการสอนเกี่ยวกับการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน การส่งเสริมความรู้และทักษะทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน

2) การวัดผลและประเมินผล หมายถึง กระบวนการตรวจสอบด้านปริมาณและคุณภาพ ทางการเรียนการสอนเกี่ยวกับความชัดเจนในการกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียน ความสอดคล้องระหว่างการวัดผลและการประเมินผลการเรียนกับกิจกรรมการเรียนการสอน การเปิด โอกาสให้มีส่วนร่วมของผู้เรียนในการวัดผลและการประเมินผลการเรียน

3) การบริหารหลักสูตร หมายถึง การจัดทำแผนงานวิชาการ การส่งเสริมสนับสนุนสื่อ การเรียนรู้ การนิเทศการสอน

การประเมินผลผลิต หมายถึง การตรวจสอบคุณภาพของผู้เรียนตามที่หลักสูตรมุ่งหวังจะให้ ผู้เรียนได้รับ ได้แก่

1) ความรู้ความเข้าใจในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ หมายถึง ความรู้ที่ได้รับจาก การศึกษาตามหลักสูตรในกระบวนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ซึ่งมีวิธีการ วัดผลความรู้ตามที่ หลักสูตรกำหนดไว้

2) ความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ หมายถึง ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับจาก การศึกษาตามหลักสูตร ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาพระพุทธศาสนาและสังคมในขณะ ศึกษาและหลังจากจบหลักสูตรแล้ว และ ประสิทธิภาพการนำความรู้ไปใช้ที่เกิดจากหลักสูตรโดยตรง

3) ความสามารถในการเผยแพร่ หมายถึง ความสามารถในการนำความรู้ที่ได้รับจาก การศึกษาตามหลักสูตร ไปใช้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการเผยแพร่เกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ การแนะนำวิธีการ เผยแพร่ให้กับบุคคลอื่น และใช้ความสามารถในการเผยแพร่เอง

4) การอุทิศตน หมายถึง องค์กรความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาตามหลักสูตร ทำให้ผู้เรียนเกิด การสำนึกเพื่ออุทิศตนในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนา อุทิศตนเพื่อรักษาและ ประพฤติตามพระธรรมวินัย อุทิศตนเพื่อสืบต่อพระพุทธศาสนาและปกป้องภัยอันจะเกิดขึ้นแก่ พระพุทธศาสนา

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้ทำหน้าที่ในการบริหาร โครงการหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

อาจารย์ หมายถึง อาจารย์ประจำโครงการหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะ
สงฆ์ ซึ่งประกอบด้วย อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชา และอาจารย์บรรยายร่วมประจำโครงการ

ผู้เรียน หมายถึง พระสงฆ์ที่เรียนในหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์
รุ่นที่ 1

คุณภาพของผู้เรียน หมายถึง ความรู้และความสามารถในการนำความรู้ที่ได้จากการศึกษา
ตามหลักสูตร ไปใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

ความเหมาะสม หมายถึง สภาวะหรือเงื่อนไขของเนื้อหา สาระ หลักการ กระบวนการ และ
ผลที่ต้องการ สามารถนำไปปฏิบัติได้ภายในบริบทสังคมปัจจุบัน

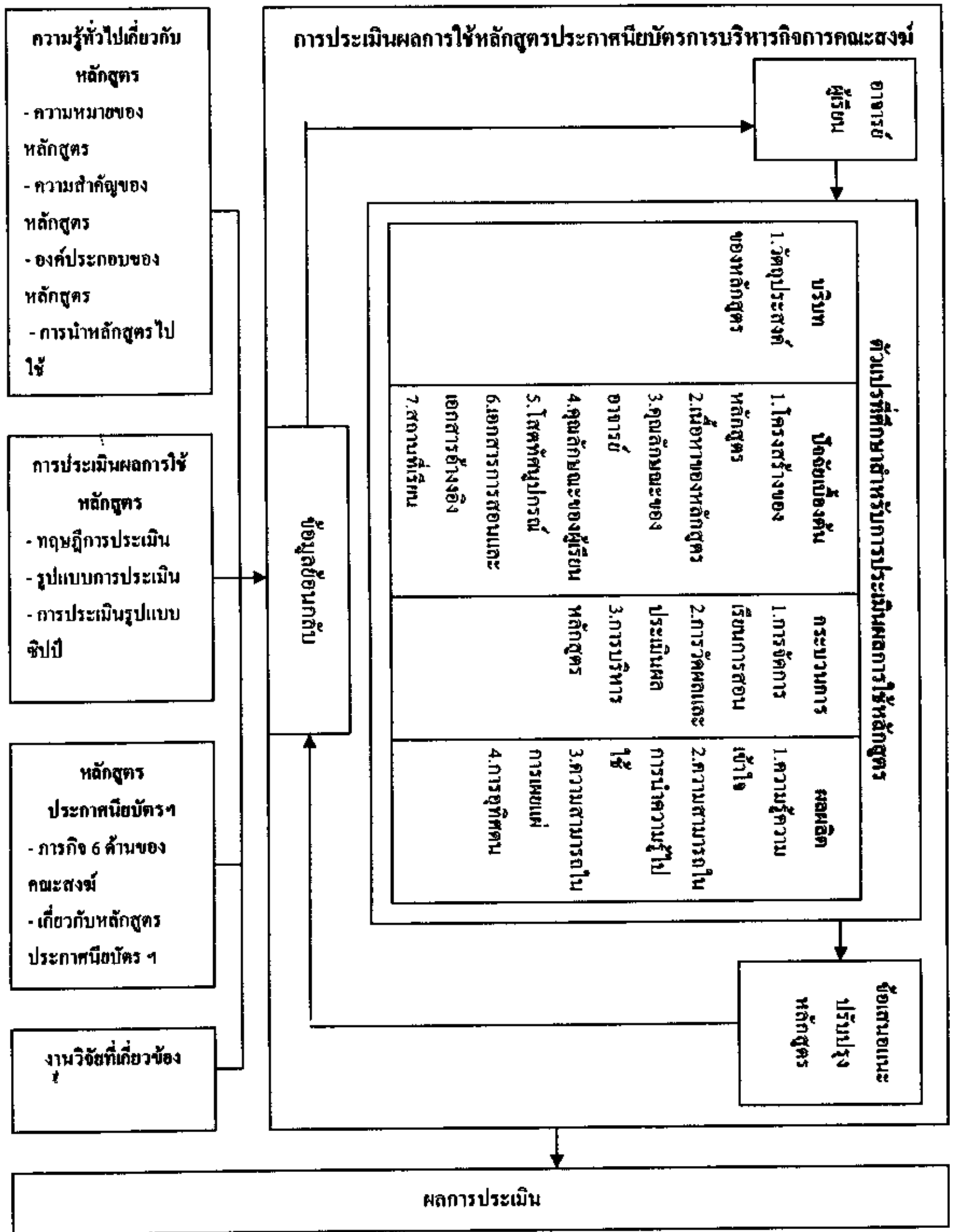
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้รายละเอียดที่นำไปเป็นข้อมูลประกอบแนวคิดของผู้บริหาร
อาจารย์ และผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรในด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ และ
ด้านผลผลิต ช่วยในการตัดสินใจด้านการบริหารให้สามารถใช้ได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องไปในแนว
เดียวกัน เพื่อพัฒนาหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์ภาค 1 ให้มี
ประสิทธิภาพมากขึ้น ในส่วนที่มีข้อบกพร่องก็จะได้รับการปรับปรุงและแก้ไขต่อไป และเป็นข้อมูล
เบื้องต้นในการบริหารสำหรับคณะสงฆ์ภาคอื่นๆ

2. ผู้บริหารนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรเพื่อการประกัน
คุณภาพหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งการประเมินคุณภาพประกอบด้วย
การประเมินคุณภาพภายในและภายนอก โดยเฉพาะการประเมินคุณภาพภายใน คือ การจัดทำรายงาน
การศึกษาตนเอง (Self Study Report : SSR) อันเป็นการศึกษาเกี่ยวกับสภาพหลักสูตร อาจารย์ ผู้เรียน การ
จัดการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล และแหล่งสนับสนุนต่าง ๆ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะช่วย
ให้เห็นจุดอ่อนและจุดแข็งขององค์ประกอบอย่างชัดเจน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หลักสูตรการฝึกอบรม และการบริหาร หลักสูตร ผู้วิจัยจึงกำหนดกรอบความคิดในการวิจัย (ประเมินผล) ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการประเมินผลการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งถือเป็นหน้าที่ในการให้บริการทางวิชาการด้านสังคมศาสตร์ (การปกครองหรือการบริหารจัดการ) ให้แก่คณะสงฆ์ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร
 - 1.1 ความหมายของหลักสูตร
 - 1.2 ความสำคัญของหลักสูตร
 - 1.3 องค์ประกอบของหลักสูตร
 - 1.4 การนำหลักสูตรไปใช้
 - 1.5 การประเมินผลการใช้หลักสูตร
 - 1.6 การประเมินผลการใช้หลักสูตรด้วยรูปแบบการประเมินชิปปี้ (CIPP-Evaluation Model)
2. การประเมินผลการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์
 - 2.1 ภารกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์
 - 2.2 หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์
3. งานวิจัยในประเทศ
4. งานวิจัยต่างประเทศ

แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร

1.1 ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตรนั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาทุกระดับและทุกสาขาวิชา เปรียบเสมือนกับแผนที่นำทางในการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุจุดหมายที่วางไว้ เกี่ยวกับความหมายของหลักสูตร นักการศึกษาได้ให้ความหมายของหลักสูตรแตกต่างกันออกไปตามความคิดและประสบการณ์ของแต่ละท่านดังต่อไปนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546 : 1272) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง ประมวลวิชาและกิจกรรมต่างๆ ที่กำหนดไว้ในการศึกษาเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง

บรรพต สุวรรณประเสริฐ (2544 : 14-15) กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรไว้เป็นกลุ่มนิยามความหมายไว้ 4 ประการ ประกอบด้วย

1. หลักสูตร หมายถึง รายวิชาหรือเนื้อหาสาระที่ใช้สอน
2. หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่โรงเรียนหรือสถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียน
3. หลักสูตร หมายถึง กิจกรรมการเรียนการสอน
4. หลักสูตร หมายถึง สิ่งที่ตั้งคณาความหรือมุ่งหวังจะให้ผู้เรียนได้รับ

ธำรง บัวศรี (2542 : 6) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรมและมวลประสบการณ์ ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่างๆ ตามจุดหมายที่กำหนดไว้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 40-41) กล่าวว่า หลักสูตร มีความหมายเป็น 3 ประการ คือ

1. หลักสูตรเป็นศาสตร์ที่มีทฤษฎี หลักการและการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามที่มุ่งหมายไว้

2. หลักสูตรเป็นระบบในการจัดการศึกษา โดยมีปัจจัยนำเข้า (Input) เช่น ครู นักเรียน วัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ กระบวนการ (Process) ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผลผลิต (Output) คือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสำเร็จทางการศึกษา เป็นต้น

3. หลักสูตรเป็นแผนการจัดการเรียนการสอน ที่มุ่งประสงค์จะอบรมฝึกฝนผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ

สงขล ลักษณ์ (2542 : 103) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ทั้งปวงทั้งที่กำหนดไว้ในเอกสาร และทั้งที่เป็นส่วนปฏิบัติจริงในการเสริมสร้างการเรียนรู้ของผู้เรียน นับว่าเป็นความหมายที่กว้างขวาง ครอบคลุมกิจกรรมการเรียนการสอน ครอบคลุมการใช้สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลการเรียน

นิคม ชมพูลง (2544 : 45) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ทั้งมวล และกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทางโรงเรียนหรือสถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียนให้ได้รับประสบการณ์ ตามความต้องการของผู้เรียนและสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละถิ่นและประเทศชาติอย่างเหมาะสมกับวัย โดยผ่านกระบวนการประเมินอย่างเป็นระบบ

ประยงค์ เนาวบุตรและสุทธีวรรณ ดันตริจนาวงศ์ (2545 : 5) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง แผนการเรียนรู้ซึ่งกำหนดไว้อย่างเป็นทางการ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์และพัฒนาการเรียนในทุกด้านตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่เป็นการศึกษาในระบบ โรงเรียน การศึกษานอกระบบ โรงเรียน และการศึกษาในรูปแบบอื่นๆ และหมายรวมถึงหลักสูตรซ่อนเร้นหรือแฝงเร้น (Hidden Curriculum) ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน นอกเหนือจากจุดหมายที่กำหนดไว้ด้วย

ทาบ (Taba, 1962 : 11) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง แผนสำหรับการเรียนรู้

สังค์ อุทรานันท์ (2532 : 9-16) กล่าวถึงความหมายของหลักสูตร โดยเน้นจุดต่างของนักปราชญ์ด้านหลักสูตรสรุปได้ดังนี้

1. หลักสูตร หมายถึงรายวิชาหรือเนื้อหาสาระที่ใช้สอน
2. หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้เด็ก
3. หลักสูตร หมายถึง กิจกรรมการเรียนการสอน
4. หลักสูตร หมายถึง สิ่งที่สังคมคาดหวังหรือมุ่งหวังจะให้เด็กได้รับ
5. หลักสูตร หมายถึง สื่อกลางหรือวิถีทางที่จะนำเด็กไปสู่จุดหมายปลายทาง
6. หลักสูตร หมายถึง ข้อผูกพันระหว่างเด็กนักเรียนกับครูและสิ่งแวดล้อมทางการเรียน
7. หลักสูตร หมายถึง กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน ครู และสิ่งแวดล้อมทางการ

เรียน

8. หลักสูตร หมายถึง แผนงานที่ได้วางไว้ล่วงหน้า

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2543 : 9) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่จัดขึ้นในโรงเรียนและนอกโรงเรียนเพื่อการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์

นิรมล ศตวุฒิ (2547 : 54) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่จัดให้แก่ผู้เรียน นั่นคือหลักสูตรมีความหมายครอบคลุมสาระ เนื้อหาและกิจกรรมทุกอย่างที่จัดให้ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และได้รับประสบการณ์

กล่าวโดยสรุป หลักสูตร หมายถึง ประมวลวิชา เอกสาร หรือโครงการที่บรรจุวิชา กิจกรรม ประสบการณ์ หลักการ ความรู้ ตามความต้องการของผู้เรียน ความต้องการของแต่ละท้องถิ่น ความต้องการของชาติ และเหมาะสมกับวัย พร้อมทั้งแนวทางปฏิบัติในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องทุกอย่าง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา ฝึกฝนให้ผู้เรียนได้เกิดความรู้ตามที่บรรจุไว้ในหลักสูตรนั้นๆ

1.2 ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรนั้นเป็นหลักสำคัญและเป็นหัวใจของการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารและครูผู้สอน จะได้นำมาเป็นแนวทางกำหนดวิธีการจัดการศึกษาแก่ผู้เรียนและผู้เรียนจะได้เรียนรู้หลักสูตรนั้นตามความต้องการ ความถนัด และศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน ตามความมุ่งหวังขององค์กรที่จะให้บุคลากรในองค์กรขององค์กร ได้มีความรู้ความเข้าใจในงานของแต่ละองค์กร หลักสูตรจึงมีความสำคัญดังที่ ช่าง บัวศรี (2542 : 8-9) กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้สรุปได้ว่าหลักสูตรมีความสำคัญในส่วน 1) ความสำคัญต่อการศึกษาส่วนรวม เพราะหลักสูตรเป็นเครื่องมือที่ถ่ายทอดเจตนารมณ์หรือเป้าประสงค์ของการศึกษาของชาติลงสู่การปฏิบัติ เป็นสิ่งที่นำเอาความหมายและแผนนโยบายการศึกษาไปแปลงเป็นการกระทำขั้นพื้นฐานในโรงเรียน เป็นหัวใจของการศึกษา 2) ความสำคัญต่อการเรียนการสอน เพราะหลักสูตรเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นแนวทางในการจัดมวล

ประสบการณ์แก่ผู้เรียน หลักสูตรจึงเปรียบเหมือนแผนที่เดินเรือที่แสดงปลายทางของการเรียนการสอน นอกจากหลักสูตรจะมีความสำคัญต่อสถานศึกษาแล้วยังมีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนดั่งที่ วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2545 : 3) กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรในฐานะมีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนในทุกๆ ด้าน หลักสูตรจะชี้แนะให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้สามารถจัดมวลประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองในด้านความรู้ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จนบรรลุผลตามจุดหมายของการจัดการศึกษา

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 38-39) กล่าวว่า หลักสูตรมีความสำคัญในฐานะเป็นหัวใจของการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการศึกษา ความเข้าใจในเรื่องของหลักสูตรและการเรียนการสอนจะทำให้การจัดการศึกษาดำเนินไปด้วยดีทั้งแก่ตัวผู้เรียนเอง และช่วยให้ครูได้มีทิศทางและสิ่งกำหนดในการสอน ความสำคัญของหลักสูตรมีดังนี้

1. งานด้านหลักสูตรและการสอน ทำให้การศึกษาดำเนินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้
2. งานด้านหลักสูตร ทำให้การศึกษามีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลตามเป้าหมาย
3. หลักสูตรเปรียบเหมือน แบบแปลน การจัดการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตรบอกไว้ว่า วัตถุประสงค์ที่ต้องการมีอะไรบ้าง จะใช้อะไรเป็นวัสดุและอุปกรณ์ จะสอนอย่างไร จัดเตรียมการสอนอย่างไรบ้าง เพื่อช่วยในด้านการเรียนการสอน หลักสูตรจึงมีความสำคัญ เป็นแผนยุทธศาสตร์ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จที่ต้องการ เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของครูที่จะจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ทักษะ ความประพฤติ มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ

กล่าวโดยสรุป หลักสูตรมีความสำคัญในฐานะเป็นคู่มือที่ใช้เป็นแผนที่ในการให้ความรู้ที่ต้องการให้ผู้เรียนได้รับ เป็นประโยชน์ต่อการบริหารและการเรียนการสอนที่ถือเป็นหัวใจของการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้ครอบคลุมความสำคัญตั้งแต่ระดับชาติลงมาจนถึงระดับสถานศึกษาหรือระดับองค์การเลยทีเดียว

1.3 องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตร หมายถึงส่วนที่อยู่ภายในและประกอบกันเข้าเป็นหลักสูตร เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ความหมายของหลักสูตรสมบูรณ์ เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน ประเมินผล และปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร (รุจิรัฐ ภู่อาระ และจันทราณี สงวนนาม 2545: 86) มีองค์ประกอบที่สำคัญตามที่นักการศึกษาได้กล่าวไว้พอเป็นตัวอย่างเช่น บุญชม ศรีสะอาด (2546 : 11) กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรว่าประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน 4 องค์ประกอบคือ 1) จุดประสงค์ 2) สาระความรู้และประสบการณ์ 3) กระบวนการเรียนการสอน 4) การประเมินผล และ ชำรง บัวศรี (2542 : 7-8) กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญและขาดไม่ได้อย่างน้อย 6 อย่างคือ 1) จุดหมายของหลักสูตร (Curriculum Aims) หมายถึง ผลส่วนรวมที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากที่จบหลักสูตรไปแล้ว 2) จุดประสงค์ของการเรียนการสอน (Instructional Objectives) หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้เกิด

แก่ผู้เรียนหลังจากที่เรียนจบเนื้อหาสาระในวิชาที่กำหนดไว้ 3) เนื้อหาสาระและประสบการณ์ (Content and Experiences) หมายถึง กระบวนการและวิธีการในการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางความรู้และอื่นๆ ตามวัตถุประสงค์และจุดหมายที่กำหนดไว้ 4) ยุทธศาสตร์การสอนการเรียน (Instructional Strategies) หมายถึง กระบวนการและวิธีการในการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางด้านความรู้และอื่นๆ ตามวัตถุประสงค์และจุดหมายที่กำหนดไว้ 5) วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน (Instructional Media and Materials) หมายถึง เครื่องมือ เครื่องใช้ และวัสดุต่างๆ รวมทั้งอุปกรณ์โสตทัศนศึกษา และอื่นๆ ที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพและประสิทธิภาพการเรียนการสอน 6) การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การประเมินผลหลักสูตรและการประเมินผลการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับ กาญจนานุกาญจน์ (2543 : 26) กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรว่าต้องประกอบด้วย 1) จุดประสงค์ 2) เนื้อหาวิชาและประสบการณ์ 3) วิธีการสอน 4) วัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอน 5) กิจกรรมการเรียนการสอน และ 6) การประเมินผล

กล่าวโดยสรุป องค์ประกอบของหลักสูตร หมายถึง สิ่งที่ถูกบรรจุไว้ในหลักสูตรนั้นที่แสดงถึงองค์รวมทั้งหมดยของหลักสูตร ที่จะต้องมีวัตถุประสงค์ให้ทราบจุดยืนของหลักสูตร มีสาระความรู้ ประสบการณ์ให้ทราบสิ่งที่จะศึกษา มีกระบวนการเรียนการสอนให้ทราบวิธีการดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ มีวัสดุอุปกรณ์ให้ทราบถึงความพร้อมในการบริหาร และมีการประเมินผลให้ทราบผลของการจัดการเรียนการสอนและองค์ความรู้ของผู้เรียน

1.4 การนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตร ไปใช้เป็นขั้นตอนที่สำคัญ เนื่องจากเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายกลุ่มและจำนวนมาก เพราะหลักสูตรนั้นไม่ได้รับการพัฒนาโดยผู้ที่ใช้หลักสูตร จึงจำเป็นที่การนำหลักสูตรไปใช้จะต้องมีกระบวนการที่มีคุณภาพ ได้ประสิทธิภาพ ความมุ่งหวังในการพัฒนาหลักสูตรขึ้นมาจึงจะบรรลุตามที่ได้กำหนดไว้

1.4.1 ความหมาย

การเรียนการสอนซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน เป็นขั้นตอนที่ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการช่วยให้การสอนตามหลักสูตรประสบความสำเร็จตามเป้าประสงค์ เพราะครูเป็นผู้ที่ถ่ายทอด ปลูกฝัง ชี้นำ ช่วยเหลือ วางแผน วินิจฉัย และเป็นผู้เลือกวิธีสอนให้เหมาะกับเนื้อหา เลือกวัตถุประสงค์ เลือกและจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอน (กาญจนานุกาญจน์ 2543 : 26) ทำให้ขั้นตอนการนำหลักสูตรไปใช้มีความหมายชัดเจนในฐานะเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่จะก่อให้เกิดความสำเร็จของหลักสูตร หลักสูตรจะได้รับการพัฒนาหรือสร้างขึ้นมามีด้วยกระบวนการ และวิธีการที่ดีเพียงใดก็ตาม แต่ถ้าการนำหลักสูตรไปใช้ไม่มีประสิทธิภาพและคุณภาพ การจัดการศึกษาก็จะไม่ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวัง (ศรีสมร พุ่มสะอาด 2545 : 127)

แรมสมร อยู่สถาพร (2543 : 245) กล่าวว่า การใช้หลักสูตรหมายถึง กระบวนการนำหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่งที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วใช้ในโรงเรียนหรือสถาบัน

กล่าวโดยสรุป การนำหลักสูตรไปใช้ในเชิงการให้ความหมาย เป็นกระบวนการที่สำคัญที่ต้องวางแผนในการจัดหาสิ่งที่สนับสนุนให้หลักสูตรนั้นเกิดประสิทธิภาพทั้งบุคลากร การบริหารจัดการ ทรัพยากรการศึกษาต่างๆ เนื่องจากความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้คือการจัดการเป้าหมาย ความต้องการที่จัดทำเป็นหลักสูตรแล้วลงไปสู่ผู้เรียนโดยตรงโดยผ่านกระบวนการการนำหลักสูตรไปใช้

1.4.2 กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้

เมื่อทราบความหมายแล้ว ก็ต้องเข้าใจว่าประสิทธิภาพของการนำหลักสูตรไปใช้อยู่ที่ขั้นตอนในการนำหลักสูตรไปใช้ว่าประกอบด้วยส่วนต่างๆ ตามที่นักการศึกษาได้ให้ขอบเขตของกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ไว้ดังนี้

แรมสมร อยู่สถาพร (2543 :245) กล่าวว่า กระบวนการการนำหลักสูตรไปใช้ประกอบด้วย

1. ขั้นการศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรแม่บท โดยการนำหลักสูตรแม่บทมาพิจารณาเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้เพื่อจัดทำแผนการสอน คู่มือครู เอกสารประกอบการเรียนการสอน และเอกสารการประเมินผล เป็นต้น
2. ขั้นการสอน โดยครูจะดำเนินการสอนตามแผนการสอนและคู่มือครูที่จะจัดเตรียมไว้ หรือจะนำเอกสารดังกล่าวมาปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม หรือเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและผู้เรียนของตน
3. ขั้นการวัดและประเมินผล ครอบคลุมถึงประเมินผลสัมฤทธิ์ผลด้านการเรียนของนักเรียนและการประเมินผลหลักสูตร เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

สงบ ลักษณะ (2542 : 106) กล่าวถึงกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้จริง ประกอบด้วย

1. การบริหารหลักสูตร
2. การจัดรายวิชา
3. การจัดครูสอน
4. การพัฒนาวิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน
5. การพัฒนาสื่อและการใช้สื่อ
6. การพัฒนาระบบการวัดผลประเมินผล
7. การตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสำเร็จของการใช้หลักสูตร

ศรีสมร พุ่มสะอาด (2545 : 123) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือ

1. การวางแผนหรือการเตรียมการก่อนนำหลักสูตรไปใช้
2. การนำหลักสูตรไปใช้
3. การประเมินการนำหลักสูตรไปใช้

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2542 : 104-105) กล่าวถึงกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ว่า ประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การขออนุมัติหลักสูตร
2. การวางแผนการใช้หลักสูตร
3. การบริหารหลักสูตร
4. การนำหลักสูตรไปใช้

กล่าวโดยสรุป การนำหลักสูตรไปใช้ในประเด็นกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการนำหลักสูตรที่ผ่านการสร้างหลักสูตรอย่างเป็นขั้นตอนเรียบร้อยแล้วไปสู่การปฏิบัติจริง ในสถานการณ์จริง เป็นขั้นตอนที่นำความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรทุกอย่างมาใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด โดยดำเนินการอย่างรอบคอบเป็นระบบตามขั้นตอนเพื่อให้หลักสูตรนั้นเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับหลักสูตร

1.5 การประเมินผลการใช้หลักสูตร

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินผลการใช้หลักสูตรนั้น จำเป็นจะต้องทราบเนื้อหาสาระอันเกี่ยวเนื่องกับวิทยาการประเมินก่อนเป็นเบื้องต้นว่าเกี่ยวข้องกับเรื่องอะไร จะทำให้เห็นภาพของการประเมินได้ชัดเจน จึงกำหนดหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลการใช้หลักสูตรไว้ดังนี้

1.5.1 ความหมายของการประเมิน

การประเมินหลักสูตรเป็นการรวบรวมและศึกษาข้อมูล รวมทั้งวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อตรวจสอบหลักสูตรว่ามีข้อดี จุดอ่อนในเรื่องใด รวมทั้งผลการใช้หลักสูตรและตัดสินว่าหลักสูตรมีคุณค่าบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2546 : 370) การประเมินหลักสูตรจึงเป็นการนำผลจากกระบวนการการนำหลักสูตรไปใช้มาเปรียบเทียบกับมาตรฐาน ความคาดหวังที่วางไว้ ดังที่ บุญชม ศรีสะอาด (2546 : 95) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตร หมายถึง การพิจารณา เปรียบเทียบ และตัดสินเกี่ยวกับองค์ประกอบต่างๆ ในระบบหลักสูตร ว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร มีความสอดคล้องระหว่างมาตรฐาน ความมุ่งหวัง และการปฏิบัติจริงเพียงใด หลักสูตรนั้นมีประสิทธิภาพเพียงใด มีผลกระทบอย่างไร ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ปรับปรุงหลักสูตรนั้นให้ดีขึ้น การพัฒนาหลักสูตรจะขาดการประเมินหลักสูตรไม่ได้เลย

รุจิร ภู่อาระ (2546 : 143) ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ว่า

1. การวัดผลการปฏิบัติของผู้เรียนตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในเชิงปริมาณ
2. การเปรียบเทียบพฤติกรรมการปฏิบัติของผู้เรียนกับมาตรฐาน
3. การอธิบายและการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร
4. การอธิบายการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร และการเลือกการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเรื่องหลักสูตร

5. การใช้ความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพในการตัดสินใจเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้

ธีรารัง บัวศรี (2542 : 286-288) กล่าวถึงความหมายของการประเมินผลการใช้หลักสูตรว่า 1) การประเมินผลคือการวัดผล 2) การประเมินผลคือการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างการทำกับจุดประสงค์ 3) การประเมินผลคือการตัดสินใจคุณค่าเชิงวิชาชีพของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง 4) การประเมินผลคือกระบวนการของการกำหนด รวบรวมและประมวลข้อมูลที่มีประโยชน์เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจ

การประเมินผลการใช้หลักสูตร เมื่อพิจารณาความหมายตามคำศัพท์จะพบว่าประกอบด้วยคำ 2 คำ คือ การประเมิน (Evaluation) และการนำหลักสูตรไปใช้ (Implementation) จากการศึกษาหลักสูตรจะพบว่ามีคำที่เกี่ยวข้องกับการประเมินที่ใช้กับหลักสูตรและการเรียนการสอนหลายคำ ได้แก่

1. การประเมินหลักสูตร (Curriculum Evaluation)
2. การประเมินผลหลักสูตร (Curriculum Evaluation)
3. การประเมินผลที่ได้จากหลักสูตร (Evaluation of curriculum Outcomes)
4. การประเมินผลการใช้หลักสูตร (Evaluation of Implementation)
5. การประเมินการนำหลักสูตรไปใช้ (Evaluation of Curriculum Implementation)

คำต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลที่เกี่ยวกับหลักสูตรดังกล่าวน่าจะมีความหมายใกล้เคียงกัน หรือเหมือนกันและแตกต่างกันในรายละเอียดของวิธีการหรือผลที่คาดหวัง

ดังนั้น คำว่า การประเมินการนำหลักสูตรไปใช้ จึงหมายถึง กระบวนการตรวจสอบเพื่อตัดสินใจคุณค่าหรือคุณภาพของหลักสูตรว่าสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีคุณภาพตามจุดหมายที่กำหนดไว้หรือไม่อย่างน้อยเพียงใดในสถานการณ์จริง มีจุดอ่อนหรือข้อบกพร่องในส่วนใดกระบวนการใด หรือมีส่วนไหนเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อจะได้ค้นหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรหรือกระบวนการจัดการเรียนการสอนการวัดผลประเมินผล หรือในส่วนที่เป็นปัจจัยอื่นๆ ให้การใช้หลักสูตรบรรลุผลสำเร็จโดยเน้นที่คุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ (ศรีสมร พุ่มสะอาด 2545 : 128-129)

กล่าวโดยสรุป การประเมินผลการใช้หลักสูตร หมายถึงกระบวนการหนึ่งในการนำหลักสูตรไปใช้ มีความสำคัญที่ขาดเสียมิได้ เป็นกระบวนการของการตรวจสอบผลถึงจุดอ่อนหรือข้อบกพร่องของหลักสูตร เป็นกระบวนการนำผลที่เป็นจริง ไปเทียบกับมาตรฐานที่ตั้งไว้ว่าได้ตามที่มุ่งหวังไว้หรือไม่ และผลของการประเมินนั้นยังเป็นปัจจัยสำคัญต่อการตัดสินใจว่าหลักสูตรนั้นดีหรือไม่ดี ควรที่จะนำเคาการปรับปรุง หรือใช้หลักสูตรนั้นต่อหรือไม่

1.5.2 จุดมุ่งหมายของการประเมิน

เพราะการประเมินเป็นบวนการสำคัญของกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อให้ทราบถึงความต้องการของการประเมินหลักสูตรอย่างแท้จริงว่าต้องการพิจารณาไปในทิศทางใด โดยทั่วไปแล้วจะนำผลของข้อมูลย้อนกลับมาปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม นักการศึกษาหลายท่าน ได้ให้ทัศนะที่แตกต่างกัน ดังนี้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537 : 218-219) สรุปจุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ดังนี้

1. เพื่อหาคุณค่าของหลักสูตร หรือการประเมินปัจจัยเบื้องต้น โดยตรวจสอบดูว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมานั้น สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ ซึ่งเป็นระยะของการพัฒนาหลักสูตร

2. เพื่อวัดผลว่า การวางเค้าโครงและรูปแบบระบบของหลักสูตร รวมทั้งวัสดุประกอบหลักสูตร และการบริหารและการบริการหลักสูตร เป็นไปในทางที่ถูกต้องแล้วหรือไม่ในบางครั้งจะเรียกว่าการประเมินกระบวนการ

3. การประเมินผลจากตัวผู้เรียนเอง หรือการประเมินผลผลิตเพื่อตรวจสอบดูว่า มีลักษณะที่พึงประสงค์เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่เพียงไร

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิวณิช (2542 : 106-107) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรว่ามีความมุ่งหมายในการประเมินดังนี้

1. เพื่อตรวจสอบ หาวิธีการ ปรับปรุง แก้ไข ข้อบกพร่องที่พบในองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตร

2. เพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารเกี่ยวกับการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

3. เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขระบบการบริหารหลักสูตร การนิเทศการศึกษาและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

กล่าวโดยสรุป จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร มีจุดมุ่งหมายเพื่อสำรวจกระบวนการต่างๆ ของการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งข้อมูลที่ได้จะเป็นเครื่องมือประกอบการตัดสินใจเป็นการติดตามถึงความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมของหลักสูตรต่อสภาพความเป็นจริงเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ และเพิ่มคุณภาพให้กับผลผลิต

1.5.3 ประโยชน์ของการประเมิน

ในการประเมินหลักสูตรนั้น ผลของการประเมินมักมาจากข้อมูลย้อนกลับ และข้อมูลนั้นจะถูกนำมาใช้ช่วยให้หลักสูตรก่อประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ยังช่วยให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในหลักสูตรนั้นมีกระบวนการในการใช้หลักสูตรได้อย่างถูกต้องและเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ถึงกระนั้น ทักษะเกี่ยวกับประโยชน์ของการประเมินยังมีนักการศึกษาต่างๆ ได้ชี้ให้เป็นประโยชน์ของการประเมินไว้ในหลายมุมมองด้วยกัน ดังนี้

สงข ลักษณ์ (2542 : 95) กล่าวถึงการประเมินหลักสูตรมีความจำเป็นอันก่อให้เกิดประโยชน์ ดังนี้

1. ทำให้ทราบความจำเป็นและความต้องการของประชากร เป้าหมายของหลักสูตร เพื่อใช้เป็นพื้นฐานของการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งมักเรียกว่า การประเมินความจำเป็น

2. ทำให้ได้ความรู้ความจริงเกี่ยวกับแนวการจัดหลักสูตร ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการกำหนดหลักการ กำหนดจุดหมาย และกำหนดโครงสร้างของเนื้อหาวิชาหรือลักษณะความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติต่างๆ ที่ควรบรรจุไว้ในหลักสูตร

3. ทำให้ทราบความจริงเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวหลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้น ซึ่งมักเรียกว่าการเมินตัวหลักสูตร

4. ทำให้ทราบความรู้ความจริงเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร ซึ่งมักเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร

รุจิร ภู่อาระ (2546 :143) กล่าวถึงประโยชน์ที่การประเมินหลักสูตร ได้สรรสร้างขึ้น ดังนี้

1. การวัดผลการปฏิบัติของผู้เรียนตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในเชิงปริมาณ

2. การเปรียบเทียบพฤติกรรมการศึกษาของผู้เรียนกับมาตรฐาน

3. การอธิบายและการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร

4. การอธิบายการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร และการเลือกการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเรื่องหลักสูตร

5. การใช้ความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพในการตัดสินใจเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้

กล่าวโดยสรุป ประโยชน์ของการประเมินหลักสูตร ทำให้จุดมุ่งหมายของหลักสูตรและการสอนจะกระฉ่างขึ้น ช่วยให้การตัดสินใจในการบริหารงานวิชาการสำหรับการสนับสนุนช่วยเหลือ ทำให้เห็นผลสะท้อนที่ได้จากการประเมินช่วยส่งเสริมการเรียนการสอน เป็นเครื่องแนะแนวสำหรับครูส่งผลต่อความมั่นใจของนักเรียนและผู้ปกครองจากการที่หลักสูตรมีความมุ่งหมายชัดเจนทำให้

ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียนเป็นไปในทางที่ดีและเกิดพลวัตน์ของหลักสูตรเนื่องจากได้ข้อมูลเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

1.5.4 ขอบเขตการประเมิน

ขอบเขตของการประเมินเป็นส่วนสำคัญที่เป็นกรอบในการประเมิน เพราะเป็นสิ่งที่เราต้องการทราบข้อมูลจึงทำให้เกิดการประเมินขึ้นมา ซึ่งการประเมินผลนั้นเน้นสิ่งที่จะประเมินคือความต้องการที่ทราบเรื่องอะไรบ้าง ในเรื่องนี้ นักการศึกษาได้ให้ทัศนะไว้ต่างกันดังต่อไปนี้

ส่วนของหลักสูตรที่ควรประเมิน ประกอบด้วย 1) ด้านเนื้อหาสาระของหลักสูตร ประกอบด้วย จุดมุ่งหมายของหลักสูตรคุณสมบัติที่จัดการเรียนการสอนได้สำเร็จและส่วนที่ยังบกพร่องเพื่อพัฒนา เนื้อหาสาระที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และรายวิชา 2) ด้านปัจจัยการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย ครูสอน หนังสือเรียน หนังสืออ่านเพิ่มเติม เอกสารประกอบหลักสูตร วัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน และเครื่องมือวัดผลประเมินผล 3) ด้านกระบวนการการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย บทบาทของศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร พฤติกรรมของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน และ 4) ด้านผลการใช้หลักสูตรอันได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในด้านต่างๆ ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร มีสมรรถภาพใดที่เป็นที่พอใจ สมรรถภาพใดยังมีผลการเรียนไม่น่าพอใจ และจะมีแนวทางยกระดับคุณภาพผลการเรียนได้อย่างไร (สงบ ลักษณะ 2542 : 114-115) ด้วยเหตุที่การประเมินหลักสูตรมีจุดประสงค์หลายด้าน วิชัย วงษ์ใหญ่ (อ้างถึงใน วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ 2542 : 107-108) จึงสรุปสิ่งที่ต้องประเมินไว้ว่า ประกอบด้วย 1) การประเมินเอกสารหลักสูตร เป็นการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง จุดประสงค์ เนื้อหา 2) การประเมินระบบหลักสูตร เป็นการตรวจสอบหลักสูตร บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ จุดประสงค์เหมาะสมกับผู้เรียนหรือไม่ 3) การประเมินระบบการบริหารหลักสูตร เป็นการประเมินระบบการบริหารที่มีอิทธิพลและส่งผลต่อการใช้หลักสูตร เช่น โครงสร้าง ระบบสถาบัน อาคารสถานที่ เป็นต้น 4) การประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้สอน เป็นการประเมินคุณภาพและประมาณความรู้ ทักษะ ของผู้เรียนตามมาตรฐานของหลักสูตร 5) การประเมินการสอนของผู้สอน ประเมินวิธีสอนบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ เช่น แผนการสอน สื่อการสอน ความสัมพันธ์กับนักเรียน เป็นต้น และ 6) การประเมินการติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษา เป็นการศึกษาสถานภาพของผู้สำเร็จ การศึกษาในด้านต่างๆ เช่น ความรู้ความสามารถ ทักษะและเจตคติต่อวิชาชีพ นอกจากนี้การประเมินผลหลักสูตรต้องออกแบบให้สามารถประเมินได้หลายมิติของหลักสูตร ซึ่งมีมิติหมายถึงกิจกรรมต่างๆ ของหลักสูตรที่ทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายทางการศึกษา คือประเมิน 3 มิติ ได้แก่ ตัวบ่งชี้ กระบวนการ และผลผลิต (สิทธิศักดิ์ จุลศิริพงษ์ 2545 : 83) ในขณะที่ตามแนวคิดของ กูบา (อ้างถึงใน ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ 2545 : 128-130) เสนอขอบเขตการประเมินหลักสูตรไว้ 4 องค์ประกอบด้วยกัน สรุปได้ว่า 1) ประเมินสภาพแวดล้อมทั่วไป ได้แก่ สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม วิชาชีพ 2) ประเมินตัว

ป้อนเข้า ประกอบด้วย ผู้เรียน ผู้สอน ลักษณะตัวเนื้อหาสาระวิชา อาคารสถานที่ เป็นต้น 3) ประเมินกระบวนการที่อยู่ระหว่างดำเนินการ เช่นการจัดการรายสอน การจัดงบประมาณ การจัดการเรียนการสอน การจัดเนื้อหาวิชาในหลักสูตร และ4) การประเมินผลผลิตหรือผลลัพธ์

กล่าวโดยสรุป แม้นักการศึกษาจะให้ขอบเขตในการประเมินแตกต่างกันไป ถึงกระนั้นขอบเขตของการประเมินก็จะต้องให้ครอบคลุมส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและเป็นสิ่งผู้ประเมินต้องการที่จะประเมินจริงๆ และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้สำหรับการประเมิน เพราะบางครั้งความต้องการข้อมูลเพื่อวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน จะเห็นได้จากการมีรูปแบบการประเมินเกิดขึ้นหลากหลายทฤษฎีซึ่งล้วนแต่ต้องการข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรที่แตกต่างกัน

1.5.5 ระยะเวลาในการประเมิน

ระยะเวลาในการประเมินหลักสูตรนั้นผู้บริหารหลักสูตรควรจะดำเนินการ 3 ระยะ คือ 1) การประเมินหลักสูตรก่อนการนำหลักสูตรไปใช้ 2) การประเมินหลักสูตรระหว่างดำเนินการใช้หลักสูตร และ3) การประเมินหลักสูตรหลังจากการใช้หลักสูตรครบวงจร (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2546 : 372-378) นอกจากนี้ นักการศึกษาอื่นๆ เช่น วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2542 : 106) และสมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2541 : 169-170) ก็กล่าวถึงระยะประเมิน 3 ระยะเหมือนกัน

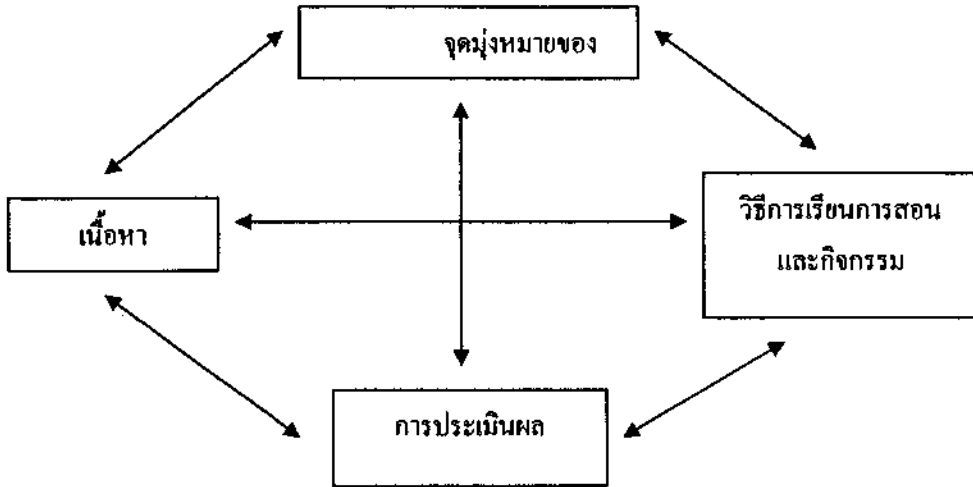
1.5.6 รูปแบบการประเมิน

รูปแบบของการประเมินหลักสูตรต่างๆ ทำให้ทราบถึงหลักการเหตุผลของการประเมินหลักสูตร และขณะเดียวกันหลักการและเหตุผลนี้จะกำหนดวิธีการของการประเมินผลตลอดทั้งกำหนดเครื่องมือที่จะใช้ในการรวบรวมข้อมูลเพื่อการประเมินอีกด้วย และที่แน่นอนที่สุดก็คือผลของการประเมินหลักสูตรนั้นย่อมแตกต่างกันออกไปตามประเด็นปลีกย่อยหรือรายละเอียด แต่เป้าหมายที่สำคัญที่สุดของการประเมินหลักสูตรใหญ่ๆ นั้นย่อมเหมือนกัน คือประสิทธิภาพของหลักสูตรนั้น

รูปแบบการประเมินผลหลักสูตรของทาบา (Taba, 1962:413-444) ได้นำเสนอรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรโดยใช้ชื่อว่า "a conceptual framework for curriculum design" จากรูปแบบดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นแนวคิดว่าการประเมินผลจะยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลักของการประเมิน

การประเมินหลักสูตรโดยใช้รูปแบบนี้จะครอบคลุมองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตร

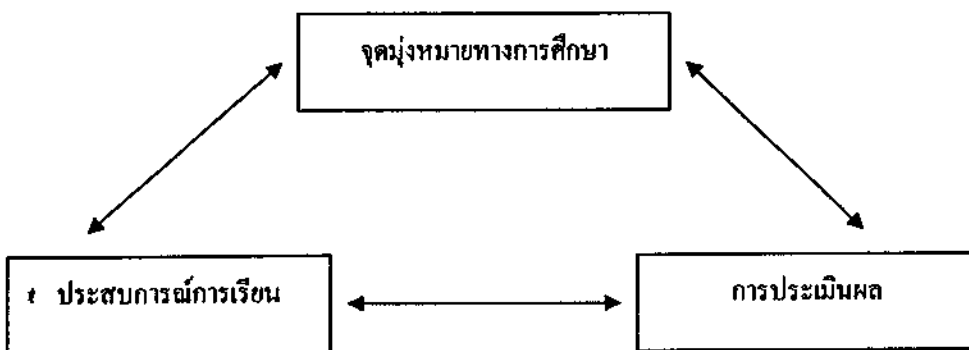
ดั่งภาพที่ 2

แผนภูมิที่ 2 รูปแบบการประเมินหลักสูตรของทาบ (Taba)

ที่มา : Taba, 1962 : 413-444

รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler, 1970 : 110-125) ได้เสนอรูปแบบการประเมินว่า การประเมินหลักสูตรควรใช้จุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นเกณฑ์ โดยที่จุดมุ่งหมายนั้นเป็นจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมตามที่ต้องการ แบบการประเมินของไทเลอร์ มีชื่อเรียกว่า "Tyler's model of evaluation" ดังรูปภาพที่ 3

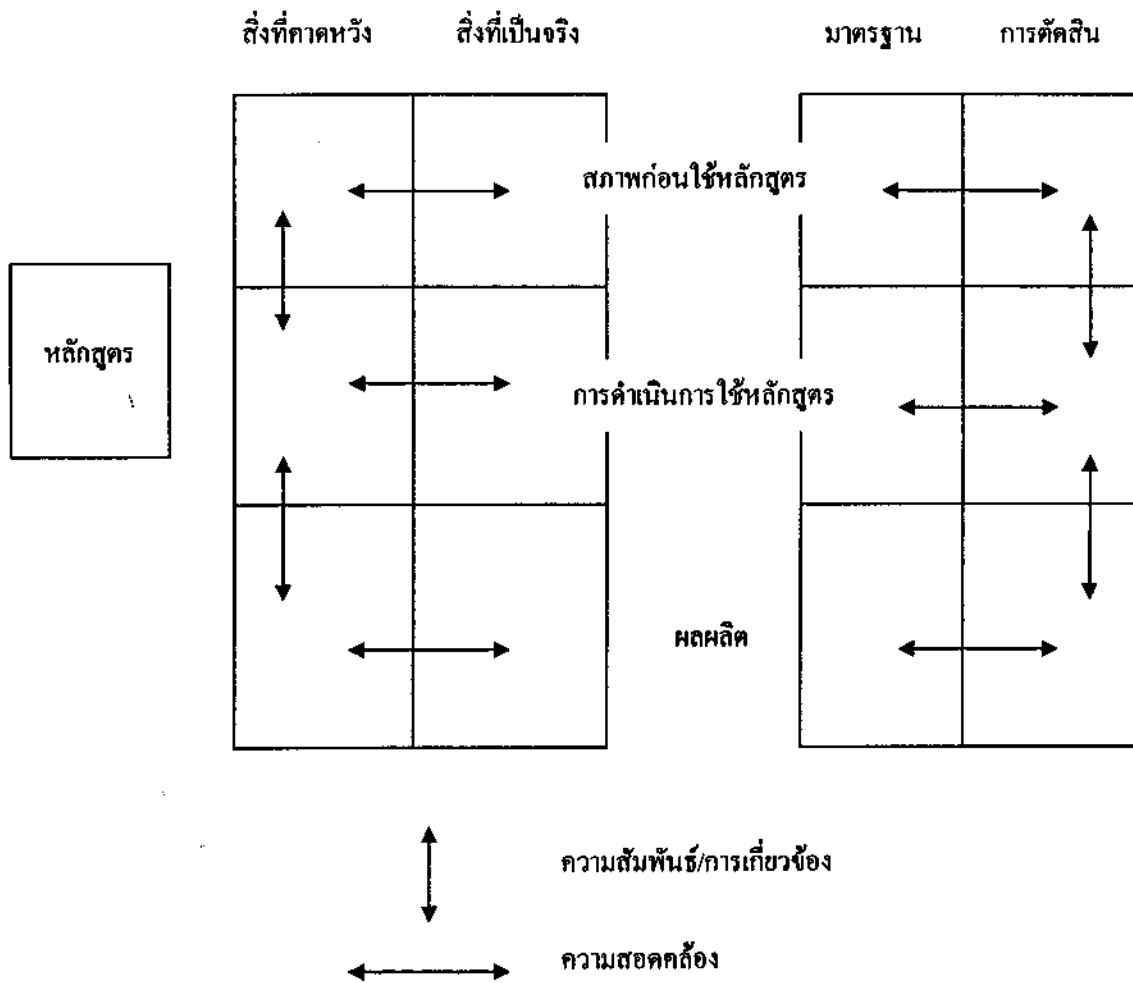

แผนภูมิที่ 3 รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler)

ที่มา : Tyler, 1970 : 125

รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสศค (อ้างถึงใน วิชัย วงษ์ใหญ่ 2546 : 395) ได้เสนอให้ทำการประเมินเกี่ยวกับองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. การประเมินสภาพการใช้หลักสูตร
2. การประเมินการดำเนินการใช้หลักสูตร
3. การประเมินผลผลิต

แผนภูมิที่ 4 รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสศค

ที่มา : วิชัย วงษ์ใหญ่, 2546 : 395

รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสศค (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2546 : 401) ได้เสนอวิธีการประเมินหลักสูตรแบบซีพีพี (CIPP-Context,Input,Process,Product) เป็นกระบวนการที่ประกอบด้วย การอภิปรายและขยายรายละเอียดที่โครงการประเมินให้ชัดเจน เป็นการประเมินเพื่อตัดสินใจ 4 ประการ ประกอบด้วยองค์ประกอบที่ต้องประเมิน 4 ด้าน

1. การประเมินสถานะแวดล้อม คือ การประเมินที่เป็นระบบและการวิเคราะห์ในภาพกว้าง วัตถุประสงค์ในการประเมินส่วนนี้เพื่อให้ได้การกำหนดหลักการและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ลักษณะการประเมินแบบนี้จะช่วยให้อธิบายและขยายความชัดเจนในสภาพแวดล้อม สภาพที่พึงปรารถนาและสภาพที่เป็นจริงบ่งชี้ถึงสภาพความต้องการ การวิเคราะห์ปัญหาที่ขัดขวางไม่สามารถบรรลุความต้องการเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจ

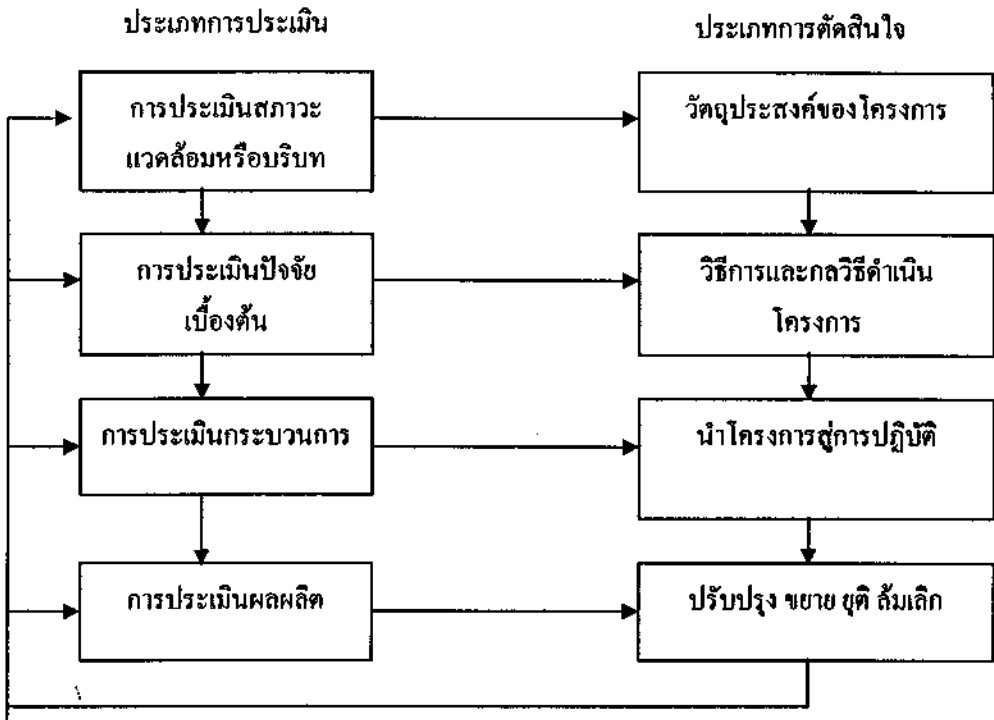
2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น การประเมินส่วนนี้มีวัตถุประสงค์การประเมินเฉพาะการวิเคราะห์ในระดับแคบ การประเมินเพื่อให้ข้อมูลรายละเอียดสำหรับพิจารณาว่าจะใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเพื่อใช้ในการเลือกปัจจัยและองค์ประกอบต่างๆ ในการวางแผนและออกแบบการใช้หลักสูตรต่อไป

3. การประเมินองค์ประกอบที่เป็นกระบวนการ การประเมินขั้นตอนนี้จะทำให้ทราบผลการใช้หลักสูตรเป็นระยะ ๆ กับบุคคลที่รับผิดชอบการใช้หลักสูตร โดยการประเมินกิจกรรมหรือกรรมกรต่าง ๆ ของการใช้หลักสูตรสำหรับการตัดสินใจว่าจะดำเนินการด้วยวิธีใด ส่วนที่บกพร่องจะมีวิธีการแก้ไขอย่างไร จุดมุ่งหมายการประเมินหลักสูตรในขณะนี้ คือ 1) เพื่อตรวจสอบข้อบกพร่องขณะดำเนินการใช้หลักสูตร 2) เพื่อเสนอข้อมูลสำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร และ 3) เพื่อเป็นการบันทึกเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นขณะใช้หลักสูตร

4. การประเมินผลผลิต เป็นการประเมินองค์ประกอบที่เป็นผลผลิตและผลกระทบของการใช้หลักสูตร เกิดผลตามวัตถุประสงค์หลักสูตรหรือไม่ และยังเป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงหลักสูตรหรือยกเลิกการใช้

ลักษณะวิธีการประเมินรวมทั้งการตัดสินใจมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันดังแผนภูมิที่ 5

แผนภูมิที่ 5 ดังที่จะแสดงต่อไปแสดงการประเมินสถานะแวดล้อมนำไปสู่การตัดสินใจเลือกจุดมุ่งหมาย ซึ่งยังไม่สามารถบ่งชี้ถึงส่วนที่เป็นการประเมินปัจจัยเบื้องต้น การเลือกจุดมุ่งหมายเป็นแนวทางการออกแบบหลักสูตร ส่วนการประเมินปัจจัยเบื้องต้นนำไปสู่การตัดสินใจออกแบบหลักสูตร ซึ่งมีข้อมูลที่จะเสนอแนวทางการออกแบบหลักสูตรได้หลายแนวทางและหลายรูปแบบ ส่วนการประเมินกระบวนการจะนำไปสู่การตัดสินใจการใช้หลักสูตรและการควบคุมการใช้หลักสูตร และส่วนการประเมินผลผลิตจะนำไปสู่การตัดสินใจที่จะใช้หลักสูตรต่อไปหรือการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หรือการยกเลิกการใช้หลักสูตร (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2546 : 402)

แผนภูมิที่ 5 รูปแบบการประเมินชีพปี

ที่มา : สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2541 : 168

กล่าวโดยสรุป รูปแบบของการประเมินก็คือขอบเขตของการประเมินอย่างหนึ่งที่มีการยอมรับแล้วว่า สามารถให้คำตอบกับผู้ที่ใช้ประโยชน์ได้ตามต้องการ มีการจัดกลุ่มรูปแบบการประเมินไว้ 3 กลุ่มใหญ่ๆ ด้วยกัน คือ 1) รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ยึดจุดหมายเป็นหลัก 2) รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ยึดเกณฑ์เป็นหลัก และ 3) รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ช่วยในการตัดสินใจ รูปแบบการประเมินหลักสูตรแต่ละรูปแบบมีทั้งข้อดีและข้อจำกัด การเลือกใช้รูปแบบขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และขอบข่ายการประเมินหลักสูตร

1.6 การประเมินผลการใช้หลักสูตรด้วยรูปแบบการประเมินชีพปี (CIPP-Evaluation Model)

เกี่ยวกับแนวคิดการประเมินที่ต้องการได้ผลจากการประเมินเพื่อปรับปรุงหลักสูตรจะเห็นถึงความสัมพันธ์ของรูปแบบการประเมินชีพปีในด้านต่างๆ ครอบคลุมเป็นการแสดงถึงมิติที่ต้องการประเมินว่ามีจุดมุ่งหมาย วิธีการ และส่งผลต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรของรูปแบบการประเมินชีพปี (CIPP-Evaluation Model)

เมื่อมีการนำรูปแบบการประเมินชิปปีมาใช้ในการประเมินผลการใช้หลักสูตร จะกล่าวถึงตัวแปรต่างๆ ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ เป็น 4 ด้าน ตามรูปแบบการประเมินชิปปี และตัวแปรตามในแต่ละด้าน

1.6.1 ด้านบริบท

1.6.1.1 วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

วัตถุประสงค์ของหลักสูตรคือความประสงค์หรือความต้องการทางการศึกษาของสังคม ซึ่งหลักสูตรมุ่งจะสนองหรือมุ่งให้เป็นไปตามนั้น (บุญชม ศรีสะอาด 2546 : 11) ส่วน วิชัย ราษฎร์ศิริ (อ้างถึงใน ประยงค์ เนาวบุตร และสุทธิวรรณ คันดิรจนาวงศ์ 2545 : 8) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเป็นแนวคิดในการจัดการศึกษาซึ่งเป็นผลมาจากความเชื่อหรือปรัชญาในการจัดการศึกษา ความต้องการของสังคมและความคาดหวังที่มีต่อผู้เรียนว่าควรมีพฤติกรรมอะไรบ้าง จึงเป็นคนที่มีคุณค่า เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่พึงปรารถนาของสังคม ในการกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรต้องทำการศึกษา สำรวจ การวิจัยหลายด้านเพื่อหาข้อมูลต่างๆ มาประกอบการพิจารณา เลือก และกลั่นกรอง เป็นวัตถุประสงค์ออกมา การศึกษาสำรวจ กระทำได้โดยการศึกษจากเอกสาร งานวิจัย ศึกษาตัวผู้เรียน ศึกษาสังคม การศึกษาและกลั่นกรองข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ บรรพต สุวรรณประเสริฐ (2544 : 48-49) กล่าวถึงแนวทางในการกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ว่าเกี่ยวข้องกับความเข้าใจและความคิดที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ พัฒนาทัศนคติ ความสนใจ ความรู้สึกและความซาบซึ้งในตัวผู้เรียน กระตุ้นให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มในเรื่องที่เรียน และพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในตัวผู้เรียน พัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะ และสร้างลักษณะนิสัยให้เป็นผู้รักการศึกษาค้นคว้า วัตถุประสงค์ทั้งหมดมีส่วนช่วยเลือกเนื้อหาและเลือกกิจกรรมการเรียนการสอน

กล่าวโดยสรุป การประเมินหลักสูตรด้านบริบท เป็นการประเมินที่ระบบในภาพกว้าง วัตถุประสงค์ของการประเมินบริบท เพื่อให้ได้การกำหนดหลักการและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ช่วยให้เกิดความชัดเจนของสภาพแวดล้อม ความต้องการที่แท้จริงของหลักสูตร ส่วนเนื้อหาสาระในการประเมินนั้นก็เป็นประเมินตามกรอบแนวทางการสร้างวัตถุประสงค์ว่าหลักสูตรสอดคล้องกับความต้องการของสังคม หรือองค์กรหรือไม่ วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความชัดเจนทำให้ออกแบบไปถึงโครงสร้างของหลักสูตรและเนื้อหาของหลักสูตรตลอดจนการเรียนการสอนได้หรือไม่

1.6.2 ด้านปัจจัยเบื้องต้น

1.6.2.1 โครงสร้างของหลักสูตร

การวางโครงสร้างของหลักสูตรแบบหน่วยกิตนั้น มีองค์ประกอบ 6 ประการที่สำคัญ (ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ 2546 : 29-32) คือ

- 1) ภาคการศึกษา 3 แบบ คือ แบบทวิภาค แบบไตรภาค และแบบจตุภาค
- 2) การแบ่งหมวดวิชา 3 หมวดคือ หมวดวิชาพื้นฐาน หมวดวิชาเฉพาะด้าน

หมวดวิชาเลือก

3) การแบ่งลักษณะวิชา 2 ประเภท คือ ประเภททฤษฎีหรือบรรยาย และประเภทปฏิบัติ

4) การกำหนดจำนวนหน่วยกิต การกำหนดหน่วยกิตแต่ละวิชาจะต้องกำหนดให้เหมาะสมเพื่อมิให้รายวิชากระจายเกินไป เช่นกำหนดไว้อย่างต่ำเพียง 1-2 หน่วยกิตต่อ 1 รายวิชา จะทำให้ผู้เรียนต้องเรียน 10-20 วิชาในแต่ละภาคเรียน หรือถ้ากำหนดจำนวนหน่วยกิตไว้สูงมาก เช่น วิชาละ 5-10 หน่วยกิต ผู้เรียนที่ไม่ถนัดรายวิชานั้นอาจจะสอบตก เนื่องจากรายวิชาและจำนวนชั่วโมงเกินความสามารถของผู้เรียน

5) ประมวลวิชา รายการแสดงวิชาที่สอนในหลักสูตร การกำหนดรหัสวิชาทำให้สะดวกต่อการลงทะเบียน รวมทั้งบอกเนื้อหาโดยสังเขปจะบอกถึงความกว้างและความลึกของหลักสูตร

6) การประเมินผล ในระบบหน่วยกิตจะบอกทั้งปริมาณและคุณภาพคือจำนวนหน่วยกิตจะบอกเชิงปริมาณ ส่วนคุณภาพจะระบุโดยการวัดผลและแสดงค่าออกมาเป็นสัญลักษณ์โดยใช้ตัวอักษร เช่น A B C D เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป โครงสร้างของหลักสูตรต้องมีความสอดคล้องและครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร มีความเหมาะสมในด้านปริมาณ และเป็นแบบแผนที่ดีของการจัดทำเนื้อหาของหลักสูตร และกระบวนการลงไปสู่การเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียนในที่สุด

1.6.2.2 เนื้อหาของหลักสูตร

เนื้อหาวิชาเปรียบเหมือนพาหนะที่จะนำไปสู่สัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา เนื้อหาวิชาสำหรับวิชาใดวิชาหนึ่งจะต้องขึ้นอยู่กับเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้บรรลุ เนื้อหาวิชา จะเป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางการศึกษาที่จะเชื่อมโยงเข้าสู่ตัวผู้เรียน เนื้อหาที่จะสอนสามารถจัดหมู่ได้ 3 ระดับ คือ 1) เนื้อหาวิชาที่ผู้เรียนจำเป็นต้องรู้และต้องเรียน 2) เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เป็นต้องเรียนเป็นเรื่องที่ควรเรียน 3) เนื้อหาที่อยากจะให้เรียนและผู้เรียนอยากเรียนอยากรู้ (ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ 2546 : 38-39) อีกประการหนึ่ง การจัดเนื้อหา จะต้องกำหนดให้ชัดเจนว่า รายวิชานั้นๆ มุ่งให้ผู้เรียนเรียนรู้แบบใดกว้างหรือลึกมากน้อยเพียงใดและได้เรียงลำดับเนื้อหาไว้อย่างไร การกำหนดโครงสร้างได้กระทำชัดเจนสอดคล้องกับโครงสร้างในระดับใด เพราะแต่ละระดับจะมีจุดประสงค์เนื้อหาสาระที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เช่นระดับใหญ่ (ส่วนรวมจะสัมพันธ์กับหมวดวิชาระดับกลางมีความสัมพันธ์ในระดับรายวิชา และระดับย่อยจะสัมพันธ์กันกับบทเรียนหรือหน่วยการเรียนนั้น) (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2537 : 17)

สำหรับหลักสูตรรายวิชานั้น การจัดเนื้อหาวิชามีวิธีการว่า มุ่งเน้นเฉพาะเรื่อง นำเรื่องที่มีความสำคัญ มารวมกันแล้วทำการศึกษาเจาะลึกในแต่ละรายวิชาเพื่อให้เกิดภาพรวมของ

ความรู้เป็นอันดับแรก การสร้างบูรณาการ คือการมุ่งเน้นฝึกทักษะกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นเครื่องมือ นำมาใช้ศึกษาหาความรู้อื่นๆ การจัดรูปแบบแกนวิชาที่สัมพันธ์กัน (วิชย วงษ์ใหญ่ 2537 : 58)

สรุปความว่า เนื้อหาของหลักสูตร โดยเฉพาะหลักสูตรรายวิชาต้องมีเนื้อหาตรงตามความต้องการของผู้เรียน ผู้เรียนจำเป็นต้องรู้ และเกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะต้องเรียน เนื้อหารายวิชาเพื่อความบูรณาการรายวิชาเมื่อนำลงไปสู่การปฏิบัติ การจัดการเรียนการสอนจำเป็นต้องใช้การลำดับความสำคัญและเวลาก่อนหลังของวิชาระหว่างวิชาด้วย

1.6.2.3 คุณลักษณะของอาจารย์

ครูหรือผู้สอนนับได้ว่าเป็นบุคคลสำคัญที่สุดที่จะทำให้การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว เพราะเป็นผู้นำเอาหลักสูตรไปใช้ในห้องเรียนกับผู้เรียนจริงๆ การเตรียมครูให้พร้อมในด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ทักษะในการใช้หลักสูตร และเจตคติอันพึงมีต่อหลักสูตร และอาจารย์จะต้องมีทักษะในการสอน และการพัฒนาทักษะในการสอน (ชำระ บัวศรี 2542 : 306-308) การสอนเป็นภาระและหน้าที่หลักของครูไม่ว่าจะเป็นการสอนในระดับใด นอกจากนี้ครูเองยังเป็นปฐมนิยบุคคลที่มีจรรยา มารยาท และวินัยกำกับอยู่ด้วย ในด้านการสอนนั้นเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน จึงมักเรียกรวมกันว่า การเรียนการสอน จุดมุ่งหมายของการสอนนอกจากเป็นการให้วิชาความรู้ และยังเป็นการฝึกประสบการณ์ให้กับผู้เรียนด้วย ขั้นตอนการสอน 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการสอน ระหว่างสอน และประเมินผล ทฤษฎีการสอนจะช่วยให้ครูมีความเข้าใจเกี่ยวกับการสอน ได้ดีขึ้น วิธีสอนมีหลายวิธี แต่ละวิธีจะมีข้อดีและข้อจำกัด การเลือกวิธีสอนครูควรใช้หลายๆ วิธีผสมผสานกัน โดยมีหลักในการเลือกโดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของวิชา เนื้อหาวิชา ความถนัดของผู้สอน ความเหมาะสมกับผู้เรียน ตลอดจนเวลา จำนวนผู้เรียน และสื่อการสอน (ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ 2546 : 70)

คอลัมภ์พระมิ่งขวัญครูไทย (กองบรรณาธิการ 2547 : 11-13) กล่าวถึงความเป็นครูของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ว่า เมื่อพระองค์ปรารถนาจะทำหน้าที่ “ครู” พระองค์ก็ทรงเอาใจใส่ในวิชาชีพนี้และตั้งพระทัยที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนในบทบาทแม่พิมพ์ของชาติ ดังพระราชดำรัสของพระองค์ตอนหนึ่งว่า “ครูจะต้องมีทั้งความรู้ เนื้อหาที่แม่นยำ ถูกต้อง ทันสมัย และมีวิธีการสอนที่น่าสนใจ ชวนให้ติดตาม รวมทั้งต้องมีคุณธรรมที่ครูพึงมีต่อนักเรียน เช่น ความเมตตากรุณา ความเอื้ออาทร ความเอาใจใส่ในการสอน ความอดทน เป็นต้น ให้สมกับที่ถือกันว่า ครูบาอาจารย์เป็นที่ 2 รองจากบิดามารดา” และทรงประกอบด้วยพระคุณลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ รอบรู้ สอนดี มีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณ และมุ่งมั่น นอกจากนี้ในทางพระพุทธศาสนายังระบุหน้าที่ของครูอาจารย์ในการอนุเคราะห์ศิษย์ไว้ว่า 1) ฝึกฝนแนะนำให้เป็นคนดี 2) สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง 3) สอนศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง 4) ยกย่องให้ปรากฏในหมู่คณะ และ 5) สร้าง

เครื่องคุ้มภัยในสารทิส (สอนฝึกให้รู้จักเลี้ยงตัวรักษาตนในอันที่จะดำเนินชีวิตต่อไปด้วยดี) (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) 2543 : 225)

ทักษะที่จะเป็นสำหรับครู ประกอบด้วย 1) ทักษะด้านพุทธิพิสัย ได้แก่ การเลือกเนื้อหาวิชาได้เหมาะสมกับชั้นเรียน การวิเคราะห์และจำแนกเนื้อหาออกเป็นส่วนๆ คือส่วนที่เป็นทฤษฎีและข้อปฏิบัติ การเลือก การจัดและการปรุงแต่งประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ การตั้งคำถามในการเรียนการสอน การเลือกแบบทดสอบและการจัดการทดสอบเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ในการเรียน การจัดทำแผนการสอนและเครื่องมือวัดผล โดยให้ครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างตามจุดประสงค์ 2) ทักษะด้านจิตพิสัย ได้แก่ การนำผู้เรียนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนการสอน การสร้างความเป็นกันเองกับผู้เรียน การสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีในชั้นเรียน และการเผชิญปัญหาด้วยความเห็นอกเห็นใจ และโดยไม่ทำให้ผู้เรียนต้องได้รับความอับอาย และ 3) ทักษะด้านทักษะพิสัย ได้แก่ การเขียนกระดานดำ การใช้อุปกรณ์โสตทัศนศึกษา การพูด ฟัง อ่าน เขียน และการแปล อธิบายถาม แสวงออก สรุปผล (ธีรารัง บัวศรี 2542 : 306-307)

กล่าวโดยสรุป คุณลักษณะของอาจารย์เป็นส่วนสำคัญในกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ เพราะเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนโดยตรง และเป็นสื่อกลางระหว่างหลักสูตรกับผู้เรียน ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียนด้วยเช่นเดียวกัน การบริหารจัดการเกี่ยวกับอาจารย์จึงควรเตรียมครูสอนที่มีความรู้เกี่ยวกับศาสตร์การสอน ความรู้เกี่ยวกับวิชาที่สอนความรู้ในวิชาอื่นๆ มีความประพฤติที่ดีมีความตั้งใจ มีจรรยาบรรณของความเป็นครูและมีปฏิสัมพันธ์เป็นที่พึงให้กับศิษย์

1.6.2.4 คุณลักษณะของผู้เรียน

การที่ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่คืบหน้า ผู้สอนควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ (ประยงค์ เนาบุตรและสุทธิวรรณ ดันติรงนาวงศ์ 2545 : 20) คือ 1) ความต้องการของผู้เรียน เมื่อความต้องการของผู้เรียนมีมากทำให้อยากเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอนต้องเหมาะกับวัยของผู้เรียน 2) ความพร้อมของผู้เรียน หมายถึง ความพร้อมทางด้านกาย อารมณ์ สังคม และสติผู้สอนต้องรู้จักและเข้าใจวุฒิภาวะประสบการณ์ในการเรียนรู้ของผู้เรียน 3) ปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียน หมายถึง ปฏิภาณไหวพริบที่เกื้อหนุนของผู้เรียนที่มีต่อสถานการณ์ในการเรียนรู้

นักเรียน มีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึงในการประเมินหลักสูตร ได้แก่ อายุ เพศ ระดับชั้นที่กำลังศึกษา ความสนใจ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สุขภาพกายและสุขภาพจิต ภูมิหลังทางครอบครัว (วิรัช วงษ์ใหญ่ 2546 : 388-389)

ในทัศนะเกี่ยวกับหลักการประพฤติกิเลสที่มีต่อครูอาจารย์นั้น พระพุทธศาสนาได้เสนอหลักที่ศิษย์พึงบำรุงครูอาจารย์ ผู้เป็นทิศเบื้องขวา ดังนี้คือ 1) ลูกศิษย์ 2) เข้าไปหา(เพื่อบำรุงคอบรับใช้ ปรีกษา ชักถาม และรับคำแนะนำ เป็นต้น) 3) ใฝ่ใจเรียน (คือ มีใจรัก เรียนด้วยศรัทธา และ

รู้จักฟังให้เกิดปัญญา) 4) เรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ (คือ เอาจริงเอาจัง ถือเป็นกิจสำคัญ) (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) 2543 : 225)

กล่าวโดยสรุป ผู้เรียนเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อคุณภาพของการเรียนและหลักสูตรแต่ละหลักสูตร คุณลักษณะของผู้เรียนที่ส่งเสริมให้หลักสูตรมีคุณภาพ ผู้เรียนต้องมีความพร้อม ความสนใจและมีพื้นฐานทางการศึกษาพอเหมาะกับระดับความรู้ของตน และจริยธรรมการปฏิบัติตัวต่อครูอาจารย์ก็เป็นสิ่งที่ผู้เรียนต้องให้ความใส่ใจเป็นอย่างยิ่ง

1.6.2.5 โสตทัศนูปกรณ์

งานสื่อการสอนเป็นการนำเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อให้มีประสิทธิภาพทางด้านวิชาการ สถานศึกษาจะมีงานสื่อการสอน โดยเรียกชื่อต่างกันไป เช่น ศูนย์โสตทัศนูปกรณ์ งานสื่อการเรียนการสอน ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา อย่างไรก็ตามสื่อการสอนเป็นงานบริการในด้านวัสดุ เครื่องมือ โสตทัศนูปกรณ์แก่ครูอาจารย์และนักเรียน ในด้านงานบริการสื่อการสอน การประชาสัมพันธ์การจัดทำโครงการวิชาการ และการประเมินผลงานสื่อการสอน อาคารสถานที่ก็เป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงในด้านการให้บริการสื่อการสอน (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ 2546 : 220) เนื่องจากโสตทัศนูปกรณ์มีหลายประเภทและหลายชนิด การนำมาใช้จึงจำเป็นต้องเลือก การเลือกเครื่องโสตทัศนูปกรณ์ หรือการเรียนการสอน ต้องตอบสนองจุดประสงค์การเรียนรู้ ต้องเหมาะสมกับวัยและพื้นฐานประสบการณ์ของผู้เรียน ต้องเหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน ต้องเหมาะสมทั้งในด้านค่าใช้จ่ายและการปฏิบัติ และต้องหาได้ง่าย สำหรับหลักในการใช้โสตทัศนูปกรณ์ ควรตรวจสอบ แสดงวิธีการใช้ แสดงคุณสมบัติของสื่อเพื่อให้ใช้โสตทัศนูปกรณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ธำรง บัวศรี 2542 : 288-289) เกี่ยวกับลักษณะของโสตทัศนูปกรณ์หรือสื่อการเรียนการสอนนี้สอดคล้องกับ นิคม ชมภูหลง (2544 : 192-193) ที่ระบุไว้ว่า ช่วยในการเรียนรู้ให้ตรงจุดในระยะเวลาอันสั้น เหมาะสมกับจุดประสงค์ เนื้อหา และผู้เรียน ไม่ควรเลือกสื่อที่มีความยุ่งยากในการใช้ หรือเสียเวลาในการเตรียม หรือการใช้มากเกินไป ง่ายดาย ประหยัดและน่าสนใจ มีอยู่ในท้องถิ่น ควรเลือกสื่อที่จำเป็นและใช้ประโยชน์ได้คุ้มค่า สื่อที่นำมาใช้ควรเน้นที่นักเรียน ได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

กล่าวโดยสรุป โสตทัศนูปกรณ์ นอกจากจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพแล้ว ยังส่งผลทางจิตวิทยา เพิ่มหรือกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนด้วยเช่นกัน หัวใจของโสตทัศนูปกรณ์จึงอยู่ที่ โสตทัศนูปกรณ์นั้นมีเพียงพอหรือไม่ ง่ายต่อการใช้หรือไม่ มีเพียงพอหรือไม่ มีความทันสมัยเพียงใด

1.6.2.6 เอกสารการสอนและเอกสารอ้างอิง

ความเหมาะสมด้านจำนวน ความทันสมัย ความสอดคล้องของเอกสารการสอนกับวัตถุประสงค์ ความสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา ความสะดวกในการสืบค้น และพิมพ์-คืน

ห้องสมุดมีความสำคัญต่อสถานศึกษา เพราะเป็นศูนย์รวมของหนังสือและวัสดุ อุปกรณ์ที่นักเรียนนักศึกษา ตลอดจนครูอาจารย์ใช้เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะ ให้การศึกษาเป็นแหล่งความรู้และข่าวสารใช้เป็นที่ยกย่อง (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ 2546 : 206) ห้องสมุดนอกจากจะเป็นแหล่งในการค้นคว้าแล้ว ห้องสมุดมีความสำคัญเป็นศูนย์กลางของ กระบวนการเรียนรู้ทั้งหมด ดังนั้นความสำคัญของห้องสมุดจึงเทียบได้กับหัวใจของโรงเรียน อีกทั้งยังมีบทบาทในการสืบทอดและสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติได้ด้วย นอกจากนี้ห้องสมุดเป็นเครื่องมือในการพาณิชย์ที่ติงาม การที่ห้องสมุดจะเอื้อประโยชน์ต่อการ เรียนห้องสมุดควรอยู่บริเวณที่นักเรียนใช้ได้สะดวก (พนม พงษ์ไพบูลย์ 2547 : 41-43)

กล่าวโดยสรุป เอกสารการสอนและเอกสารอ้างอิง รวมความแล้วมิได้ หมายความว่าเฉพาะเอกสารที่เป็นหนังสือหรือคู่มือต่างๆ เท่านั้น สถานที่ๆ ค้นคว้า คือห้องสมุดอันเป็น แหล่งเรียนรู้ที่ยิ่งใหญ่ก็จำเป็นต้องมีจำนวนที่เหมาะสม มีความทันสมัย และมีอย่างสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ ตรงตามความต้องการ สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา และสามารถใช้อย่างสะดวกสบาย

1.6.2.7 สถานที่เรียน

สถานที่ๆ เกื้อกูล สิ่งที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ ช่วยสนับสนุนในการบำเพ็ญ ภาวนา(การศึกษา)ให้ได้ผลดี ในทางพระพุทธศาสนายึดหลักสัปปายะ 7 อันประกอบด้วย 1) อาวาสัปปายะ สถานที่เหมาะสม เช่น ไม้พุ่มกล้วยไม้ 2) โจรสัปปายะ มีอาหารอุดมสมบูรณ์ 3) กัสสสัปปายะ การพูดคุยที่เหมาะสมกัน 4) ปุคคลสัปปายะ บุคคลที่ถูกต้องกันเหมาะสมกัน 5) โภชนสัปปายะ อาหารที่เหมาะสมกัน 6) อุตสัปปายะ ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสมกัน 7) อิริยาปถสัปปายะ อิริยาปถที่เหมาะสมกัน(พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) 2543 : 243-244) แต่สำหรับด้านสถานที่นั้น สามารถยึดเอาเรื่อง อากาศ อาคารที่มีเครื่องบรรเทาความร้อน เป็นต้น สถานที่เรียน เป็นส่วนสำคัญ ที่ควรนึกถึงในมิติ ต่างๆ 1) ความเหมาะสมด้านขนาดของสถานที่เรียน 2) บรรยากาศทั่วไปของสถานที่เรียน 3) การเดินทางเพื่อไปศึกษา

กล่าวโดยสรุป สถานที่เรียนจะต้องประเมินถึงความเหมาะสมด้านขนาดที่บรรจุ บรรยากาศทั่วไป และความสะดวกในการเดินทาง

กล่าวโดยสรุป การประเมินปัจจัยเบื้องต้น มีความประสงค์การประเมินเฉพาะในระดับ เล็ก ในส่วนของรายละเอียด โดยส่วนมากจะเกี่ยวข้องกับทรัพยากรของหลักสูตร เป็นการประเมิน เพื่อให้ได้ข้อมูลรายละเอียด ความพร้อม ของทรัพยากร เพื่อใช้ในการบริหารจัดการปัจจัยหรือ องค์ประกอบต่างๆ ในการวางแผนการใช้หลักสูตรต่อไป

1.6.3 ด้านกระบวนการ

1.6.3.1 การจัดการเรียนการสอน

จุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษา อยู่ที่การจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ งานการจัดการเรียนการสอนมีหลายงาน ได้แก่ การจัดทำประมวลการสอน การจัดทำแผนการเรียน การจัดการสอน การจัดชั้นเรียน การจัดครูอาจารย์เข้าสอน การสอนซ่อมเสริม การเลือกตำราเรียน การจัดทำคู่มือครูด้านวิชาการ การจัดทำคู่มือให้นักเรียนนักศึกษา และการจัดห้องศูนย์ควบคุมการเรียน การสอน การพัฒนาครูอาจารย์ การปรับปรุงการเรียนการสอน สถานศึกษาควรวางแนวปฏิบัติงาน เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาของตนเอง (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ 2546 : 163-164)

การสอนเป็นกระบวนการที่มีระบบระเบียบ ครอบคลุมการดำเนินงานตั้งแต่การวางแผนการสอนจนถึงการประเมินผล โดยเหตุนี้ วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2542 : 255) จึงให้เหตุผลของการสอนว่าจะต้องเป็นระบบด้วยเหตุผล 6 ประการ คือ 1) ผู้สอนต้องมีการสำรวจสภาพแวดล้อมต่างๆ ในส่วนที่เกี่ยวกับปัญหาและทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการสอน สภาพผู้เรียน เนื้อหาสาระและประสบการณ์ 2) ผู้สอนต้องมีการวางแผน 3) ผู้สอนต้องมีการเตรียมและสร้างสภาพแวดล้อมของการเรียนการสอนตามที่วางแผนไว้ 4) ผู้สอนต้องมีแนวทางและวิธีสอนตามขั้นตอน ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ 5) ผู้สอนต้องประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยใช้วิธีการวัดและเครื่องมือวัดผลที่วางแผนไว้ 6) ผู้สอนต้องมีการประเมินผลย้อนกลับจากผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนและจากการประเมินผลการสอนของตนเอง

กล่าวโดยสรุป การจัดการเรียนการสอนมีงานหลายหน้าที่ การประเมินการจัดการเรียนการสอนต้องครอบคลุมในงานต่างๆ และตรวจสอบการทำและการไม่ทำ ความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมของการทำนั้น เพื่อให้ทราบข้อมูลในระหว่างปฏิบัติการนำหลักสูตรไปใช้

1.6.3.2 การวัดผลและประเมินผล

การวัดผลและประเมินผล เป็นกระบวนการที่จะทราบว่าผลการเรียนการสอนนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดหรือไม่ ควรจะมีการปรับปรุงในเรื่องใด การวัดแตกต่างจากการประเมินในแง่ที่ว่า การวัดเป็นกระบวนการที่กำหนดจำนวนตัวเลขที่ได้จากการวัดนั้น ส่วนการประเมินเป็นการพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับคุณภาพ คุณค่าสิ่งที่วัดได้ รวมทั้งข้อมูลจากการสังเกต สัมภาษณ์ การตรวจสอบผลงานและการทดสอบ การวัดผลการเรียนของนักเรียนนักศึกษาใน 3 องค์ประกอบคือ ความรู้ความเข้าใจ ทักษะปฏิบัติ และเจตคติ เทคนิคการวัดแตกต่างกันไปตามจุดมุ่งหมาย และเนื้อหาสาระที่เรียน เทคนิคที่นิยมใช้ ได้แก่ การสังเกต การตรวจสอบผลงาน การสัมภาษณ์และการทดสอบ ส่วนเครื่องมือที่นำมาใช้ในการวัดผล ได้แก่ แบบตรวจสอบรายการ แบบจัดอันดับคุณภาพของงาน แบบทดสอบซึ่งมีทั้งแบบอัตนัย และแบบปรนัย ข้อทดสอบที่ดีจะมีลักษณะของความเที่ยงตรง

ยุติธรรม ตามหลัก ขั้วขุ เฉพาะเจาะจง มีความเป็นปรนัย มีประสิทธิภาพ ยากง่ายพอเหมาะ มีอำนาจ จำแนก และต้องเชื่อมั่นได้ สิ่งสำคัญในการประเมินก็คือ การให้คะแนนเป็นเกรด โดยทั่วไปจะ แบ่งเป็น 5 เกรด คือ A B C D และ F ซึ่งมีเทคนิคการให้เกรดแตกต่างกันไป เพื่อความสะดวกต่อการ ปฏิบัติและให้ความยุติธรรมกับผู้เรียน (ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ 2546 : 185) เกี่ยวกับวิธีการวัดผล และประเมินผลควรให้ครอบคลุมทุกประสงค์การเรียนรู้ ที่ระบุไว้ในแผนการสอน เลือกวิธีการ ประเมินที่เชื่อถือได้และเหมาะสมกับพฤติกรรมกรเรียนรู้ที่ต้องประเมิน เลือกใช้วิธีการประเมินที่ง่าย และสะดวกในการใช้ประเมิน ควรใช้เครื่องมือที่เชื่อถือได้ ประกอบการประเมินทุกครั้ง ควรให้ผู้เรียน มีส่วนร่วมและมีบทบาทในการประเมินตนเองด้วยในบางโอกาส (ธำรง บัวศรี 2542 : 193) เนื่องจากการ วัดและประเมินผลเป็นกระบวนการตรวจสอบผลการเรียนรู้และพัฒนาการต่างๆ ของผู้เรียน เพื่อนำผลไปปรับปรุงการเรียนการสอนและตัดสินผลการเรียน วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2545 : 22-23) จึงได้ เสนอหลักการวัดและประเมินผลไว้ว่า สถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบและประเมินผลการเรียนเอง ต้อง สอดคล้องกับมาตรฐานที่กำหนดในหลักสูตร ผลการวัดผลต้องนำมาเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน มี วิธีการที่เหมาะสมกับธรรมชาติของวิชาและระดับช่วงชั้น ต้องมีการประเมินในด้านการอ่านและคิด วิเคราะห์ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ด้วยตนเอง

กล่าวโดยสรุป การวัดผลและประเมินผล เป็นวิธีการตรวจสอบผลการเรียนของผู้เรียน ที่ผ่านหลักสูตร ไม่ใช่เป็นการตรวจสอบผลการเรียน แต่เป็นวิธีการตรวจสอบที่ต้องการความเที่ยงตรง ความเหมาะสมกับความรู้ วิชาที่เรียนว่าควรใช้วิธีการวัดความรู้แบบใดจึงจะเหมาะสม และการวัดผล นั้นก็ควรเป็นไปตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ พร้อมทั้งควรเปิด โอกาสให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ประเมินผล การเรียนของตนเองบ้างในบางโอกาส ตามความเหมาะสม

1.6.3.3 การบริหารหลักสูตร

การบริหารหลักสูตร เป็นการดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตรเพื่อให้เป็นไปตาม วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยมีการเตรียมการเกี่ยวกับหลักสูตร ได้แก่ การวางแผนเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร โดยการตรวจสอบหลักสูตรแม่บทก่อนนำไปใช้ การประชาสัมพันธ์หลักสูตร การเตรียมความพร้อม ด้านต่างๆ เช่น บุคลากร อาคารสถานที่ งบประมาณ การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ การจัดทำโครงการสอน เป็นต้น ในขณะที่ วิชัย ประสิทธิ์วิฑูริเวช (2542 : 105) ได้กล่าวถึงลำดับของการบริหารหลักสูตรไว้ ประกอบด้วย การประชุมชี้แจงให้อ่านเอกสาร สำหรับการเตรียมบุคลากรในโรงเรียน การศึกษา วิเคราะห์ และทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร การจัดผู้สอนเข้าสอน การจัดตารางสอน การจัด แผนการเรียนของแต่ละวิชา การสนับสนุนและการบริการด้านอาคารสถานที่ การสนับสนุนและการ จัดบริการด้านวัสดุหลักสูตร และการนิเทศและติดตามผล

กล่าวโดยสรุป การบริหารหลักสูตร ก็คือการเตรียมการในเรื่องบุคลากร สถานที่ งบประมาณ การจัดหาอุปกรณ์ การจัดทำโครงการสอน สำหรับในแง่ของการประเมิน ก็เป็นการประเมินถึงความพร้อม การเตรียมการ เกี่ยวกับกิจกรรมเหล่านี้เพื่อทราบปัญหาในขณะที่ปฏิบัติงานจริง

กล่าวโดยสรุป การประเมินด้านกระบวนการ ทำให้ทราบผลการใช้หลักสูตรเป็นระยะๆ เพื่อประเมินกระบวนการต่างๆ สำหรับตัดสินใจว่าจะดำเนินการด้วยวิธีใด จะแก้ไขข้อบกพร่องด้วยวิธีการเช่นใด การประเมินด้านกระบวนการนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อตรวจสอบข้อผิดพลาดในขณะที่ดำเนินการใช้หลักสูตร เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร และเพื่อเป็นการบันทึกสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อขณะใช้หลักสูตรจริง

1.6.4 ด้านผลผลิต

คุณภาพของผู้เรียนการประเมินผลการปฏิบัติตามกระบวนการใช้หลักสูตร เกี่ยวกับผลการศึกษาเมื่อศึกษาสำเร็จแล้ว ความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ การอุทิศตน และความสามารถในการเผยแพร่

กล่าวโดยสรุป การประเมินด้านผลผลิตนี้ เป็นการประเมินผลที่เกิดจากการนำหลักสูตรไปใช้ ผลที่เกิดขึ้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่ และข้อมูลดังกล่าวยังเป็นข้อมูลสำหรับการนำไปปรับปรุงหลักสูตรหรือยกเลิกการใช้หลักสูตร ในอนาคตได้

ความที่รูปแบบการประเมินชิปปีเมื่อนำไปประเมินหลักสูตรแล้วทำให้ทราบถึงสภาพของหลักสูตรทั้งระบบมิใช่เฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง จึงเป็นเหตุผลให้ผู้วิจัยเลือกรูปแบบการประเมินชิปปีในการวิจัยเรื่อง การประเมินผลการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์

การประเมินผลการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์

2.1 ภารกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์

ภารกิจ 6 ด้านของวัด ได้แก่ ภารกิจด้านการปกครอง ภารกิจด้านการศาสนศึกษา ภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ ภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ภารกิจด้านการสาธารณูปการ ภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งปรากฏในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 15 ตรี และ มาตรา 37 ดังนี้

มาตรา 15 ตรี มหาเถรสมาคมมีอำนาจดังต่อไปนี้

1. ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม
2. ปกครองและกำหนดการบรรพชาสามเณร
3. ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ

และการสาธารณสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์

4. รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา
5. ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น มาตรา 37 เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้

1. บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัด ให้เป็นไปด้วยดี
2. ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น

ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

3. เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัย แก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
4. ให้ความสะดวกตามควรในการบำเพ็ญกุศล

2.1.1 ด้านการศาสนศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่นๆ อันควรแก่สมณะ ซึ่งใดแก่ การศึกษาพระปริยัติธรรมหรือการศึกษาธรรมบาลีซึ่งปัจจุบันได้จัดการศึกษาเป็นสองส่วนคือ

2.1.1.1 การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี แบ่งเป็น 3 ชั้น คือนักธรรมชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก ถ้าเป็นฆราวาสเรียนจะเรียกว่าการศึกษาธรรมศึกษา แบ่งเป็น 3 ชั้นเรียก ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ตามหลักสูตรแบ่งเป็น 8 ชั้น คือ บาลี ประโยค1-2 และเปรียญธรรม 3-9

2.1.1.2 การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เป็นการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ มีทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร ทั้งวิชาสามัญและการศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กันไป

2.1.2 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนทั่วไป ปัจจุบันดำเนินการดังนี้

2.1.2.1 ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนในโรงเรียนสามัญ แบ่งเป็นระดับชั้นเตรียมชั้นต้น ชั้นกลาง และชั้นสูง

2.1.2.2 ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามแก่เด็ก

2.1.2.3 โรงเรียนราษฎร์สงเคราะห์ที่วัดสนับสนุน เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนที่วัดจัดขึ้นและให้การสนับสนุน

2.1.3 ด้านการเผยแผ่ศาสนธรรม เป็นการเผยแผ่ศาสนธรรม ดำเนินการใน 2 ลักษณะ คือ เป็นโครงการปฏิบัติสืบเนื่องและเป็นโครงการเฉพาะกิจปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล

2.1.3.1 ลักษณะโครงการที่ปฏิบัติสืบเนื่อง ได้แก่

- 1) หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ค.)
- 2) การอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการ และประชาชน
- 3) การอบรมครูศึกษาในโรงเรียน
- 4) การส่งเสริมหน่วยเผยแพร่ศีลธรรม
- 5) การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์
- 6) งานพระจริยนิเทศ
- 7) งานพระธรรมทูต

2.1.3.2 ลักษณะโครงการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลตามศักยภาพของวัด คือโครงการที่วัดจัดขึ้น เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตามนโยบายของรัฐบาล หรือของกระทรวงศึกษาธิการ และตามศักยภาพของวัด ได้แก่ โครงการอุทยานการศึกษา โครงการสวนสมุนไพรในวัด โครงการลานวัดลานใจลานกีฬา โครงการวัดพัฒนาตัวอย่าง เป็นต้น

2.1.4 ด้านการสาธารณสงเคราะห์ เป็นงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชนและสังคมโดยมีวัดและพระภิกษุเป็นแกนนำ ได้แก่ โครงการอุปสมบทและบรรพชาพระภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรและวัดที่ประสบภัยและขาดแคลน วัดและเจ้าอาวาส พระภิกษุเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชน ด้านอาชีพต่างๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วย ผู้ยากไร้ เป็นต้น

2.1.5 ด้านการสาธารณูปการ เป็นงานเกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของวัดในด้านอื่นๆ การพัฒนาเหล่านี้ ได้แก่ การดูแลบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด การดูแลรักษาและก่อสร้างอาคารสถานที่ เช่น อุโบสถ กุฏิ เมาสุ ศาลา การเปรียญ อาคารเรียน หอธรรม เป็นต้น งานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่เท่าเทียมกัน มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับเศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชนและบารมีของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัดเป็นสำคัญ ทั้งนี้ทางวัดจะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมการศาสนาเป็นบางส่วน เรียกว่า เงินอุดหนุนบูรณะวัด

2.1.6 ด้านการปกครอง งานปกครองของสงฆ์ อาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 20 คณะสงฆ์ตั้งอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม (สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2545 : 16-24)

2.2 หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์

การประเมินผลการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จะอธิบายการประเมินไปตามกรอบความคิดในการประเมินประจำปีโดยผนวกเข้ากับหลักสูตร ดังนี้

2.2.1 ด้านบริบท

2.2.1.1 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อผลิตพระสังฆาธิการและครูสอนพระปริยัติธรรมในระดับประกาศนียบัตร ให้มีความรู้ ความเข้าใจในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
- 2) เพื่อผลิตพระสังฆาธิการและครูสอนพระปริยัติธรรมในระดับประกาศนียบัตร ให้สามารถนำความรู้ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนา พระพุทธศาสนาและสังคม
- 3) เพื่อผลิตพระสังฆาธิการและครูสอนพระปริยัติธรรมในระดับประกาศนียบัตร ให้อุทิศตนและสามารถนำหลักทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ไปประยุกต์ใช้ในการเผยแผร์ พระพุทธศาสนา
- 4) เพื่อให้พระสังฆาธิการและครูสอนพระปริยัติธรรม ได้มีคุณวุฒิทางการศึกษา ที่สามารถศึกษาต่อในระดับชั้นปริญญาตรีได้

2.2.2 ด้านปัจจัยเบื้องต้น

2.2.2.1 โครงสร้างของหลักสูตร

หลักสูตรประกาศนียบัตร มี 24 หน่วยกิต ประกอบด้วย

ก) วิชาบังคับ จำนวน 18 หน่วยกิต	
ข) วิชาเลือก จำนวน 6 หน่วยกิต	
กลุ่มวิชาบังคับ จำนวน 18 หน่วยกิต	
บส 001 การปกครองคณะสงฆ์	2 (2-0-4)
บส 002 กฎหมายคณะสงฆ์	2 (2-0-4)
บส 003 พระสงฆ์กับภาวะผู้นำ	2 (2-0-4)
บส 004 การบริหารการศึกษาคณะสงฆ์	2 (2-0-4)
บส 005 การบริหารงานสาธารณูปการ	2 (2-0-4)
บส 006 การบริหารศาสนสมบัติ	2 (2-0-4)
บส 007 การบริหารงบประมาณ	2 (2-0-4)
บส 008 สัมมนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์	2 (2-0-4)
บส 009 การบริหารงานธุรการ	2 (2-0-4)

กลุ่มวิชาเลือก จำนวน 6 หน่วยกิต

บส 010 พระพุทธศาสนากับการศึกษาสงเคราะห์	2 (2-0-4)
บส 011 พระพุทธศาสนากับงานสังคมสงเคราะห์	2 (2-0-4)
บส 012 พระไตรปิฎกศึกษา	2 (2-0-4)
บส 013 พุทธวิธีการสอน	2 (2-0-4)
บส 014 ธรรมเนียมเทศ	2 (2-0-4)
บส 015 พุทธศิลป์	2 (2-0-4)
บส 016 เทศกาลและพุทธศาสนพิธี	2 (2-0-4)
บส 017 พระพุทธศาสนากับสถานการณ์ปัจจุบัน	2 (2-0-4)
บส 018 นวัตกรรมทางการศึกษา	2 (2-0-4)
บส 019 ภูมิปัญญาท้องถิ่น	2 (2-0-4)
บส 020 การศึกษาอิสระ	2 (2-0-4)

3.2.2.2 เนื้อหาของหลักสูตร

1) กลุ่มวิชาบังคับ จำนวน 18 หน่วยกิต

บส 001 การปกครองคณะสงฆ์	2 (2-0-4)
-------------------------	-----------

ศึกษาพัฒนาการของระบบการปกครองคณะสงฆ์ตั้งแต่สมัยพุทธกาลถึงปัจจุบัน และวิเคราะห์เนื้อหาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับต่างๆ กฎระเบียบ คำสั่ง ประกาศที่สำคัญของคณะสงฆ์ และการปกครองคณะสงฆ์อื่น

บส 002 กฎหมายสงฆ์	2 (2-0-4)
-------------------	-----------

ศึกษาเปรียบเทียบมูลเหตุการณบัญญัติพระวินัย ประเภทความคิดตามพระวินัย กับตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

บส 003 พระสงฆ์กับภาวะผู้นำ	2 (2-0-4)
----------------------------	-----------

ศึกษาทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำ การบริหารในองค์กรการสงฆ์ บทบาทของพระสงฆ์กับความเป็นผู้นำ เน้นความเป็นผู้นำตามแนวพุทธ พระสงฆ์ผู้นำกับการตัดสินใจ การสร้างมนุษยสัมพันธ์ การติดต่อสื่อสาร และการสร้างแรงจูงใจทั้งภายในและภายนอกองค์กรของสงฆ์ การพูดแบบผู้นำ การพัฒนาพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำและภาวะผู้นำตามแนวพุทธ

บส 004 การบริหารการศึกษาคณะสงฆ์	2 (2-0-4)
---------------------------------	-----------

ศึกษาความเป็นมาของการศึกษาคณะสงฆ์ พัฒนาการและหลักการบริหารการศึกษาคณะสงฆ์ โครงสร้างและระบบการศึกษาคณะสงฆ์ บทบาทของพระสงฆ์ต่อการบริหารการศึกษา แนวโน้มการศึกษาสงฆ์ และพระราชบัญญัติ กฎระเบียบทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

บส 005 การบริหารงานสาธารณูปการ 2(2-0-4)

ศึกษาแนวคิดการบริหารงานสาธารณูปการของคณะสงฆ์ พัฒนาการงานสาธารณูปการของพระสงฆ์ การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ พระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปกรรมของชาติ งานสาธารณูปการตามแบบเอกลักษณ์ประจำภาคต่างๆ หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับการบริหารงานสาธารณูปการ ปัญหาและแนวโน้มการบริหารงานสาธารณูปการ

บส 006 การบริหารศาสนสมบัติ 2(2-0-4)

ศึกษาความเป็นมาและประเภทของศาสนสมบัติ กฎและระเบียบที่ว่าด้วยศาสนสมบัติการบริหารจัดการศาสนสมบัติ และแนวโน้มการจัดศาสนสมบัติ

บส 007 การบริหารงบประมาณ 2(2-0-4)

ศึกษาความหมาย แนวคิด ทฤษฎี และนโยบายเกี่ยวกับการบริหารงบประมาณ บทบาทและอิทธิพลของการเมืองที่มีต่องบประมาณและการคลังของประเทศ กระบวนการงบประมาณ เทคนิคและวิธีวิเคราะห์งบประมาณ

บส 008 สัมมนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 2(2-0-4)

สัมมนาปัญหาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ตามหัวข้อที่กำหนด

บส 009 การบริหารงานธุรการ 2(2-0-4)

ศึกษาความหมายและขอบข่ายของวิชาการเลขานุการ งานสารบรรณ งานการประชุมแบบหรือหนังสือคณะสงฆ์ การบัญชีและการเงินของวัด การจัดเก็บข้อมูลด้วยระบบคอมพิวเตอร์ ลำดับสมมติศักดิ์ และความรู้ทั่วไป โดยเน้นการฝึกปฏิบัติเป็นสำคัญ

2) กลุ่มวิชาเลือก จำนวน 6 หน่วยกิต

บส 014 ธรรมนิเทศ 2(2-0-4)

ศึกษาความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับนิเทศศาสตร์ หลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ศิลปะการเขียนบทความ ศิลปะการพูดในชุมนุมชน การพัฒนาบุคลิกภาพเกี่ยวกับการพูด การเทศนา การแสดงปาฐกถาธรรม การอภิปราย วิธีการใช้สื่อประกอบการบรรยาย บทบาทและอิทธิพลของสื่อต่อการเผยแผ่ธรรมะ

บส 017 พระพุทธศาสนากับสถานการณ์ปัจจุบัน 2(2-0-4)

ศึกษาเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันของพระพุทธศาสนาในประเทศต่างๆ ทั้งในทวีปเอเชียและยุโรป อเมริกาและออสเตรเลีย ผลกระทบของลัทธิการเมืองและศาสนาอื่นๆ ที่มีต่อสถานะของพระพุทธศาสนา อิทธิของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมโลก และบทบาทขององค์กรพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ

บส 020 การศึกษาอิสระ

2 (2-0-4)

เลือกปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามความสนใจและเขียนรายงาน
ศึกษาภาคนิพนธ์ ในการควบคุมของอาจารย์ที่ปรึกษา

2.2.2.3 คุณลักษณะของอาจารย์

มีอาจารย์ประจำหลักสูตร จำนวน 10 รูป/คน และอาจารย์พิเศษ

2.2.2.4 คุณลักษณะของผู้เรียน

1) เป็นพระสังฆาธิการหรือครูสอนพระปริยัติธรรมที่สอบได้ประโยค 1-2 ขึ้นไป
และนักธรรมชั้นเอก หรือ

2) เป็นพระสังฆาธิการหรือครูสอนพระปริยัติธรรมที่ได้รับแต่งตั้งมาแล้วไม่น้อย
กว่า 1 ปี และเป็นผู้ที่สอบได้นักธรรมชั้นเอกและสำเร็จการศึกษาภาคบังคับขึ้นไป หรือ

3) เป็นพระภิกษุผู้มีประสบการณ์การสอนในโรงเรียนต่าง ๆ ไม่น้อยกว่า 2 ปี
และเป็นผู้ที่สอบได้นักธรรมชั้นเอกและสำเร็จการศึกษาภาคบังคับขึ้นไป หรือ

4) เป็นผู้ที่มีมหาวิทยาลัยอนุมัติให้เข้าศึกษาเป็นกรณีพิเศษเพื่อขอรับ
ประกาศนียบัตรตามที่สภาวิชาการเห็นชอบ

2.2.2.5 วัสดุทัศนูปกรณ์

ครุภัณฑ์ประจำโครงการ

1) เครื่องคอมพิวเตอร์และเครื่องพริ้นเตอร์	1	ชุด
2) เครื่องฉายข้ามศีรษะ จำนวน	2	ชุด
3) เครื่องขยายเสียง จำนวน	2	ชุด

2.2.2.6 เอกสารการสอนและเอกสารอ้างอิง

ห้องสมุด

1) ใช้บริการห้องสมุดมหาวิทยาลัย ณ อาคารเรียนวัดศรีสุदारาม หรือ
หอสมุดกลางวัดมหาธาตุฯ

2) ห้องสมุดขนาดเล็ก ณ อาคารเรียนสุกุมมาลย์ วัดพิชชญาติการาม

2.2.2.7 สถานที่เรียน

อาคารเรียนสุกุมมาลย์ วัดพิชชญาติการาม เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร โดยมี
ห้องเรียนที่แยกเป็นสัดส่วน คือ

1) ห้องเรียนจำนวน	2	ห้อง
2) ห้องพักอาจารย์และสำนักงาน จำนวน	1	ห้อง
3) ห้องพักนิสิต จำนวน	1	ห้อง
รวม	4	ห้อง

2.2.3 ด้านกระบวนการ

2.2.3.1 การจัดการเรียนการสอน

1) ระบบการศึกษาใช้ระบบหน่วยทวิภาค (Semester Credit System) โดยแบ่งเวลาการศึกษาในปีการศึกษาออกเป็น 2 ภาคการศึกษาปกติ คือ

ภาคการศึกษาที่ 1 (First Semester) มีเวลาเรียนไม่ต่ำกว่า 16 สัปดาห์

ภาคการศึกษาที่ 2 (Second Semester) มีเวลาเรียนไม่ต่ำกว่า 16 สัปดาห์

2) ระยะเวลาในการศึกษา

ระยะเวลาการศึกษาตลอดหลักสูตร 1 ปี หรือต้องไม่ต่ำกว่า 2 ภาคการศึกษาปกติ แต่อย่างมากไม่เกิน 2 เท่าของระยะเวลาการศึกษาปกติของหลักสูตร

3) การลงทะเบียนเรียน

กำหนดให้ลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาที่ 1 จำนวน 12 หน่วยกิต และในภาคการศึกษาที่ 2 จำนวน 12 หน่วยกิต ส่วนรายวิชาที่ลงทะเบียนเรียนโดยไม่นับหน่วยกิตให้ขึ้นอยู่ อับความเหมาะสมของการจัดแผนการสอน

4) งบประมาณ

ในแต่ละปีการศึกษากำหนดงบประมาณ ดังนี้

ที่มาของงบประมาณ เก็บค่าบำรุงการศึกษาจากผู้เข้าการศึกษา (ปีการศึกษา 2547 คณะสงฆ์ภาค 1 อุปถัมภ์งบประมาณค่าใช้จ่ายตลอดหลักสูตร)

2.2.3.2 การวัดผลและประเมินผล

เป็นไปตามข้อบังคับ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยว่าด้วยการศึกษาระดับปริญญาตรี โดยอนุโลมและโดยเกณฑ์ทั่วไป คือ

1) ให้มีการวัดผลการศึกษาทุกรายวิชาที่นิสิตได้ลงทะเบียนไว้ในแต่ละภาคการศึกษา

2) นิสิตต้องมีเวลาเรียนในแต่ละรายวิชาที่ได้ลงทะเบียนเรียนไว้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมดในภาคการศึกษานั้น จึงจะมีสิทธิเข้าสอบในรายวิชานั้น

3) การประเมินผลการศึกษาในแต่ละรายวิชานั้น ให้มีผลการศึกษาระดับ (Grade) และค่าระดับ (Grade Point) ดังนี้

ตารางที่ 1 การให้ค่าระดับผลการศึกษานองหลักสูตร

ผลการศึกษา	ระดับ	ค่าระดับ
ดีเยี่ยม (Excellent)	A	4.00
ดีมาก (Very Good)	B ⁺	3.5
ดี (Good)	B	3.00
ค่อนข้างดี (Very Fair)	B ⁺	2.5
พอใช้ (Fair)	C	2.00
ค่อนข้างพอใช้ (Quite Fair)	C ⁺	1.5
พอใช้ (Fair)	D	1.00
อ่อน (Poor)	F	0
ตก (Failed)		

งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตรที่ใช้รูปแบบการประเมิน (CIPP Evaluation Model) มีผู้วิจัยไว้ดังนี้

ชนิศา จันทระ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินหลักสูตรวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิศวกรรมไฟฟ้า คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ พุทธศักราช 2530 โดยใช้รูปแบบการประเมิน (CIPP Evaluation Model) ผลการวิจัยมีดังนี้ ด้านบริบทพบว่า ประชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับน้อย ด้านปัจจัยเบื้องต้นพบว่า โครงสร้างหลักสูตรมีจำนวนหน่วยกิตของหลักสูตรมีความเหมาะสมมาก เนื้อหาค่าอธิบายรายวิชาและด้านปัจจัยที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนการสอนพบว่า มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง ด้านกระบวนการพบว่า บัณฑิตมีความเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนมีความเหมาะสมน้อย ส่วนอาจารย์ผู้สอนเห็นว่ามีเหมาะสมมาก และด้านผลผลิตพบว่า บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษามีความรู้ความสามารถ มีมาตรฐานอยู่ในเกณฑ์ดี เป็นที่ยอมรับในวงการอุตสาหกรรม ข้อเสนอแนะที่ได้จากการประเมินหลักสูตร มีดังนี้คือ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ ควรกำหนดนโยบายเชิงรุกและวางแผนพัฒนาคุณภาพ ในด้านการพัฒนาหลักสูตร คณาจารย์ การจัดการศึกษา กิจกรรมเสริมหลักสูตรและงานวิจัยสถาบัน ฯลฯ เพื่อให้มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ สามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพและศักยภาพในการทำงาน สามารถแข่งขันในตลาดแรงงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับในสังคมต่อไป

กมลรัตน์ วิจิตรกุล (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินหลักสูตร “นักบริหารงานประชาสัมพันธ์” รุ่นพิเศษ ของสถาบันการประชาสัมพันธ์ กรมประชาสัมพันธ์ สำนักนายกรัฐมนตรี โดยใช้รูปแบบการประเมิน (CIPP Evaluation Model) ผลการวิจัยมีดังนี้ ด้านบริบทพบว่า วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ และ โครงสร้างของหลักสูตร มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ด้านปัจจัยเบื้องต้นพบว่า วิทยากรผู้สอน ผู้เข้ารับการฝึกอบรม และเกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้ารับการอบรม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ด้านกระบวนการพบว่า การบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การประเมินผล มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และด้านผลผลิตพบว่า ผู้สำเร็จการฝึกอบรมหลักสูตร นักบริหารงานประชาสัมพันธ์ของสถาบันการประชาสัมพันธ์ มีคุณลักษณะทั่วไป และคุณลักษณะ การปฏิบัติงานในวิชาชีพตรงตามวัตถุประสงค์ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

วิทยา ธนฤกษ์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินหลักสูตรสืบสวนคดีอาญา ของสถาบันพัฒนาข้าราชการตำรวจ กองบัญชาการศึกษา โดยใช้รูปแบบการประเมิน (CIPP Evaluation Model) ผลการวิจัยมีดังนี้ ด้านบริบทพบว่า วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมภายนอก และสภาวะแวดล้อมภายใน เนื้อหาสาระของรายวิชา มีความสอดคล้องกับความต้องการของสังคม และความต้องการของผู้เรียน สำหรับการวัดผลและประเมินผล ประโยชน์ต่องานที่มีปฏิบัติมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และ โครงสร้างของหลักสูตรส่วนใหญ่มีความเหมาะสม ด้านปัจจัยเบื้องต้น เกณฑ์การเลือกผู้เข้ารับการอบรม อาจารย์ผู้สอน และนักศึกษามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก การจัดสรรงบประมาณมีความเพียงพอ ด้านกระบวนการผลิต การเตรียมการของหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน เทคนิคและวิธีการสอนของอาจารย์ผู้สอน การวัดผล ส่วนใหญ่มีความเหมาะสมในระดับมาก และด้านผลผลิต ผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรสืบสวนคดีอาญา ของสถาบันพัฒนาข้าราชการตำรวจ กองบัญชาการศึกษา มีคุณสมบัติทั่วไป และคุณลักษณะทางด้านการปฏิบัติงานในหน้าที่ อยู่ในระดับมาก กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และนักศึกษามีเจตคติที่ดีต่อการฝึกอบรม

วินัย ครัวมวงษ์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษา ของสถาบันพัฒนาข้าราชการกรุงเทพมหานคร โดยใช้รูปแบบการประเมิน (CIPP Evaluation Model) ผลการวิจัยมีดังนี้ ด้านบริบทพบว่า วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนา การศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) แผนพัฒนาการศึกษากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2540-2544) และนโยบายการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โดยรวมมีความเหมาะสมและสามารถปฏิบัติได้จริงในระดับมาก โครงสร้างและเนื้อหา สาระของหลักสูตร โดยรวมมีความเหมาะสมกับเวลาและมีประโยชน์ต่องานที่ปฏิบัติในระดับมาก ด้านปัจจัยเบื้องต้นพบว่า องค์กรประกอบของหลักสูตร โดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก ด้าน กระบวนการพบว่า การจัดกิจกรรมของหลักสูตรและการวัดผลประเมินผล โดยรวม มีความเหมาะสม

และมีประโยชน์ในระดับมาก และด้านผลผลิตพบว่า คุณลักษณะทั่วไปและคุณลักษณะด้านความเหมาะสมกับตำแหน่งมีคุณภาพ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

สุดสาย ศรีศักดิ์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญสำหรับเด็กด้อยโอกาสในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้รูปแบบการประเมิน (CIPP Evaluation Model) ผลการวิจัยมีดังนี้ ด้านบริบทพบว่า จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับนโยบาย หลักการ และภารกิจการศึกษานอกโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับน้อย การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ควรเป็นไปตามหลักการและปรัชญาการศึกษานอกโรงเรียนเป็นหลัก มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงกระบวนการคิดและกระบวนการหาความรู้ สามารถศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองได้ ด้านปัจจัยเบื้องต้นพบว่า คุณสมบัติและบทบาทหน้าที่ของผู้เรียนที่หลักสูตรกำหนดมีความเหมาะสมมาก โครงสร้างหลักสูตรและเนื้อหาวิชา ความพร้อมของสถานศึกษาเกี่ยวกับงบประมาณ การดำเนินงานและการจัดสภาพแวดล้อมมีความเหมาะสมมาก เรื่องการจัดปัจจัยสนับสนุนพบว่ายังมีไม่เพียงพอ โดยเฉพาะสื่อการเรียนการสอนและวิทยากรผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา ด้านกระบวนการพบว่า การจัดองค์ประกอบเป็นฝ่ายต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการดำเนินการทางหลักสูตรมีความเหมาะสมมาก ในด้านบทบาทหน้าที่ของบุคลากร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กระบวนการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลพบว่า มีความเหมาะสมมากในทุกด้าน โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนที่ครูผู้สอน นอกจากจะมีบทบาทในการจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนแล้วยังมีการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้ผู้เรียนเป็นการวางรากฐานการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้เรียนด้วย และด้านผลผลิตพบว่า คุณภาพของผู้จบหลักสูตรผู้บริหารหัวหน้าเห็นว่า ผู้จบหลักสูตรมีความรู้ความสามารถและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในระดับมาก ส่วนครูประจำกลุ่ม ผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบ เห็นว่าอยู่ในระดับปานกลาง และส่วนใหญ่เสนอว่าคุณลักษณะที่ควรเน้นให้ผู้จบหลักสูตรทุกคน คือ เรื่องการรับรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง มีความรู้และเจตคติที่ดีต่อสังคม เพื่อเป็นพื้นฐานในการออกสู่สังคมภายนอกได้อย่างมีความสุข

วินัย ศรีามวงษ์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาของสถาบันพัฒนาข้าราชการกรุงเทพมหานคร โดยใช้รูปแบบการประเมิน (CIPP Evaluation Model) ผลการวิจัยมีดังนี้ ด้านบริบทพบว่า วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) แผนพัฒนาการศึกษากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2540-2544) และนโยบายการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โดยรวมมีความเหมาะสมและสามารถปฏิบัติได้จริงในระดับมาก โครงสร้างและเนื้อหาสาระของหลักสูตร โดยรวมมีความเหมาะสมกับเวลาและมีประโยชน์ต่องานที่ปฏิบัติในระดับมาก ด้านปัจจัยเบื้องต้นพบว่า องค์ประกอบของหลักสูตร โดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก ด้านกระบวนการพบว่า การจัดกิจกรรมของหลักสูตรและการวัดผลประเมินผล โดยรวม มีความเหมาะสม

และมีประโยชน์ในระดับมาก และด้านผลผลิตพบว่า คุณลักษณะทั่วไปและคุณลักษณะด้านความเหมาะสมกับตำแหน่งมีคุณภาพ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

พระจตุพร สิทธิสุนทร (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต หมวดวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยใช้รูปแบบการประเมิน (CIPP Evaluation Model) ผลการวิจัยมีดังนี้ ด้านบริบทพบว่า ผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญหลักสูตรเห็นว่าบริบทของหลักสูตรมีความเหมาะสม อาจารย์ นิสิต และพระบัณฑิตมีความคิดเห็นว่าบริบทของหลักสูตร โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านปัจจัยเบื้องต้นพบว่า ผู้บริหารเห็นว่าปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรมีความเหมาะสม แต่สอศทศนุปรกรณ์และเอกสารการสอนและเอกสารอ้างอิงไม่มีความเหมาะสม อาจารย์ นิสิต และพระบัณฑิตมีความคิดเห็นว่าปัจจัยเบื้องต้น โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านกระบวนการพบว่า ผู้บริหารเห็นว่ากระบวนการของหลักสูตรมีความเหมาะสม แต่การบริหารหลักสูตรไม่มีความเหมาะสม อาจารย์ นิสิต และพระบัณฑิตมีความคิดเห็นว่ากระบวนการของหลักสูตร โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง และด้านผลผลิตพบว่า พระบัณฑิตและผู้บังคับบัญชาของพระบัณฑิตมีความคิดเห็นว่า คุณภาพของพระบัณฑิต โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

สถาพร ศรีธรรมโรจน์ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรมการบริหารของกลุ่มบริษัทไทยโตชิบา โดยใช้รูปแบบการประเมิน (CIPP Evaluation Model) มีผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้จัดการประเมิน ด้านบริบทมีความเหมาะสมของหลักสูตรในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ การกำหนดความจำเป็นในการอบรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาบุคลากรในองค์กร ด้านปัจจัยเบื้องต้นมีการเตรียมความพร้อมในเรื่องการบริการ ประสานงาน และแก้ไขปัญหาระหว่างการฝึกอบรม ด้านกระบวนการมีการฝึกฝนภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม และด้านผลผลิตมีความรู้และความเข้าใจในการประเมินผลการปฏิบัติงานและการบริหารงานโดยตั้งวัตถุประสงค์ 2) ผู้บังคับบัญชาประเมินการนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานของผู้จัดการในภาพรวมในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ การติดต่อประสานงานและการทำงานร่วมกับผู้อื่น การจูงใจให้ผู้ที่บังคับบัญชาร่วมมือกันทำงานเป็นทีม และ 3) ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการจัดการฝึกอบรม ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร ประสิทธิภาพการนำไปใช้และการประเมินผลหลังจากการฝึกอบรม ส่วนข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ได้แก่ วัสดุทัศน การกำหนดวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรม การใช้กรณีศึกษาจากสถานการณ์จริง การจัดตั้งศูนย์กลางแลกเปลี่ยนความคิด ข่าวสารและการแก้ปัญหาต่างๆ ร่วมกันเช่น การบริหาร การผลิต การให้บริการแก่ลูกค้าเพื่อความประทับใจเป็นต้น

กิติเดช จันทศรีวงศ์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินผลโครงการฝึกอบรมหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง สังกัดกรมสามัญศึกษา โดยใช้รูปแบบการประเมิน (CIPP Evaluation Model) ผลการวิจัยมีดังนี้ ด้านบริบทพบว่า วัตถุประสงค์ของโครงการและนโยบายการ

ฝึกอบรมของสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา สอดคล้องกับนโยบายในการพัฒนาผู้บริหารการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการเป็นอย่างดี ส่วนในด้านความสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้เข้ารับการฝึกอบรมและความสอดคล้อง ระหว่างแผนการจัดการฝึกอบรมกับงานที่ปฏิบัติจริง มีความสอดคล้องกันในระดับมาก ด้านปัจจัยเบื้องต้นพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมและวิทยากรที่เลี้ยง มีความเห็นว่าการพร้อมของปัจจัยที่ใช้ในการฝึกอบรมมีอยู่ในระดับมาก ด้านความพร้อมของวิทยากรเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบรรยาย โดยส่วนรวมอยู่ในระดับมาก ด้านกระบวนการพบว่า การวางแผนการดำเนินโครงการฝึกอบรม การบรรยายของวิทยากร การใช้สถานที่ในการฝึกอบรม การประเมินผลการฝึกอบรม มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย

บุญรัตน์ สมคณ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินผลโครงการฝึกอบรมผู้กำกับลูกเสือสามัญ ชั้นความรู้ชั้นสูง ในจังหวัดราชบุรี ปีการศึกษา 2543 โดยใช้รูปแบบการประเมิน (CIPP Evaluation Model) ผลการวิจัยมีดังนี้ ด้านบริบทพบว่า นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการต่อกิจการลูกเสือมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการค่อนข้างมาก คือสามารถนำความรู้ไปใช้ในการฝึกอบรมต่อไปได้ และวัตถุประสงค์ของโครงการฝึกอบรมสนองต่อความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีผลในการนำไปใช้ฝึกอบรมต่อไปได้ ด้านปัจจัยเบื้องต้นพบว่า สวนประกอบต่างๆ ที่สนับสนุนในการดำเนินการฝึกอบรม ได้แก่ หลักสูตรการฝึกอบรม คุณสมบัติของวิทยากร ระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม สภาพความพร้อมของอุปกรณ์การฝึกอบรม งบประมาณ กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม คือผู้บริหาร โครงการ วิทยากรและผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความเห็นว่ามีเหมาะสมระดับมากที่สุด ยกเว้น สถานที่ฝึกอบรม มีความเห็นว่ามีเหมาะสมระดับมาก ด้านกระบวนการพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งวิทยากรและผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความเห็นว่าการกระบวนการฝึกอบรมมีความเหมาะสมระดับมาก ยกเว้นการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม และการวัดและประเมินผลมีความเหมาะสมระดับมากที่สุด และด้านผลผลิตพบว่า ความรู้และทักษะ อยู่ในระดับดี ส่วนการนำความรู้ไปใช้ สรุปได้ว่าการนำความรู้ไปใช้ในการอบรมอยู่ในระดับดี

สุจิตรา บำรุงกาญจน์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2540 สาขาวิชาช่างยนต์ โรงเรียนเทคโนโลยีหมู่บ้านครู ภาคเหนือ โดยใช้รูปแบบการประเมิน (CIPP Evaluation Model) ผลการวิจัยมีดังนี้ ด้านบริบทพบว่า ก่อนการเปิดหลักสูตร โรงเรียนได้มีการสำรวจสภาพแวดล้อมและความต้องการของตลาดแรงงานในชุมชน ด้านปัจจัยเบื้องต้นพบว่า โรงเรียนได้มีการศึกษาและจัดเตรียมเกี่ยวกับอาจารย์ผู้สอน ผู้เรียน อาคารสถานที่ งบประมาณ สื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน ด้านกระบวนการพบว่า การเตรียมการสอน การเตรียมความพร้อมของผู้เรียน การส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนการสอน การใช้แหล่งวิทยาการและสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน และการประเมินผล โดยส่วนใหญ่ครูผู้สอนได้มีการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอสำหรับวิธีการสอนผู้สอนส่วนใหญ่ใช้การสอนแบบบรรยาย ส่วนสื่ออุปกรณ์การสอน ผู้สอนส่วน

ใหญ่ใช้เอกสารประกอบการสอน และด้านผลผลิตพบว่า ผู้จบหลักสูตรส่วนใหญ่สำเร็จด้วยคะแนนเฉลี่ย 2.51 และประกอบอาชีพเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจและเอกชน ประโยชน์ที่ได้รับจากหลักสูตรอยู่ในระดับมากเป็นส่วนใหญ่ คุณลักษณะของผู้เรียนทั้งจากความคิดเห็นของผู้บริหารสถานประกอบการและอาจารย์ที่ปรึกษา อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

สุบรรณ ตาคำวัน (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินหลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา หลักสูตรพุทธศักราช 2541 ภาควิชาครุศาสตร์โยธา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ โดยใช้รูปแบบการประเมิน (CIPP Evaluation Model) ผลการวิจัยมีดังนี้ ด้านบริบทพบว่า วัตถุประสงค์และโครงสร้างของหลักสูตร โดยรวมแล้วมีความเหมาะสมปานกลาง ส่วนทางด้านเนื้อหาของหลักสูตรมีความเหมาะสมมาก ด้านปัจจัยเบื้องต้นพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาและบัณฑิตส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางถึงดีและคุณวุฒิของอาจารย์มีความเหมาะสมมาก อุปกรณ์การเรียนการสอนส่วนใหญ่มีความเหมาะสมปานกลางยกเว้นเรื่องของวารสารและตำราทางวิศวกรรมโยธาและการศึกษาคควรปรับปรุง ด้านกระบวนการพบว่า กระบวนการเรียนการสอนทั่วไปและการสอนของอาจารย์มีความเหมาะสมปานกลาง และด้านผลผลิตพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของบัณฑิตส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางถึงดีและความรู้ความสามารถที่ได้รับหลังจากศึกษารายวิชาต่างๆ อยู่ในระดับมาก ส่วนผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างของบัณฑิตมีความพึงพอใจต่อบัณฑิตโดยรวมอยู่ในระดับมาก

อำภา กุลธรรมโยธิน (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินหลักสูตรวิชาชีพพระยะสัน พุทธศักราช 2540 ประเภทวิชาพาณิชยกรรม สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ สังกัดกรมอาชีวศึกษา โดยใช้รูปแบบการประเมิน (CIPP Evaluation Model) ผลการวิจัยมีดังนี้ ด้านบริบทพบว่า อาจารย์ผู้สอน นักศึกษา และผู้สำเร็จการศึกษา มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ความมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้าง และเนื้อหาของหลักสูตรมีความเหมาะสม และมีความต้องการให้มีการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย และให้มีการเพิ่มเนื้อหาวิชาขั้นสูงเพิ่มขึ้นด้วย ด้านปัจจัยเบื้องต้นพบว่า อาจารย์ผู้สอน นักศึกษา และผู้สำเร็จการศึกษา มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ความถนัดและความพร้อมของครูผู้สอน ผู้เรียน สื่อการเรียนการสอนวัสดุหลักสูตร สถานที่เรียน และงบประมาณ มีความเหมาะสม แต่ยังคงต้องการให้เพิ่มครุภัณฑ์และจำนวนสถานที่เรียนให้เพียงพอกับจำนวนของนักเรียน ด้านกระบวนการพบว่า อาจารย์ผู้สอน นักศึกษา และผู้สำเร็จการศึกษา มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การประเมินการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล มีความเหมาะสม แต่นักศึกษาเห็นว่าควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีโอกาสซักถามข้อสงสัยและผู้สอนสอนเร็วเกินไปและไม่ควรใช้อารมณ์ และด้านผลผลิตพบว่า อาจารย์ผู้สอน นักศึกษา ผู้สำเร็จการศึกษา และผู้บังคับบัญชาของผู้สำเร็จการศึกษา มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ประสิทธิภาพและคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาด้านความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานมีความเหมาะสม

เนาวรัตน์ อินทรบุตร (2545 :บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2538 ระบบทวิภาคี ในมหาวิทยาลัยอาชีวศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รูปแบบการประเมิน (CIPP Evaluation Model) ผลการวิจัยมีดังนี้ ด้านบริบทพบว่า จุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีความชัดเจนด้านภาษา สอดคล้องกับหลักการของหลักสูตรการเรียนการสอน และสารนำไปใช้ปฏิบัติได้จริง เหมาะสมอยู่ในระดับมาก โครงสร้างของหลักสูตรและเนื้อหาของหลักสูตร มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ด้านปัจจัยเบื้องต้นพบว่า อาจารย์ผู้สอนและผู้สำเร็จการศึกษาเห็นว่าความพร้อมของอาจารย์นิเทศอยู่ในระดับมาก แต่ความพร้อมของนักเรียนยังอยู่ในระดับปานกลาง นักเรียนระบบทวิภาคีเห็นว่าอาจารย์นิเทศมีความพร้อมระดับปานกลาง ขณะที่ตนเองและครูฝึกมีความพร้อมอยู่ในระดับมาก ส่วนสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งได้ข้อมูลจากอาจารย์ผู้สอน นักเรียนระบบทวิภาคี และผู้สำเร็จการศึกษาพบตรงกันว่าเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านกระบวนการพบว่า ทั้งอาจารย์ผู้สอน นักเรียนระบบทวิภาคี และผู้สำเร็จการศึกษา มีความเห็นตรงกันว่า การจัดการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผลการเรียน และการบริหารหลักสูตรเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และด้านผลผลิต ผู้สำเร็จการศึกษา ระบุว่า คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาด้านทั่วไปและความสามารถของผู้สำเร็จการศึกษาด้านวิชาชีพ เหมาะสมอยู่ในระดับมาก

บุญช่วย เจริญผล (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินหลักสูตรสาขาวิชาไฟฟ้า (โครงการเงินกู้ธนาคาร โลก) สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล โดยใช้รูปแบบการประเมิน (CIPP Evaluation Model) ผลการวิจัยมีดังนี้ ด้านบริบทพบว่า วัตถุประสงค์สอดคล้องกับความต้องการของสภาพปัจจุบัน จำนวนหน่วยกิตเหมาะสมสอดคล้องกับความสนใจของนักศึกษาในระดับมาก เนื้อหาชัดเจนสามารถประยุกต์ในการประกอบอาชีพได้ ด้านปัจจัยเบื้องต้นพบว่า อาจารย์มีประสบการณ์ทางการสอนทฤษฎีในระดับมาก เครื่องมือเครื่องจักร ทันสมัย เพียงพอ ด้านกระบวนการพบว่า การเรียนการสอนและกิจกรรมอยู่ในระดับมาก ด้านผลผลิตพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้ทางด้านทฤษฎีมาก

ชวลักษณ์ เสี่ยงหวาน (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ วิทยาลัยชุมชนในวิทยาลัยพลศึกษา โดยใช้รูปแบบการประเมิน (CIPP Evaluation Model) ผลการวิจัยมีดังนี้ ด้านบริบทพบว่า นโยบายและแผน จุดมุ่งหมายของหลักสูตร จุดประสงค์รายวิชา และเนื้อหาวิชา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โครงสร้างหลักสูตร มีความเหมาะสม ด้านปัจจัยเบื้องต้นพบว่า บุคลากร มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก สื่อการเรียนการสอน ตำรา และอาคารสถานที่ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านกระบวนการพบว่า การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล กิจกรรมเสริมหลักสูตร มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และด้านผลผลิตพบว่า ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานและการศึกษาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและการศึกษา บุคลิกภาพของผู้สำเร็จการศึกษาและผู้สำเร็จการศึกษาและศึกษาค่อ มีความ

เหมาะสมอยู่ในระดับมาก สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงหลักสูตร พบว่าวิทยาลัยควรจัดงบประมาณในสาขาวิชาคอมพิวเตอร์ให้มากขึ้น การจัดสรรงบประมาณควรพิจารณาจากจำนวนนักศึกษาที่เรียนในแต่ละสาขาวิชา ควรขยายหรือเพิ่มจำนวนห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ให้มีระบบเครือข่าย เพิ่มจำนวนบุคลากรด้านคอมพิวเตอร์ และสนับสนุนให้อาจารย์ได้เข้ารับการอบรมเป็นระยะ การกำหนดจุดหมายของหลักสูตรและจุดประสงค์รายวิชา ควรส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนเพื่อให้นักศึกษาได้พัฒนาด้านจิตพิสัย พุทธิพิสัย ทักษะพิสัย ในด้านโครงสร้างหลักสูตร ควรปรับจำนวนหน่วยกิตทุกรายวิชาจาก 2 หน่วยกิต ให้เป็น 3 หน่วยกิต เพิ่มวิชาเกี่ยวกับภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ สถิติ การบริหารภาครัฐ การซ่อมบำรุงเครื่องคอมพิวเตอร์ การเขียนโฮมเพจ เว็บเพจ โครงการงานคอมพิวเตอร์ และเนื้อหาวิชาคอมพิวเตอร์ควรเน้นทั้งทฤษฎีและปฏิบัติด้านฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ จัดวิชาพิมพ์ดีดภาษาไทย ภาษาอังกฤษเป็นวิชาบังคับ การจัดกิจกรรมควรแบ่งให้เหมาะสมกับเวลาเรียนในแต่ละภาคเรียน การวัดและประเมินผลควรมีหลักเกณฑ์และมีการเปิดเผยวิธีการให้คะแนน มีการประเมินการสอนของอาจารย์ และมีการอบรมสัมมนานักศึกษาก่อนออกปฏิบัติงาน

รสรินทร์ อรอมรัตน์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินผลหลักสูตรวิชาสื่อสารการศึกษา โดยใช้รูปแบบการประเมิน (CIPP Evaluation Model) ผลการวิจัยมีดังนี้ ด้านบริบทพบว่าปรัชญา นโยบาย แนวคิดทางการศึกษา แผนการพัฒนาสาขาวิชาพลศึกษา จุดประสงค์ของหลักสูตร จุดประสงค์รายวิชา โครงสร้างของหลักสูตร เนื้อหาวิชา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก หลักสูตรมีการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาได้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร และหลักสูตรมีการประยุกต์นำไปใช้ในการทำงานและชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านปัจจัยเบื้องต้นพบว่าการจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่สนับสนุนและเอื้อต่อการเรียนการสอน และสนองความต้องการของผู้ใช้ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง อาจารย์ผู้สอนมีจำนวนไม่เพียงพอ นักศึกษามีผลการเรียนจากโรงเรียนเดิมอยู่ในเกณฑ์ไม่ค่อนดี ยังขาดวินัย อุปกรณ์การเรียนการสอน ห้องเรียน ภาลปฏิบัติและแหล่งค้นคว้า ไม่เพียงพอ ขาดงบประมาณสนับสนุนที่เพียงพอ ด้านกระบวนการพบว่าการบริหารและการบริหารหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ผู้บริหารควรให้ความสำคัญและเอาใจใส่กับหลักสูตรนี้ให้มากขึ้น กิจกรรมเสริมหลักสูตรมีน้อย ทำให้นักศึกษาขาดประสบการณ์ตรง และควรมีการปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น และด้านผลผลิตพบว่า คุณลักษณะของบัณฑิตและความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิต มีความเหมาะสมในระดับมาก บัณฑิตมีความรู้ ความสามารถตรงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร แต่ยังคงขาดความเข้มข้นในการฝึกปฏิบัติด้านกีฬา ภาษาอังกฤษ คอมพิวเตอร์ และควรจัดฝึกประสบการณ์วิชาชีพให้มากขึ้น

ศยามา ศรีมยุรา (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนนำร่องและ โรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เขตภูมิภาคตะวันตก โดยใช้รูปแบบการประเมิน (CIPP Evaluation Model) ผลการวิจัยมีดังนี้ ด้านบริบทพบว่า ปัจจัยภายในและภายนอกของสถานศึกษา จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร และสาระการเรียนรู้ของหลักสูตร โดยภาพรวมของสถานศึกษา เขตภูมิภาคตะวันตกมีการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ด้านปัจจัยเบื้องต้นพบว่า คุณลักษณะของครู คุณลักษณะของนักเรียน และสื่อการเรียนรู้ โดยภาพรวมของสถานศึกษาเขตภูมิภาคตะวันตกอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ด้านกระบวนการพบว่า การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล โดยภาพรวมของสถานศึกษาเขตภูมิภาคตะวันตกมีการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง และด้านผลผลิตพบว่า การจัดทำหลักสูตร การบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการวัดผลและประเมินผล โดยภาพรวมของสถานศึกษาเขตภูมิภาคตะวันตกมีผล การปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

อุทุมพร ชื่นวิญญา (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินโครงการหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษ ระดับชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนโชนินบูรณะ กรมสามัญศึกษา โดยใช้รูปแบบการประเมิน (CIPP Evaluation Model) ผลการวิจัยมีดังนี้ ด้านบริบทพบว่า การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ หลักสูตรภาคภาษาอังกฤษสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ในส่วนของแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ด้านปัจจัยเบื้องต้นพบว่า โครงสร้างของหลักสูตรและจำนวนหน่วยการเรียนรู้ของหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เนื้อหาหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ครูผู้สอนมีคุณสมบัติตรงตามวิชาที่สอนและมีประสิทธิภาพในการสอนอยู่ในระดับมาก นักเรียนที่ได้รับคัดเลือกมีความพร้อมทางภาษาอังกฤษอยู่ในระดับมาก หลักสูตรสอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษานะรับมาทยกเว้นความหลากหลายของวิชาเลือกมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านอาคารสถานที่เอื้อต่อการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก ส่วนห้องปฏิบัติการมีความเพียงพออยู่ในระดับปานกลาง แต่มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับน้อย ห้องสมุดมีตำราวิชาการ ข่าวสารเพียงพอต่อความต้องการของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนห้องน้ำมีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อย ด้านกระบวนการพบว่า การจัดการเรียนการสอนมีความเหมาะสมกับรายวิชาและสอดคล้องกับหลักสูตรอยู่ในระดับปานกลาง มีการจัดการสอนเสริมกับนักเรียนที่เรียนไม่ผ่านเกณฑ์และช่วงเวลาการจัดสอนเสริมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการนิเทศครูสอนมีการนัดหมายก่อนและผลการนิเทศสามารถนำไปปรับปรุงการเรียนการสอนได้อยู่ในระดับมาก การจัดครูเข้าสอนตรงตามวุฒิการศึกษาและประสบการณ์การสอนของครูอยู่ในระดับมากและการสนับสนุนสื่อวัสดุครุภัณฑ์อยู่ในระดับปานกลาง และด้านผลผลิตพบว่า ตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการอยู่ในระดับปานกลาง ด้านความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ

มีความสามารถอยู่ในระดับมากยกเว้นการสื่อสารให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์มีความสามารถอยู่ในระดับปานกลาง ด้านความเชื่อมั่นในการใช้ภาษาอังกฤษ มีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับปานกลาง

สาธิต วรรณสุทธิ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2540 สาขาวิชาช่างไฟฟ้ากำลัง โดยใช้รูปแบบการประเมิน (CIPP Evaluation Model) ผลการวิจัยมีดังนี้ ด้านบริบทพบว่า เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง และเนื้อหาวิชาของหลักสูตร มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ด้านปัจจัยเบื้องต้นพบว่า สื่อการเรียนการสอน วัสดุหลักสูตร และสถานที่เรียน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านกระบวนการพบว่า กระบวนการเรียนการสอน อาจารย์ประเมินว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนนักศึกษาและผู้สำเร็จการศึกษา ได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง การวัดและการประเมินผล มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง และเรื่องการบริหารหลักสูตร มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง และด้านผลผลิตพบว่า ประสิทธิภาพของผู้สำเร็จการศึกษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก คุณลักษณะทั่วไปและคุณลักษณะเฉพาะทางวิชาชีพมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง

อาภาภรณ์ รักความสุข (2546 :บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2540 สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ โดยใช้รูปแบบการประเมิน (CIPP Evaluation Model) ผลการวิจัยมีดังนี้ ด้านบริบทพบว่า วัตถุประสงค์ โครงสร้าง และเนื้อหาสาระของหลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมาก ด้านปัจจัยเบื้องต้นพบว่า ผู้บริหารและครู-อาจารย์บุคลากร เอกสารตำรา สื่อและอุปกรณ์ อาคารและสถานที่มีความเหมาะสมในระดับมาก แต่งบประมาณมีความเหมาะสมในระดับปานกลาง ส่วนนักศึกษาประเมินความเหมาะสมในระดับปานกลางทุกเรื่อง แต่เรื่องบุคลากรประเมินความเหมาะสมในระดับมาก ด้านกระบวนการพบว่า ผู้บริหารและครู-อาจารย์ประเมินเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร มีความเหมาะสมในระดับมาก ผู้บริหาร และครู-อาจารย์ นักศึกษา และผู้สำเร็จการศึกษาประเมินเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนมีความเหมาะสมในระดับมาก ส่วนการวัดผลการศึกษา ผู้บริหาร ครู-อาจารย์ และนักศึกษาประเมินความเหมาะสมในระดับมาก และด้านผลผลิตพบว่า ผู้บริหาร ครู-อาจารย์ ผู้สำเร็จการศึกษา และผู้บังคับบัญชาของผู้สำเร็จการศึกษาประเมินเกี่ยวกับคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษามีความเหมาะสมในระดับมาก

งานวิจัยต่างประเทศ

เฟลลา, มาเออร์ และดัฟฟี (Failla, Maher และ Duffy : 1999 : 62-68) ได้ประเมินผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตร Associate Degree Nursing Program ใน 2 ระยะ คือ 1) ประเมินในทันทีที่สำเร็จการศึกษา ผู้รับการประเมิน คือ ผู้สำเร็จการศึกษา อาจารย์ผู้สอน 2) ประเมินในระยะ 6 เดือนต่อมา ผู้รับการประเมิน คือ ผู้สำเร็จการศึกษา และ ผู้จ้าง ผลการวิจัย พบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาประเมินตนเองว่ามีความสามารถในการวางแผนและการประเมินเมื่อสำเร็จการศึกษาแตกต่างกับเมื่อภายหลังสำเร็จการศึกษา 6 เดือนต่อมา นอกจากนี้ผู้สำเร็จการศึกษาประเมินตนเองในทุก ๆ ด้านสูงกว่าอาจารย์ผู้สอนและผู้จ้างประเมิน แต่อาจารย์ผู้สอนและผู้จ้างประเมินผู้สำเร็จการศึกษาไม่แตกต่างกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ใช้รูปแบบการประเมินแบบชิปปี้ ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งข้อมูลที่ได้มีความหลากหลายครอบคลุมเกี่ยวกับหลักสูตรครบถ้วน หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เป็นหลักสูตรใหม่ ใช้เป็นหลักสูตรนำร่องให้กับคณะสงฆ์ภาคอื่นๆ จึงจำเป็นต้องมีการประเมินผลการใช้หลักสูตร ประจวบเหมาะกับคุณลักษณะของรูปแบบการประเมินชิปปี้สามารถช่วยให้ข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตร ได้ครบถ้วน และเป็นที่ยอมรับสำหรับการประเมินหลักสูตร ผู้ศึกษาจึงนำมาเป็นกรอบในการประเมินการใช้หลักสูตร

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประเมินผลการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ผู้วิจัยใช้รูปแบบประเมินชีพี (CIPP Evaluation Model) สำหรับเป็นแนวทางในการศึกษา เพื่อให้การศึกษาค้นคว้าสามารถดำเนินการได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยจะนำเสนอตามลำดับดังนี้ คือ ขั้นตอนและวิธีการวิจัย ตัวแปรที่ศึกษา เครื่องมือที่ใช้และการสร้างเครื่องมือ การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ตามรายละเอียดดังนี้

ประชากร

ประชากร ที่ใช้เป็นกลุ่มเป้าหมายทั้งหมดในครั้งนี้ ประกอบด้วย อาจารย์ 10 รูป/คน รุ่นที่ 1 จำนวน 55 รูป รวมทั้งหมด 65 รูป/คน

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการในการสร้างเครื่องมือมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) ศึกษาเอกสารหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์

2) ศึกษาตำรา เอกสาร รายงาน บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการติดตามและการ

ประเมินหลักสูตร แล้วนำมากำหนดเป็นกรอบในการสร้างแบบสอบถาม

3) สร้างแบบสอบถามโดยให้ข้อคำถามที่ครอบคลุมองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรที่วิจัย

4) นำเครื่องมือไปทดสอบคุณภาพความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้การ

พิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา โดยพิจารณาจากค่า IOC ของ

ความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ เมื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเรียบร้อยแล้ว จึงนำแบบสอบถามมาปรับปรุง

และนำเสนอต่อไป

5. นำแบบสอบถามที่ตรวจสอบ แก้ไข ปรับปรุงแล้วไปดำเนินการเก็บข้อมูล

2. ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย ได้แก่แบบสอบถามและวิเคราะห์เอกสาร สำหรับแบบสอบถาม มีทั้งหมด 2 ชุด ดังนี้คือ

ชุดที่ 1 แบบสอบถามการประเมินผลการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ สำหรับอาจารย์

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ประกอบด้วย

1.1 เพศ หมายถึง พระภิกษุ หรือ คฤหัสถ์

1.2 อายุ หมายถึง อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.3 วุฒิการศึกษาหมายถึงระดับทางการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม แบ่งเป็นวุฒิทางการศึกษาของคณะสงฆ์ คือ นักธรรม และ บาติ วุฒิทางการศึกษาสามัญศึกษา ระดับปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านบริบท ได้แก่วัตถุประสงค์ของหลักสูตร ด้านปัจจัยเบื้องต้น ได้แก่โครงสร้างของหลักสูตร เนื้อหาของหลักสูตร คุณลักษณะของอาจารย์ คุณลักษณะของผู้เรียน โสคทัศนูปกรณ์ เอกสารการสอนและเอกสารอ้างอิง และ สถานที่เรียน ด้านกระบวนการ ได้แก่ การจัดการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล การบริหารหลักสูตร

ลักษณะของเครื่องมือตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale)

ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น และด้านกระบวนการ

ชุดที่ 2 เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลจากผู้เรียน แบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ประกอบด้วย

1.1 อายุ หมายถึง อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.2 วุฒิการศึกษา หมายถึงระดับทางการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม แบ่งเป็นวุฒิทางการศึกษาของคณะสงฆ์ คือ นักธรรม และ บาติ วุฒิทางการศึกษาสามัญศึกษา

1.3 ตำแหน่ง หมายถึงตำแหน่งทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยให้ระบุเป็นตำแหน่งทางการปกครองที่ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน

ตอนที่ 2 ใช้แบบสอบถามชุดเดิมกับชุดที่ 1 ตอนที่ 2 มีต่างกันเฉพาะส่วนที่เพิ่มเข้ามาคือสอบถามด้านผลผลิต ได้แก่ความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ ความสามารถในการเผยแพร่ และการอุทิศตน

ลักษณะของเครื่องมือตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale)

ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น และด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต

สำหรับข้อมูลด้านผลผลิต เฉพาะส่วนความรู้ความเข้าใจในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือเก็บข้อมูลเป็นการวิเคราะห์เอกสาร จากเอกสารรายงานผลการเรียน วิเคราะห์ข้อมูล และแปลค่าคะแนนตามเกณฑ์การตัดสินผลการเรียนรวมทุกวิชาตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ขอนหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เพื่อขอความอนุเคราะห์จากประธานหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในการขอความร่วมมือลงพื้นที่แจกแบบสอบถามและเก็บรวบรวมข้อมูล

2. นำแบบสอบถามพร้อมหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัยไปดำเนินการแจกให้กับประชากรที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองและทางไปรษณีย์ ได้ข้อมูลกลับทั้งหมดจำนวน 65 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

1. ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

ภายหลังจากได้รับแบบสอบถามกลับคืน ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

1.1 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละฉบับ และให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด,

1.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

1.3 นำเสนอผลการวิเคราะห์

2. การนำสถิติมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

วิเคราะห์ข้อมูลด้วย แจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

ข้อมูลความคิดเห็นด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต

วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ข้อมูลข้อเสนอแนะด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต

วิเคราะห์ข้อมูลด้วย แจกแจงความถี่และจัดอันดับจากมากไปหาน้อย

ข้อมูลเฉพาะที่เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ (ด้านผลผลิต)

วิเคราะห์ข้อมูลด้วย แจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

3. เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย

ใช้เกณฑ์ประมาณค่าตามแนวของเบสท์ (Best, 1983 : 183) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	1.00 – 1.50	หมายถึง ระดับความเหมาะสมน้อยที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	1.51 – 2.50	หมายถึง ระดับความเหมาะสมน้อย
คะแนนเฉลี่ย	2.51 – 3.50	หมายถึง ระดับความเหมาะสมปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	3.51 – 4.50	หมายถึง ระดับความเหมาะสมมาก
คะแนนเฉลี่ย	4.51 – 5.00	หมายถึง ระดับความเหมาะสมมากที่สุด

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ค่าเฉลี่ย สำหรับข้อมูลที่มีการแจกแจงความถี่

$$\mu = \frac{\sum fx}{N}$$

μ หมายถึง ค่าเฉลี่ยของประชากร

$\sum fx$ หมายถึง ผลรวมของประชากรทั้งหมด

N หมายถึง จำนวนของประชากรทั้งหมด

4.2. ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับข้อมูลที่ได้จากกลุ่มประชากร

$$\sigma = \sqrt{\frac{N\sum fx^2 - (\sum fx)^2}{N^2}}$$

σ หมายถึง ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากร

$\sum fx$ หมายถึง ผลรวมของประชากรทั้งหมด

N หมายถึง จำนวนประชากรทั้งหมด

5. จำแนกตามมิติที่มุ่งประเมิน

สำหรับการจำแนกมิติที่มุ่งประเมินตามตัวแปรต่างๆ แต่ละด้าน จำแนกเป็นข้อมูลที่ต้องการแหล่งข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ การวิเคราะห์ข้อมูล และเกณฑ์การตัดสินใจ สามารถเขียนเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 2 มิติที่มุ่งประเมินความเหมาะสมของการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในแต่ละด้าน

มิติที่มุ่งประเมิน	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้	การวิเคราะห์ข้อมูล	เกณฑ์การตัดสินใจ
1.ด้านบริบท 1.1 วัตถุประสงค์ ของหลักสูตร	-ความชัดเจนของการแสดง ความเป็นวิชาชีพ -ความชัดเจนด้านภาษา -ความสอดคล้องของ วัตถุประสงค์กับความ ต้องการของคณะสงฆ์	-อาจารย์ -ผู้เรียน	แบบสอบถาม ตอนที่ 2	-ค่าเฉลี่ย -ค่าความ เบี่ยงเบน มาตรฐาน	พิจารณา จาก ค่าเฉลี่ย ของ ระดับ ความ คิดเห็น
2.ด้านปัจจัย เบื้องต้น 2.1 โครงสร้าง ของหลักสูตร	-ความเหมาะสมของ จำนวนหน่วยกิตตลอด หลักสูตร -ความเหมาะสมของ รายวิชาในแต่ละวิชา -ความเหมาะสมของ สัดส่วนหมวดวิชาทั่วไป กับวิชาเฉพาะ	-อาจารย์ -ผู้เรียน	แบบสอบถาม ตอนที่ 2	-ค่าเฉลี่ย -ค่าความ เบี่ยงเบน มาตรฐาน	พิจารณา จาก ค่าเฉลี่ย ของ ระดับ ความ คิดเห็น

ตารางที่ 2 (ต่อ)

มิติที่มุ่งประเมิน	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้	การวิเคราะห์ข้อมูล	เกณฑ์การตัดสินใจ
2.ด้านปัจจัยเบื้องต้น (ต่อ) 2.2 เนื้อหาของหลักสูตร	<ul style="list-style-type: none"> -ความสอดคล้องระหว่างเนื้อหากับวัตถุประสงค์ -ความถูกต้องทันสมัยของเนื้อหาในหลักสูตร -ความสอดคล้องของเนื้อหากับความต้องการของผู้เรียน -ความสอดคล้องของเนื้อหากับความสนใจของผู้เรียน -ความเหมาะสมของเนื้อหาในการพัฒนาความเป็นพระสังฆาธิการ นักปกครอง 	<ul style="list-style-type: none"> -อาจารย์ -ผู้เรียน 	แบบสอบถามตอนที่ 2	<ul style="list-style-type: none"> -ค่าเฉลี่ย -ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 	พิจารณาจากค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็น
2.3 คุณลักษณะของอาจารย์	<ul style="list-style-type: none"> -คุณวุฒิทางการศึกษา -ผลงานทางวิชาการ -พฤติกรรมการสอน 	<ul style="list-style-type: none"> -อาจารย์ -ผู้เรียน 	แบบสอบถามตอนที่ 2	<ul style="list-style-type: none"> -ค่าเฉลี่ย -ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 	พิจารณาจากค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็น

ตารางที่ 2 (ต่อ)

มิติที่มุ่งประเมิน	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้	การวิเคราะห์ข้อมูล	เกณฑ์การตัดสินใจ
2.ด้านปัจจัยเบื้องต้น (ต่อ) 2.3 คุณลักษณะของอาจารย์	-คุณวุฒิทางการศึกษา -ผลงานทางวิชาการ -พฤติกรรมการสอน	-อาจารย์ -ผู้เรียน	แบบสอบถามตอนที่ 2	-ค่าเฉลี่ย -ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน	พิจารณาจากค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็น
2.4 คุณลักษณะของผู้เรียน	-ความพร้อมของผู้เรียนเกี่ยวกับความเข้าใจหลักสูตร ความพร้อมในการเป็นผู้เรียนที่ดี -พฤติกรรมในการเรียน	-อาจารย์ -ผู้เรียน	แบบสอบถามตอนที่ 2	-ค่าเฉลี่ย -ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน	พิจารณาจากค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็น
2.5 โศดทัศนูปกรณ์	-ความทันสมัยของโศดทัศนูปกรณ์ -ความสะดวกในการใช้ -สัดส่วนของอุปกรณ์กับจำนวนผู้เรียน	-อาจารย์ -ผู้เรียน	แบบสอบถามตอนที่ 2	-ค่าเฉลี่ย -ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน	พิจารณาจากค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็น

ตารางที่ 2 (ต่อ)

มิติที่มุ่งประเมิน	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้	การวิเคราะห์ข้อมูล	เกณฑ์การตัดสินใจ
2.ด้านปัจจัยเบื้องต้น (ต่อ)	-ความเหมาะสมด้านจำนวน	-อาจารย์ -ผู้เรียน	แบบสอบถามตอนที่ 2	-ค่าเฉลี่ย -ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน	พิจารณาจากค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็น
2.6 เอกสารการสอนและเอกสารอ้างอิง	-ความทันสมัย -ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ -ความสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา -ความสอดคล้องกับโครงสร้างของหลักสูตร -ความสะดวกในการใช้				
2.7 สถานที่เรียน	-ความเหมาะสมด้านขนาดของสถานที่เรียน -ความเหมาะสมด้านบรรยากาศทั่วไปของสถานที่เรียน -ความเหมาะสมของสถานที่ตั้งของสถานที่เรียน	-อาจารย์ -ผู้เรียน	แบบสอบถามตอนที่ 2	-ค่าเฉลี่ย -ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน	พิจารณาจากค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็น
3.ด้านกระบวนการเรียนการสอน	-ความเหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	-อาจารย์ -ผู้เรียน	แบบสอบถามตอนที่ 2	-ค่าเฉลี่ย -ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน	พิจารณาจากค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็น
3.1 การจัดการเรียนการสอน	-การส่งเสริมความรู้ และทักษะนอกชั้นเรียน -การส่งเสริมการแสดงออกของผู้เรียน				

ตารางที่ 2 (ต่อ)

มิติที่มุ่งประเมิน	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้	การวิเคราะห์ข้อมูล	เกณฑ์การตัดสินใจ
3.ด้าน กระบวนการ (ต่อ) 3.2 การวัดผลและ ประเมินผล	-ความชัดเจนในการ กำหนดเกณฑ์การวัดและ ประเมินผลการเรียน -ความสอดคล้องระหว่าง ระหว่างการวัดและ ประเมินผลการเรียนกับ กิจกรรมการเรียนการสอน -การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมี ส่วนร่วมในการวัดผลและ ประเมินผลการเรียน -รูปแบบการวัดและ ประเมินผลการเรียน	-อาจารย์ -ผู้เรียน	แบบสอบถาม ตอนที่ 2	-ค่าเฉลี่ย -ค่าความ เบี่ยงเบน มาตรฐาน	พิจารณา จาก ค่าเฉลี่ย ของ ระดับ ความ คิดเห็น
3.3 การบริหาร หลักสูตร	-ความเหมาะสมในการ จัดระบบการบริหาร -ความเหมาะสมในการ จัดสรรทรัพยากรทางการ บริหาร	-อาจารย์ -ผู้เรียน	แบบสอบถาม ตอนที่ 2	-ค่าเฉลี่ย -ค่าความ เบี่ยงเบน มาตรฐาน	พิจารณา จาก ค่าเฉลี่ย ของ ระดับ ความ คิดเห็น
4. ด้านผลผลิต 4.1 ความรู้ความ เข้าใจในการ บริหารกิจการ คณะสงฆ์	-ความรู้ความเข้าใจตามที่ ศึกษานี้อาณาในแต่ละวิชา	เอกสาร รายงานผล การเรียน เมื่อจบ หลักสูตร	-การ วิเคราะห์ เอกสาร	-แจกแจง ความถี่ และหาค่า ร้อยละ -ร้อยละ	พิจารณาจาก เกณฑ์การให้ คะแนน ตามที่ กำหนดไว้ใน หลักสูตร

ตารางที่ 2 (ต่อ)

มิติที่มุ่งประเมิน	ข้อมูลที่ต้องการ	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้	การวิเคราะห์ข้อมูล	เกณฑ์การตัดสินใจ
4.ด้านผลผลิต (ต่อ) 4.2 ความสามารถในการนำความรู้ไปใช้	-ความสามารถในการนำความรู้ไปใช้เพื่อพระพุทธศาสนา -ความสามารถในการนำความรู้ไปใช้เพื่อสังคม	-ผู้เรียน	แบบสอบถามตอนที่ 2	-ค่าเฉลี่ย -ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน	พิจารณาจากค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็น
4.3 ความสามารถในการเผยแพร่	-ความรู้ที่ได้รับสำหรับการเผยแพร่ -การประยุกต์นำความรู้ไปใช้เพื่อการเผยแพร่	-ผู้เรียน	แบบสอบถามตอนที่ 2	-ค่าเฉลี่ย -ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน	พิจารณาจากค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็น
4.4 การอุทิศตน	-ระดับการอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา -ระดับการอุทิศตนเพื่อประชาชน	-ผู้เรียน	แบบสอบถามตอนที่ 2	-ค่าเฉลี่ย -ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน	พิจารณาจากค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็น

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อประเมินผลการใช้หลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอในรูปแบบตาราง และความเรียง แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านบริบท 2) ด้านปัจจัยเบื้องต้น 3) ด้านกระบวนการ และ 4) ด้านผลผลิต

ตอนที่ 3 เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

ผลการวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. ข้อมูลเบื้องต้นของอาจารย์ (ตารางที่ 3)
2. ข้อมูลเบื้องต้นของผู้เรียน (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 3 ข้อมูลเบื้องต้นของอาจารย์

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 บรรพชิต	5	50.00
1.2 กฤหัสถ์	5	50.00
รวม	10	100.00
2. อายุ		
2.1 40-49 ปี	6	60.00
2.2 50 ปีขึ้นไป	4	40.00
รวม	10	100.00

ตารางที่ 3 (ต่อ)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
3. วุฒิทางธรรม		
3.2 ป.ธ. 4-6	6	60.00
3.3 ป.ธ. 7-9	4	40.00
รวม	10	100.00
4. วุฒิการศึกษาสามัญศึกษา		
4.1 ปริญญาตรี	3	30.00
4.2 ปริญญาโท	2	20.00
4.3 ปริญญาเอก	5	50.00
รวม	10	100.00

จากตารางที่ 3 พบว่า อาจารย์ในหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็น
 เพศบรรพชิตและภุชงค์จำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 50.00 ส่วนใหญ่มีอายุ 40-49 ปี ร้อยละ 60.00
 มีวุฒิทางธรรมระดับ ป.ธ. 4-6 ร้อยละ 60.00 มีวุฒิการศึกษาสามัญศึกษาระดับปริญญาเอก ร้อยละ
 50.00

ตารางที่ 4 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้เรียน

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. พรรษา		
1.1 1-4	1	1.82
1.2 5-9	3	5.45
1.3 10-19	9	16.36
1.4 20 ปีขึ้นไป	42	76.36
รวม	55	100.00
2. อายุ		
2.1 ต่ำกว่า 30 ปี	4	7.27
2.2 30-39 ปี	9	16.36
2.3 40-49 ปี	23	41.82
2.4 50 ปีขึ้นไป	19	34.55
รวม	55	100.00
3. วุฒิการศึกษาทางธรรม		
3.1 นักธรรม		
3.1.1 นักธรรมชั้นโท	1	1.82
3.1.2 นักธรรมชั้นเอก	54	98.18
รวม	55	100.00
3.2 เปรียญธรรม		
3.2.1 ประโยค 1-2 ถึง ป.ธ. 3	7	12.73
3.2.2 ป.ธ. 4-6	8	14.54
3.2.3 ป.ธ. 7-9	5	9.09
3.2.4 ไม่มีเปรียญ	35	63.64
รวม	55	100.00

ตารางที่ 4 (ต่อ)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
4. วุฒิการศึกษาสามัญศึกษา		
4.1 ประถมศึกษาชั้นปีที่ 4	30	54.54
4.2 ประถมศึกษาชั้นปีที่ 6	5	9.09
4.3 มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3	5	9.09
4.4 มัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๖	10	18.18
4.5 ปริญญาตรี	5	9.09
รวม	55	100.00
5. ตำแหน่งสูงสุดทางการบริหารคณะสงฆ์		
5.1 เจ้าคณะจังหวัด	1	1.81
5.4 เจ้าคณะอำเภอ	3	5.45
5.5 รองเจ้าคณะอำเภอ	2	3.63
5.6 เลขานุการเจ้าคณะอำเภอ	2	3.63
5.7 เจ้าคณะตำบล	7	12.72
5.9 เลขานุการเจ้าคณะตำบล	2	3.63
5.10 เจ้าอาวาส	15	27.27
5.11 รองเจ้าอาวาส	1	1.81
5.12 ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	11	20.00
5.14 ครูสอนพระปริยัติธรรม	10	18.18
รวม	55	100.00

จากตารางที่ 4 พบว่า ผู้เรียนในหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ส่วนใหญ่มีพรรษาสูงสุดคือ 20 พรรษาขึ้นไป ร้อยละ 76.36 มีอายุระหว่าง 40-49 ปี ร้อยละ 41.82 มีวุฒิการศึกษาทางธรรมแผนกธรรม ได้แก่ นักธรรมชั้นเอก ร้อยละ 98.18 แผนกบาลีส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ไม่มีเปรียญ ร้อยละ 63.64 มีวุฒิการศึกษาสามัญศึกษาได้แก่ประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 ร้อยละ 54.54 มีตำแหน่งทางการบริหารสูงสุดได้แก่เจ้าอาวาส คิดเป็นร้อยละ 27.27

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 4 ด้าน

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านบริบท 2) ด้านปัจจัยเบื้องต้น 3) ด้านกระบวนการ และ 4) ด้านผลผลิต โดยแสดงผลการประเมิน โดยภาพรวมก่อน แล้วแสดงค่าเฉลี่ยเฉพาะด้านตามลำดับ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5 ผลการประเมินผลการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์
ในภาพรวม

รายการ	μ	σ	ระดับความเหมาะสม
1. ด้านบริบท	4.34	0.46	มาก
2. ด้านปัจจัยเบื้องต้น	4.17	0.43	มาก
3. ด้านกระบวนการ	4.07	0.56	มาก
4. ด้านผลผลิต	4.24	0.42	มาก
รวม	4.20	0.41	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่า การประเมินหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามความคิดเห็นของอาจารย์และผู้เรียน โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.20$) เมื่อพิจารณาเฉพาะด้านบริบทมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\mu = 4.34$) รองลงมาคือด้านผลผลิต ($\mu = 4.24$) และด้านกระบวนการมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\mu = 4.07$) ความเหมาะสมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

ตารางที่ 6 ผลการประเมินด้านบริบทของหลักสูตร จำแนกรายข้อ

รายการ	μ	σ	ระดับความเหมาะสม
วัตถุประสงค์ของหลักสูตร			
1. ความจำเป็นของหลักสูตรต่อคณะสงฆ์	4.70	0.45	มากที่สุด
2. สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน คณะสงฆ์ และสังคมปัจจุบันและอนาคต	4.52	0.53	มากที่สุด
3. สามารถนำไปปฏิบัติให้บรรลุตามเป้าหมายได้จริง	4.18	0.70	มาก
4. หลักสูตรมีความชัดเจนและเข้าใจง่าย	4.10	0.73	มาก
5. เป็นกรอบการสร้างเนื้อหารายวิชาได้อย่างครอบคลุม	4.01	0.69	มาก
6. ส่งเสริมการพัฒนาสังคม และคณะสงฆ์	4.49	0.68	มาก
7. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการทำงาน	4.52	0.58	มากที่สุด
8. อำนวยประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต	4.26	0.73	มาก
9. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความตระหนักในการดำรงชีวิตอย่างภิกษุ	4.29	0.70	มาก
เฉลี่ยรวม	4.34	0.46	มาก

จากตารางที่ 6 พบว่าการประเมินหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านบริบท โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.34$) และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยเป็นรายข้อ พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยหลักสูตรนี้มีความจำเป็นต่อคณะสงฆ์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.70$) รองลงมาคือหลักสูตรนี้มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน คณะสงฆ์และสังคมปัจจุบันและอนาคตและหลักสูตรนี้ยังส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการทำงาน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.52$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ หลักสูตรนี้สามารถเป็นกรอบการสร้างเนื้อหาวิชาได้อย่างครอบคลุม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.01$)

ตารางที่ 7 ผลการประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตร จำแนกรายข้อ

รายการ	μ	σ	ระดับความเหมาะสม
โครงสร้างของหลักสูตร			
1. จำนวนหน่วยกิตที่เรียนตลอดหลักสูตร 24 หน่วยกิต	4.23	0.74	มาก
2. จำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาบังคับ 18 หน่วยกิต	4.16	0.71	มาก
3. จำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาเลือก 6 หน่วยกิต	4.12	0.76	มาก
4. จำนวนหน่วยกิตของแต่ละวิชา วิชาละ 2 หน่วยกิต	4.12	0.81	มาก
5. สามารถผลิตผู้เรียนให้มีคุณภาพได้ตามวัตถุประสงค์	4.20	0.77	มาก
6. ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาตลอดหลักสูตร 1 ปี	4.23	0.78	มาก
รวม	4.17	0.61	มาก
เนื้อหาของหลักสูตร			
1. บส 001 การปกครองคณะสงฆ์	4.53	0.63	มากที่สุด
2. บส 002 กฎหมายคณะสงฆ์	4.44	0.70	มาก
3. บส 003 พระสงฆ์กับภาวะผู้นำ	4.41	0.78	มาก
4. บส 004 การบริหารการศึกษาคณะสงฆ์	4.41	0.72	มาก
5. บส 005 การบริหารงานสาธารณูปการ	4.36	0.82	มาก
6. บส 006 การบริหารศาสนสมบัติ	4.32	0.83	มาก
7. บส 007 การบริหารงบประมาณ	4.21	0.96	มาก
8. บส 008 สัมมนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์	4.09	0.82	มาก
9. บส 009 การบริหารงานธุรการ	4.16	0.83	มาก
10. บส 014 ธรรมเนียมเทศ	4.30	0.86	มาก
11. บส 017 พระพุทธศาสนากับสถานการณ์ปัจจุบัน	4.35	0.73	มาก
12. บส 020 การศึกษาอิสระ	4.06	0.86	มาก
13. เนื้อหามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์	4.16	0.69	มาก

ตารางที่ 7 (ต่อ)

รายการ	μ	σ	ระดับความเหมาะสม
14. สอดคล้องกับพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน	3.81	0.84	มาก
15. เนื้อหาที่มีความทันสมัยตรงกับสภาพปัจจุบัน	4.15	0.79	มาก
16. เนื้อหาสนองต่อความสนใจและความ ต้องการของผู้เรียน	4.04	0.64	มาก
17. เนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับจำนวนหน่วยกิต	3.96	0.68	มาก
18. เนื้อหาที่มีสาระเพียงพอกับการศึกษา	3.90	0.80	มาก
19. เนื้อหาที่มีความสอดคล้องกับเวลาที่กำหนด ให้เรียน	3.81	0.82	มาก
20. การลำดับเนื้อหาวิชาในการเรียนการสอน	3.73	0.83	มาก
21. มีความซ้ำซ้อนระหว่างวิชา	2.92	1.06	ปานกลาง
22. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเป็นสมณसारูป	3.95	0.85	มาก
23. ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ปัญหา ในการปฏิบัติงาน	4.27	0.76	มาก
24. เนื้อหาวิชาสามารถนำไปใช้ในการทำงานได้	4.26	0.73	มาก
25. เนื้อหาในหลักสูตรเป็นพื้นฐานที่ดีในด้าน การศึกษาต่อ	4.18	0.80	มาก
รวม	4.11	0.54	มาก
คุณลักษณะของอาจารย์			
1. อาจารย์บรรพชิต	4.43	0.66	มาก
2. อาจารย์คฤหัสถ์	4.29	0.70	มาก
3. มีความรู้ความชำนาญในเนื้อหาวิชาที่สอน	4.30	0.61	มาก
4. มีการวางแผนและเตรียมการสอน	4.16	0.74	มาก
5. มีวิธีการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่สอน	4.24	0.68	มาก
6. นำความรู้ที่ทันสมัยมาประกอบในการสอน	4.16	0.78	มาก
7. มีทัศนคติที่ดีต่อการสอนและผู้เรียน	4.32	0.66	มาก
8. เอาใจใส่ต่อการเรียนการสอนและติดตามผล การเรียนของผู้เรียน	4.16	0.71	มาก

ตารางที่ 7 (ต่อ)

รายการ	μ	σ	ระดับความเหมาะสม
9. ประพฤติปฏิบัติเหมาะสมกับความเป็นครู	4.36	0.60	มาก
10. สามารถใช้สื่อ อุปกรณ์อย่างมีประสิทธิภาพ	3.98	0.78	มาก
11. มีความสามารถในการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา	4.32	0.61	มาก
12. มีความสามารถในการศึกษา วิจัย ค้นคว้า	4.10	0.75	มาก
13. มีความรับผิดชอบในการสอน	4.23	0.72	มาก
14. มีความสามารถในการสอนแบบบูรณาการ เนื่อหาท้บความรู้่อื่นๆ	4.04	0.77	มาก
15. ส่งเสริมให้ผู้เรียนถามและแสดงความคิดเห็น	4.23	0.78	มาก
16. มีความเป็นกันเองกับผู้เรียน	4.58	0.60	มากที่สุด
17. ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักใช้เหตุผล	4.36	0.76	มาก
18. ส่งเสริมให้ผู้รู้จักนำความรู้มาพัฒนาตนเอง และสังคม	4.23	0.72	มาก
19. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสมรรถภาพ คุณภาพ และสุขภาพ	4.18	0.76	มาก
20. ส่งเสริมความเป็นสมณสาธูป	4.24	0.84	มาก
21. ส่งเสริมให้ผู้รู้จักดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข	4.27	0.73	มาก
22. ส่งเสริมให้นำความรู้ประยุกต์ในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา	4.44	0.63	มาก
23. ปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องกับผู้เรียน	4.32	0.75	มาก
24. ปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องในฐานะพุทธบริษัท	4.40	0.70	มาก
รวม	4.26	0.50	มาก

ตารางที่ 7 (ต่อ)

รายการ	μ	σ	ระดับความเหมาะสม
คุณลักษณะของผู้เรียน			
1. ความรู้พื้นฐานในเนื้อหารายวิชาต่างๆ ก่อนเข้ามาศึกษา	3.15	0.87	มาก
2. มีทัศนคติที่ดีต่อหลักสูตรก่อนการเข้ามาศึกษา	3.95	0.75	มาก
3. มีความเข้าใจวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	3.84	0.68	มาก
4. มีความเข้าใจวัตถุประสงค์รายวิชาต่างๆ ในหลักสูตร	3.83	0.74	มาก
5. มีฉันทะและวิริยะในการศึกษาเล่าเรียน	4.33	0.66	มาก
6. มีความรับผิดชอบในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย	4.30	0.65	มาก
7. วางตัวเหมาะสมระหว่างผู้เรียนกับอาจารย์	4.38	0.55	มาก
8. มีความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เรียนด้วยกัน	4.40	0.60	มาก
9. ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ	4.44	0.63	มาก
10. ระหว่างเรียนสามารถเรียนทันการสอน	4.06	0.74	มาก
รวม	4.07	0.43	มาก
โศดทัศนูปกรณ์			
1. มีคุณภาพ	4.29	0.67	มาก
2. มีความทันสมัย	4.35	0.59	มาก
3. สามารถดึงความสนใจของผู้เรียนได้	4.36	0.54	มาก
4. เพียงพอดต่อความต้องการในการเรียนการสอน	4.20	0.71	มาก
5. ความสะดวกในการได้รับบริการ	4.16	0.82	มาก
6. มีการอธิบายวิธีการใช้	3.89	0.81	มาก
7. สามารถนำมาใช้ในการประกอบการเรียนการสอนได้อย่างสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา	4.06	0.70	มาก
8. ความคุ้มค่าในการใช้งาน	4.16	0.74	มาก
รวม	4.18	0.51	มาก

ตารางที่ 7 (ต่อ)

รายการ	μ	σ	ระดับความเหมาะสม
เอกสารการสอนและเอกสารอ้างอิง			
1. มีคุณภาพสอดคล้องกับการเรียนการสอน	4.12	0.69	มาก
2. มีเพียงพอต่อความต้องการของผู้เรียน	4.03	0.76	มาก
3. มีความสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา	4.23	0.67	มาก
4. มีความทันสมัยตรงกับสภาพการเรียนการสอนในปัจจุบัน	4.23	0.63	มาก
5. มีความถูกต้องและมีคุณค่าทางวิชาการ	4.27	0.62	มาก
6. จัดทำเองได้หรือหาซื้อได้ง่าย	3.95	0.79	มาก
7. ความสะดวกในการได้รับบริการด้านเอกสารการสอน และเอกสารอ้างอิง	4.03	0.84	มาก
รวม	4.12	0.58	มาก
สถานที่เรียน			
1. มีความเพียงพอสำหรับการเรียนการสอน	4.16	0.91	มาก
2. ขนาดห้องเรียนมีความเหมาะสมกับจำนวนนักเรียน	4.33	0.88	มาก
3. ขนาดห้องเรียนเอื้ออำนวยต่อการใช้อุปกรณ์การสอน	4.21	0.92	มาก
4. สภาพแวดล้อมของห้องเรียน	4.24	0.86	มาก
5. บรรยากาศในห้องเรียนสนับสนุนการเรียนรู้	4.21	0.81	มาก
6. มีครุภัณฑ์สำหรับใช้ในการเรียนการสอนเพียงพอ	4.07	0.83	มาก
7. ความเพียงพอของแหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้	4.26	0.81	มาก
8. สถานที่อำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ห้องน้ำ ห้องส้วม ร้านค้า ร้านถ่ายเอกสาร ฯลฯ	4.15	0.92	มาก
รวม	4.20	0.72	มาก
เฉลี่ยรวม	4.17	0.43	มาก

จากตารางที่ 7 พบว่า การประเมินผลหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านปัจจัยเบื้องต้นโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.17$) สำหรับการแสดงผลแต่ละหัวข้อของปัจจัยเบื้องต้น ดังต่อไปนี้

โครงสร้างของหลักสูตร พบว่าการประเมินโครงสร้างของหลักสูตร โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.17$) และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยเป็นรายข้อ พบว่าส่วนใหญ่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยจำนวนหน่วยกิตที่เรียนตลอดหลักสูตร 24 หน่วยกิต และระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาตลอดหลักสูตร 1 ปี มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากัน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.23$) รองลงมาคือหลักสูตรนี้สามารถผลิตผู้เรียนให้มีคุณภาพได้ตามวัตถุประสงค์ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.20$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2 ข้อคือ จำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาเลือก 6 หน่วยกิต และจำนวนหน่วยกิตของแต่ละวิชา วิชาละ 2 หน่วยกิต มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.12$)

เนื้อหาของหลักสูตร พบว่า การประเมินเนื้อหาของหลักสูตร โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.11$) และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยวิชา บส 001 การปกครองคณะสงฆ์ เป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.53$) รองลงมาคือ วิชาบส 002 กฎหมายคณะสงฆ์ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.44$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือหลักสูตรนี้เนื้อหา มีความซ้ำซ้อนระหว่างวิชา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 2.92$)

คุณลักษณะของอาจารย์ พบว่า การประเมินคุณลักษณะของอาจารย์ โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.26$) และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่อาจารย์มีความเป็นกันเองกับนักเรียน เป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.58$) รองลงมาคืออาจารย์ส่งเสริมให้นำความรู้ประยุกต์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.44$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คืออาจารย์สามารถใช้สื่อ อุปกรณ์อย่างมีประสิทธิภาพ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.98$)

คุณลักษณะของผู้เรียน พบว่า การประเมินคุณลักษณะของผู้เรียน โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.07$) และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่ผู้เรียนให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ เป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.44$) รองลงมาคือมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เรียนด้วยกัน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.40$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ความรู้พื้นฐานในเนื้อหารายวิชาต่างๆ ก่อนเข้ามศึกษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.15$)

โสตทัศนูปกรณ์ พบว่า การประเมินโสตทัศนูปกรณ์ โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.18$) และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่โสตทัศนูปกรณ์สามารถดึงความสนใจของผู้เรียนได้ เป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.36$) รองลงมาคือโสตทัศนูปกรณ์มีความทันสมัย มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.35$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ มีการอธิบายวิธีการใช้โสตทัศนูปกรณ์ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.89$)

เอกสารการสอนและเอกสารอ้างอิง พบว่า การประเมินเอกสารการสอนและเอกสารอ้างอิง โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.12$) และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้อมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่เอกสารการสอนและเอกสารอ้างอิงมีความถูกต้อง และมีคุณค่าทางวิชาการ เป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.27$) รองลงมา 2 ข้อคือมีความสอดคล้องกับเนื้อหารายวิชาและมีความทันสมัยตรงกับสภาพการเรียนการสอนในปัจจุบัน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.23$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ จัดทำเองได้ หรือหาซื้อได้ง่าย มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.95$)

สถานที่เรียน พบว่า การประเมินสถานที่เรียน โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.20$) และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้อมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่ห้องเรียนมีความเหมาะสมกับจำนวนนักเรียน เป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.33$) รองลงมาคือสถานที่เรียนมีแหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้เพียงพอ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.26$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ มีครุภัณฑ์สำหรับใช้ในการเรียนการสอนเพียงพอ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.07$)

ตารางที่ 8 ผลการประเมินด้านกระบวนการของหลักสูตร จำแนกรายข้อ

รายการ	μ	σ	ระดับความเหมาะสม
การจัดการเรียนการสอน			
1. จัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับหลักสูตร	4.30	0.61	มาก
2. อาจารย์เตรียมการสอนล่วงหน้า	4.03	0.82	มาก
3. การเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.13	0.76	มาก
4. อาจารย์ใช้สื่อการเรียนการสอน	4.03	0.68	มาก
5. อาจารย์มีความรู้ในวิชาที่สอน	4.32	0.64	มาก
6. อาจารย์ได้ปรับเนื้อหาไปสู่การสอนให้เหมาะสมกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี	4.21	0.76	มาก
7. นิสิตมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน	4.20	0.68	มาก
8. มีการฝึกกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนเหมาะสม	4.16	0.67	มาก
9. อาจารย์ดำเนินการสอนครบตามหลักสูตรที่กำหนดไว้	4.24	0.70	มาก
10. อาจารย์ได้จัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้และทักษะนอกชั้นเรียน	4.00	0.90	มาก
11. อาจารย์เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น/ซักถาม	4.29	0.74	มาก
12. มีการสอดแทรกการอบรมสั่งสอนทั่วไปแก่ผู้เรียนในเวลาเรียน	4.16	0.71	มาก
13. อาจารย์ได้ทำการประยุกต์เนื้อหาวิชาให้ผู้เรียนสามารถไปใช้ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา	4.30	0.70	มาก
14. อาจารย์สามารถพูด เขียน อธิบายได้ชัดเจน	4.23	0.76	มาก
15. อาจารย์สามารถควบคุมชั้นเรียนและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีวินัยในตนเอง	4.15	0.68	มาก
16. บรรยากาศในการเรียนการสอนน่าสนใจและสนุกสนาน	4.38	0.60	มาก

ตารางที่ 8 (ต่อ)

รายการ	μ	σ	ระดับความเหมาะสม
17. อาจารย์เข้า-ออกสอนตรงเวลา	3.92	0.95	มาก
18. ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็นของตน ในชั่วโมงเรียน	4.32	0.70	มาก
รวม	4.19	0.51	มาก
การวัดผลและประเมินผล			
1. มีเกณฑ์มาตรฐานชัดเจน	4.23	0.82	มาก
2. ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	4.27	0.73	มาก
3. สอดคล้องกับเนื้อหารายวิชา	4.36	0.62	มาก
4. ครอบคลุมทั้งกระบวนการเรียนการสอน	4.30	0.72	มาก
5. การวางเกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียน มีความเหมาะสมกับสภาพการเรียนการสอน	4.10	0.66	มาก
6. มุ่งส่งเสริมค่านักตะ	4.13	0.76	มาก
7. มุ่งส่งเสริมความจำ	4.00	0.75	มาก
8. มุ่งส่งเสริมความคิด	4.27	0.69	มาก
9. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวาง เกณฑ์การประเมินผล	3.89	0.97	มาก
10. ได้นำผลจากการวัดและการประเมินผลมา ปรับปรุงการเรียนการสอน	4.01	0.76	มาก
11. อาจารย์ใช้วิธีการวัดและประเมินผลหลายวิธี	3.89	0.86	มาก
12. มีการประเมินผลระหว่างเรียน	4.07	0.71	มาก
13. ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากความ คิดเห็นของผู้เรียน เพื่อน และอาจารย์	3.98	0.78	มาก
14. อาจารย์มีความรู้ในเรื่องหลักการวัดผล และประเมินผล	4.30	0.55	มาก
รวม	4.13	0.55	มาก

ตารางที่ 8 (ต่อ)

รายการ	μ	σ	ระดับความเหมาะสม
การบริหารหลักสูตร			
1. การวางแผนบริหารหลักสูตรอย่างมีระบบ	4.30	0.78	มาก
2. การจัดหน่วยงานในการบริหารหลักสูตร	4.24	0.72	มาก
3. มีงบประมาณในการบริหารหลักสูตรเพียงพอ	3.96	0.99	มาก
4. การจัดตารางการเรียนการสอนและการสอบ	4.06	0.86	มาก
5. มีเกณฑ์การคัดเลือกผู้เรียนที่ชัดเจน	3.95	0.95	มาก
6. การลงทะเบียนเรียนของผู้เรียน	4.12	0.78	มาก
7. มีทุนการศึกษา	3.09	1.45	มาก
8. มีการจัดอาจารย์สอนและอาจารย์ที่ปรึกษา	3.76	1.14	มาก
9. มีการจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน	3.81	0.93	มาก
10. มีการบริการวิชาการแก่ผู้เรียน	3.96	0.86	มาก
11. มีการประสานงานระหว่างโครงการกับมหาวิทยาลัย	3.96	0.91	มาก
12. มีการนิเทศการเรียนการสอน	3.90	1.01	มาก
13. มีการพัฒนาอาจารย์	3.73	1.00	มาก
14. ความเหมาะสมของห้องสมุด	3.18	1.23	มาก
รวม	3.86	0.73	มาก
เฉลี่ยรวม	4.07	0.56	มาก

จากตารางที่ 8 พบว่า การประเมินผลหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านกระบวนการ โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.07$) สำหรับการแสดงผลแต่ละหัวข้อของกระบวนการ ดังต่อไปนี้

การจัดการเรียนการสอน พบว่า การประเมินการจัดการเรียนการสอน โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.19$) และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้อมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่การจัดการเรียนการสอนมีบรรยากาศในการเรียนการสอน น่าสนใจและสนุกสนาน เป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.38$) รองลงมาเท่ากับ 2 ข้อคือ อาจารย์มีความรู้ในวิชาที่สอน และผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็นของคนในชั่วโมงเรียน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.32$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ อาจารย์เข้า-ออกสอนตรงเวลา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.92$)

การวัดผลและประเมินผล พบว่า การประเมินการวัดและประเมินผล โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.13$) และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้อมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่ว่า การวัดผลและประเมินผลมีความสอดคล้องกับเนื้อหาวิชาเป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.36$) รองลงมาเท่ากับ 2 ข้อ คือการวัดและประเมินผลครอบคลุมทั้งกระบวนการเรียนการสอนและอาจารย์มีความรู้ในเรื่องหลักการวัดผลและประเมินผล มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.30$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2 ข้อคือ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนผลการประเมินผล และอาจารย์ใช้วิธีการวัดผลและประเมินผลหลายวิธี มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.89$)

การบริหารหลักสูตร พบว่า การประเมินการบริหารหลักสูตร โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.86$) และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้อมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่ว่า การบริหารหลักสูตรมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ เป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.30$) รองลงมาคือการจัดหน่วยงานในการบริหารหลักสูตร ($\mu = 4.24$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การมีทุนการศึกษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.09$)

สำหรับการประเมินด้านผลผลิตของหลักสูตรนั้น จำแนกเป็น 4 หัวข้อ คือ 1) ความรู้ความเข้าใจในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 2) ความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ 3) ความสามารถในการเผยแผ่ และ 4) การอุทิศตน นั้น เฉพาะข้อที่ 1 ความรู้เข้าใจในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ผู้วิจัยใช้คะแนนเฉลี่ยรวม (Grade Point Average : GPA) เป็นเครื่องวัด ไม่ใช่แบบสอบถาม พิจารณาจากเกณฑ์การให้คะแนนตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

ตารางที่ 9 ผลด้านผลผลิตเฉพาะหัวข้อความรู้ความเข้าใจในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
2. คะแนนระดับดีมาก	25	45.45
3. คะแนนระดับดี	25	45.45
4. คะแนนระดับก่อนข้างดี	5	9.10
รวม	55	100.00

จากตารางที่ 9 พบว่าผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับดีมาก และระดับดีในจำนวนเท่ากันคิดเป็นร้อยละ 45.45 ส่วนผู้เรียนที่มีความรู้ความเข้าใจในระดับก่อนข้างดีคิดเป็นร้อยละ 9.10

ตารางที่ 10 ผลการประเมินด้านผลผลิตของหลักสูตร จำแนกรายข้อ

รายการ	μ	σ	ระดับความเหมาะสม
ความสามารถในการนำความรู้ไปใช้			
1. ผู้เรียนได้นำความรู้ไปใช้ในขณะศึกษา อยู่ในหลักสูตร	4.14	0.59	มาก
2. ความรู้ที่ได้รับจากหลักสูตรทำให้เกิด ประสิทธิภาพในการทำงานมากกว่าก่อนศึกษา	4.30	0.57	มาก
3. บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม	4.25	0.58	มาก
4. สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีเหตุผล	4.23	0.57	มาก
5. สามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้ร่วมงาน และสภาพแวดล้อม	4.23	0.54	มาก
รวม	4.23	0.44	มาก

ตารางที่ 10 (ต่อ)

รายการ	μ	σ	ระดับความเหมาะสม
ความสามารถในการเผยแพร่			
1. ความรู้เกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่	4.12	0.54	มาก
2. สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับงานเผยแพร่	4.21	0.59	มาก
3. แนะนำความรู้ที่ได้รับแก่ผู้อื่นหรือเพื่อน ร่วมงาน	4.21	0.65	มาก
4. ประยุกต์ใช้วิธีการเรียนการสอนกับการเผยแพร่	4.20	0.62	มาก
5. เกิดรูปแบบการเผยแพร่ใหม่ๆ	4.10	0.68	มาก
รวม	4.17	0.51	มาก
การอุทิศตน			
1. ตระหนักต่อความรับผิดชอบในหน้าที่	4.29	0.53	มาก
2. ตระหนักต่อการอุทิศตนศึกษาพระธรรม คำสั่งสอน	4.29	0.56	มาก
3. ตระหนักในการวางตัวให้เหมาะสมตาม สมณสาธิต	4.12	0.51	มาก
4. อุทิศตนเพื่อปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และกฏมหาเถรสมาคม	4.21	0.59	มาก
5. อุทิศตนเพื่อปกป้องภัยที่จะเกิดขึ้น แก่พระพุทธศาสนา	4.40	0.62	มาก
6. อุทิศตนเพื่อรักษาพระธรรมคำสั่งสอน	4.49	0.63	มาก
7. อุทิศตนเพื่อประโยชน์ ความสุข และอนุเคราะห์พหุชน	4.32	0.74	มาก
รวม	4.30	0.46	มาก
เฉลี่ยรวม	4.24	0.42	มาก

จากตารางที่ 10 พบว่า การประเมินผลหลักสูตรด้านผลผลิตโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.24$) สำหรับการแสดงผลแต่ละหัวข้อของด้านผลผลิต ดังต่อไปนี้

ความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ พบว่า การประเมินความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.23$) และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้อมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่ว่าความรู้ที่ผู้เรียนได้รับจากหลักสูตรทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานมากกว่าก่อนการศึกษา เป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.30$) รองลงมาคือ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้สำหรับบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.25$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ผู้เรียนได้นำความรู้ไปใช้ในขณะศึกษาอยู่ในหลักสูตร มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.14$)

ความสามารถในการเผยแพร่ พบว่า การประเมินความสามารถในการเผยแพร่ โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.17$) และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้อมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดย 2 ข้อที่ว่าผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับงานเผยแพร่ และสามารถแนะนำความรู้ที่ได้รับให้แก่ผู้อื่นหรือเพื่อนร่วมงานเป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.21$) รองลงมาคือสามารถประยุกต์ใช้วิธีการเรียนการสอนกับการเผยแพร่ได้ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.20$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ เกิดรูปแบบการเผยแพร่ใหม่ๆ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.10$)

การอุทิศตน พบว่า การประเมินการอุทิศตน โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.30$) และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้อมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่ว่าผู้เรียนได้อุทิศตนเพื่อรักษาพระธรรมคำสอน เป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.49$) รองลงมาคืออุทิศตนเพื่อปกป้องภัยที่จะเกิดขึ้นแก่พระพุทธศาสนา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.40$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ผู้เรียนตระหนักในการวางตัวให้เหมาะสมกับสมณสาธูป มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.12$)

ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 4 ด้าน

ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านบริบท 2) ด้านปัจจัยเบื้องต้น 3) ด้านกระบวนการ และ 4) ด้านผลผลิต

ตารางที่ 11 ผลข้อเสนอแนะ

รายการ	ความถี่	ลำดับ
ด้านบริบท		
1. หลักสูตรควรส่งเสริมให้พระสังฆาธิการมีความรู้เกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์และวิปัสสนากัมมัฏฐานเพื่อเพิ่มศักยภาพในการบริหารและแก้ปัญหาเสนอทางออกให้วัดต่างๆ	20	1
2. หลักสูตรควรมีความสอดคล้องกับเหตุการณ์ปัจจุบัน มุ่งเน้นการเรียนรู้ศาสตร์ต่างๆ เพื่อประยุกต์ให้สนับสนุนงานพระพุทธศาสนาโดยไม่ขัดกับพระธรรมวินัย	14	2
3. หลักสูตรควรส่งเสริมเอกภาพทางความคิดด้านการบริหารของคณะสงฆ์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน	12	3
4. หลักสูตรควรขยายรูปแบบเป็นวิทยาลัยพัฒนาพระสังฆาธิการมากกว่าเป็นโครงการ และเป็นแหล่งรวมข้อมูล แลกเปลี่ยนต้นแบบของหลักสูตร เป็นหลักสูตรส่วนกลางของวิชาการบริหารกิจการคณะสงฆ์	11	4
5. ควรขยายโครงการหลักสูตรให้ครอบคลุมทั่วประเทศ โดยการสนับสนุนจากพระสังฆาธิการทุกระดับชั้น	7	5
6. ผู้เรียนตามหลักสูตรนี้ให้มีศักดิ์และสิทธิ์สามารถนำไปศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยอื่นได้	6	6
7. มีผลบังคับสำหรับผู้เป็นผู้บริหารและจะเป็นผู้บริหารจะต้องผ่านการศึกษาในหลักสูตรนี้	5	7

ตารางที่ 11 (ต่อ)

รายการ	ความถี่	ลำดับ
ด้านปัจจัยเบื้องต้น		
1. หลักสูตรมีเนื้อหาที่ต้องทำการสอนมาก ควรปรับโครงสร้างให้เหมาะกับเนื้อหา หรือปรับลดรายวิชา	18	2
2. ควรมีเอกสารคู่มือประกอบการบรรยายแต่ละวิชาและถูกต้องตามหลักวิชาการ	16	3
3. ผู้เรียนมีพื้นฐานต่างกันทั้งอายุและความรู้ ควรรับเฉพาะผู้ที่เป็นผู้บริหารเท่านั้น	12	4
4. ควรเพิ่มวิชาพื้นฐานเพื่อการศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี เช่น คอมพิวเตอร์ ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์	11	5
5. อาจารย์และผู้เรียนควรวางตัวให้เหมาะสมกับภาวะของคน	10	6
6. ควรเพิ่มเติมวิชาเฉพาะการบริหารอื่นๆ เช่น จิตวิทยา การก่อสร้าง การพัฒนาบุคลิกภาพ	6	7
7. ควรจัดสรรอาจารย์ที่เกี่ยวข้องชาญด้านการบริหารแต่ละด้านให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา	5	8
ด้านกระบวนการ		
1. การเรียนการสอน ควรศึกษาจากงานที่ปฏิบัติจริงในลักษณะปรารภปัญหาและหาทางออกร่วมกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์	16	2
2. ควรประเมินผลตามความเป็นจริง	6	3
ด้านผลผลิต		
1. ผู้จบจากหลักสูตรนี้ เป็นผู้มีความรอบรู้ในวิชาการบริหาร และสามารถนำมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน	20	1
2. ผู้จบจากหลักสูตรนี้ เป็นผู้มีบุคลิกภาพแห่งผู้นำที่เหมาะสมแก่สมณสา रूप	18	2
3. ผู้จบจากหลักสูตรนี้ เป็นผู้มีความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และเป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์	14	3
4. ผู้จบจากหลักสูตรนี้ สนับสนุนการอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา	8	4
5. ผู้จบจากหลักสูตรนี้ ส่งเสริมความเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์	5	5

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การประเมินผลการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ หลักสูตรนี้เกิดขึ้นจากความร่วมมือกันระหว่างภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับเจ้าคณะภาค 1 และ วัดพิชยญาติการาม กรุงเทพมหานคร จัดขึ้นเพื่อรองรับพระสงฆ์ภาค 1 คือ กรุงเทพมหานคร จังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ ในลักษณะโครงการหลักสูตรนำร่อง ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยประเมินผลการใช้หลักสูตรเพื่อนำเสนอให้เป็นข้อมูลสำหรับเป็นแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรประกาศนียบัตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในปีการศึกษาต่อไป และเป็นแนวทางในการนำหลักสูตรเปิดการเรียนการสอนกับคณะสงฆ์ภาคอื่นๆ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ เพื่อประเมินหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ใน 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต และเพื่อนำเสนอแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์

ประชากรที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในครั้งนี้แยกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มอาจารย์ และกลุ่มผู้เรียนรวม 65 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย ได้แก่แบบสอบถามและวิเคราะห์เอกสาร สำหรับแบบสอบถาม มีทั้งหมด 2 ชุด ดังนี้คือ สำหรับอาจารย์และสำหรับผู้เรียน เครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลนี้ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือไปทดสอบคุณภาพความเที่ยงตรง โดยใช้การพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และได้ส่งไปเก็บข้อมูลทางไปรษณีย์พร้อมได้รับกลับคืนครบถ้วนและสมบูรณ์ทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 100

วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติ การแจกแจงความถี่หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (μ) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)

สรุปผลการวิจัย

จากการประเมินผลการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์สถานการณ์ภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 อาจารย์ในหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์จำนวนเป็นเพศบรรพชิตและภคฤหัสถ์จำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 50.00 ส่วนใหญ่มีอายุ 40-49 ปี ร้อยละ 60.00 มีวุฒิทางธรรมระดับ ป.ธ. 4-6 ร้อยละ 60.00 มีวุฒิการศึกษาสามัญศึกษาระดับปริญญาเอก ร้อยละ 50.00

1.2 ผู้เรียนในหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ส่วนใหญ่มีพรรษาสูงสุดคือ 20 พรรษาขึ้นไป ร้อยละ 76.36 มีอายุระหว่าง 40-49 ปี ร้อยละ 41.82 มีวุฒิการศึกษาทางธรรมแผนกธรรม ได้แก่ นักธรรมชั้นเอก ร้อยละ 98.18 แผนกบาลีส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ไม่มีเปรียญ ร้อยละ 63.64 มีวุฒิการศึกษาสามัญศึกษาได้แก่ประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 ร้อยละ 54.54 มีตำแหน่งทางการบริหารสูงสุดได้แก่เจ้าอาวาส คิดเป็นร้อยละ 27.27

2. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 4 ด้าน

การประเมินหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามความคิดเห็นของอาจารย์และผู้เรียน โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเฉพาะด้าน ด้านบริบทมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านผลผลิต และด้านกระบวนการมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

2.1 ด้านบริบท พบว่า หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านบริบท โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยเป็นรายข้อ พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยข้อที่หลักสูตรนี้มีความจำเป็นต่อคณะสงฆ์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือหลักสูตรนี้มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน คณะสงฆ์ และสังคมปัจจุบันและอนาคตและหลักสูตรนี้ยังส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการทำงาน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ หลักสูตรนี้สามารถเป็นกรอบการสร้างเนื้อหาวิชาได้อย่างครอบคลุม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2.2 ด้านปัจจัยเบื้องต้น พบว่าหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านปัจจัยเบื้องต้น โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยแยกเป็นหัวข้อดังนี้

2.2.1 โครงสร้างของหลักสูตร พบว่าโครงสร้างโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยเป็นรายข้อ พบว่าส่วนใหญ่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยจำนวนหน่วยกิตที่เรียนตลอดหลักสูตร 24 หน่วยกิต และระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาตลอดหลักสูตร 1 ปี มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากัน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือหลักสูตรนี้สามารถผลิตผู้เรียนให้มีคุณภาพได้ตามวัตถุประสงค์ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2 ข้อคือ จำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาเลือก 6 หน่วยกิต และจำนวนหน่วยกิตของแต่ละวิชา วิชาละ 2 หน่วยกิต มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2.2.2 เนื้อหาของหลักสูตร พบว่า เนื้อหาโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยวิชา บส 001 การปกครองคณะสงฆ์ เป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ วิชาบส 002 กฎหมายคณะสงฆ์ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือหลักสูตรนี้เนื้อหาที่มีความซ้ำซ้อนระหว่างวิชา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง

2.2.3 คุณลักษณะของอาจารย์ พบว่า อาจารย์โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่อาจารย์มีความเป็นกันเองกับนักเรียน เป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคืออาจารย์ส่งเสริมให้นำความรู้ประยุกต์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คืออาจารย์สามารถใช้สื่อ อุปกรณ์อย่างมีประสิทธิภาพ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2.2.4 คุณลักษณะของผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่ผู้เรียนให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ เป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เรียนด้วยกัน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ความรู้พื้นฐานในเนื้อหารายวิชาต่างๆ ก่อนเข้ามาศึกษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2.2.5 โสตทัศนูปกรณ์ พบว่า โสตทัศนูปกรณ์โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่โสตทัศนูปกรณ์สามารถดึงความสนใจของผู้เรียนได้ เป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ โสตทัศนูปกรณ์มีความทันสมัย มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ มีการอธิบายวิธีการใช้โสตทัศนูปกรณ์ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2.2.6 เอกสารการสอนและเอกสารอ้างอิง พบว่าเอกสารการสอนและเอกสารอ้างอิง โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้อมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่เอกสารการสอนและเอกสารอ้างอิงมีความถูกต้องและมีคุณค่าทางวิชาการ เป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก รองลงมา 2 ข้อคือมีความสอดคล้องกับเนื้อหาวิชาและมีความทันสมัยตรงกับสภาพการเรียนการสอนในปัจจุบัน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ จัดทำเองได้หรือหาซื้อได้ง่าย มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2.2.7 สถานที่เรียน พบว่าสถานที่เรียน โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้อมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่

ห้องเรียนมีความเหมาะสมกับจำนวนนักเรียน เป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือสถานที่เรียนมีแหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้เพียงพอ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ มีครุภัณฑ์สำหรับการเรียนการสอนเพียงพอ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2.3 ด้านกระบวนการ พบว่า หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านกระบวนการ โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยแยกเป็นหัวข้อดังนี้

2.3.1 การจัดการเรียนการสอน พบว่า การจัดการเรียนการสอน โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้อมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่การจัดการเรียนการสอนมีบรรยากาศในการเรียนการสอนน่าสนใจและสนุกสนาน เป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาเท่ากัน 2 ข้อคือ อาจารย์มีความรู้ในวิชาที่สอน และผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็นของคนในชั่วโมงเรียน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ อาจารย์เข้า-ออกสอนตรงเวลา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2.3.2 การวัดผลและประเมินผล พบว่า การวัดและประเมินผล โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้อมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่ว่า การวัดผลและประเมินผลมีความสอดคล้องกับเนื้อหาวิชาเป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก รองลงมาเท่ากัน 2 ข้อ คือ การวัดและประเมินผลครอบคลุมทั้งกระบวนการเรียนการสอนและอาจารย์มีความรู้ในเรื่องหลักการวัดผลและประเมินผล มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2 ข้อคือ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการประเมินผล และอาจารย์ใช้วิธีการวัดผลและประเมินผลหลายวิธี มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2.3.3 การบริหารหลักสูตร พบว่า การบริหารหลักสูตร โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้อมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่ว่า การบริหารหลักสูตรมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ เป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือการจัดหน่วยงานในการบริหารหลักสูตร ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การมีทุนการศึกษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2.4 ด้านผลผลิต พบว่า หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านผลผลิต โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยแยกเป็นหัวข้อดังนี้

2.4.1 ความรู้ความเข้าใจในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ใช้คะแนนเฉลี่ยรวม (Grade Point Average : GPA) เป็นเครื่องวัด พบว่า ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

อยู่ในระดับดีมาก และระดับดีในจำนวนเท่ากันคิดเป็นร้อยละ 45.45 ส่วนผู้เรียนที่มีความรู้ความเข้าใจในระดับค่อนข้างดีคิดเป็นร้อยละ 9.10

2.4.2 ความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ พบว่า ความสามารถในการนำความรู้ไปใช้โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้อมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่ว่าความรู้ที่ผู้เรียนได้รับจากหลักสูตรทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานมากกว่าก่อนการศึกษา เป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้สำหรับบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ผู้เรียนได้นำความรู้ไปใช้ในขณะศึกษาอยู่ในหลักสูตร มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2.4.3 ความสามารถในการเผยแพร่ พบว่า ความสามารถในการเผยแพร่ โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้อมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดย 2 ข้อที่ว่าผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับงานเผยแพร่ และสามารถแนะนำความรู้ที่ได้รับให้แก่ผู้อื่นหรือเพื่อนร่วมงานเป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือสามารถประยุกต์ใช้วิธีการเรียนการสอนกับการเผยแพร่ได้ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ เกิดรูปแบบการเผยแพร่ใหม่ๆ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2.4.4 การอุทิศตน พบว่า การอุทิศตน โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้อมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่ว่าผู้เรียนได้อุทิศตนเพื่อรักษาพระธรรมคำสอน เป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก รองลงมาคืออุทิศตนเพื่อปกป้องภัยที่จะเกิดขึ้นแก่พระพุทธศาสนา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ผู้เรียนตระหนักในการวางตัวให้เหมาะสมกับสมณสาธูป มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

3. ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อเสนอแนะ

3.1 ด้านบริบท มีข้อเสนอแนะว่า มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยควรส่งเสริมให้พระสังฆาธิการมีความรู้เกี่ยวกับงานด้านการบริหารคณะสงฆ์และศาสตร์ต่างๆ ในปัจจุบันสำหรับสนับสนุนงานด้านการบริหาร อีกทั้งควรมุ่งเน้นวิชาวิปัสสนากัมมัฏฐาน และหลักสูตรนี้ควรส่งเสริมเอกภาพทางความคิดด้านการบริหารของคณะสงฆ์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เป็นแหล่งรวมข้อมูลแลกเปลี่ยน เป็นต้นแบบของหลักสูตร เป็นหลักสูตรส่วนกลางของวิชาการ บริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยขยายรูปแบบเป็นวิทยาลัยพัฒนาพระสังฆาธิการมากกว่าเป็นโครงการ ควรขยายโครงการหลักสูตรให้ครอบคลุมทั่วประเทศ เป็นหลักสูตรบังคับสำหรับพระสังฆาธิการผู้บริหารและจะเป็นผู้บริหาร และผู้เรียนตามหลักสูตรนี้ให้มีศักดิ์และสิทธิ์สามารถนำไปศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยอื่นได้

3.2 ด้านปัจจัยเบื้องต้น มีข้อเสนอแนะว่า เนื้อหาของวิชาบางวิชาที่มีความจำเป็นต้องใช้เวลาเพิ่ม บางวิชาที่มีความจำเป็นน้อยอาจปรับลดเวลาหรือโครงสร้างของหลักสูตรให้เหมาะสมตามความสำคัญของเนื้อหา หรือเพิ่มเติมในบางวิชาที่จำเป็น พร้อมทั้งสรรหาอาจารย์ผู้มีประสบการณ์ในการบริหารตรงกับเนื้อหาวิชาเข้ามาสอน เนื่องจากผู้เรียนมีพื้นฐานต่างกันมากจึงควรมีการคัดเลือกผู้เรียนให้เป็นกลุ่มเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน

3.3 ด้านกระบวนการ มีข้อเสนอแนะว่า วิธีการเรียนการสอนควรศึกษาจากงานที่ปฏิบัติจริงในลักษณะปรารถนาค้นหาและหาทางออกร่วมกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ มากกว่าเรียนเฉพาะทฤษฎี อีกทั้งการวัดผลประเมินผล ควรให้ตามความเป็นจริง ไม่ควรเอาใจผู้เรียน

3.4 ด้านผลผลิต มีข้อเสนอแนะว่า พระสังฆาธิการที่สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรนี้ต้องมีความรอบรู้ในการบริหาร เป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ มีบุคลิกภาพที่ดีเหมาะสมแก่ความเป็นสมณสาธูป มีน้ำใจสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และเป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์ สามารถอุทิศตนเสียสละเพื่อพระพุทธศาสนา

อภิปรายผล

การประเมินผลการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ มีประเด็นที่ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ด้านบริบท จากการประเมินของอาจารย์และผู้เรียน มีความคิดเห็นว่าบริบทของหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะเห็นว่า มี 3 ข้อที่อยู่ในระดับมากที่สุด และข้อที่เหลืออยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากหลักสูตรนี้ได้มุ่งตอบสนองความต้องการความรู้พื้นฐานของพระสังฆาธิการ ได้ตรงจุด โดยที่หลักสูตรมีความทันสมัยเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน สามารถเสริมความรู้พระสังฆาธิการให้มีมากขึ้นให้เข้าใจตรงกันในสายงานบริหาร สืบเนื่องจากความรู้พื้นฐานที่พระสังฆาธิการมีอยู่ก่อนศึกษาในหลักสูตร เป็นวุฒิการศึกษา หลักสูตรนักธรรม ก็ไม่มีองค์ความรู้เรื่องการบริหาร โดยตรง ในขณะที่วุฒิการศึกษาหลักสูตรบาลี ไม่มีเปรียญถึงร้อยละ 63.63 วุฒิการศึกษาสามัญศึกษา จบประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 ถึงร้อยละ 54.54 และสิ่งที่สำคัญผู้เรียนส่วนมากเป็นพระสังฆาธิการระดับผู้บริหาร ดังนั้นอาจารย์และผู้เรียนจึงมีความคิดเห็นว่าบริบทของหลักสูตรนี้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ซึ่งก็สอดคล้องกับচারง บัวศรี (2542 : 7) ที่กล่าวถึงจุดหมายของหลักสูตรอันเป็นหนึ่งในบรรดาประกอบของหลักสูตรที่ขาดไม่ได้ว่า จุดหมายของหลักสูตร (Curriculum Aims) หมายถึง ผลส่วนรวมที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากที่จบหลักสูตรไปแล้ว สอดคล้องกับงานวิจัยของเนาวรัตน์ อันทรรบุตร (2545 : บทคัดย่อ) ที่กล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรว่า จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความชัดเจนด้านภาษา สอดคล้องกับหลักการของหลักสูตรการเรียนการสอน และสาร

นำไปใช้ปฏิบัติได้จริง ในขณะที่ บุญช่วย เจริญผล (2545 :บทคัดย่อ) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของหลักสูตรว่า วัตถุประสงค์สอดคล้องกับความต้องการของสภาพปัจจุบัน และหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารคณะสงฆ์นี้ยังตอบสนองความต้องการทางองค์การพระพุทธศาสนาด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับอุทุมพร ชื่นวิญญา (2545 :บทคัดย่อ) พบว่า การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 และงานวิจัยของกิติเชษ จันทรศรีวงศ์ (2544 :บทคัดย่อ) พบว่า วัตถุประสงค์ของโครงการและนโยบายการศึกษาของสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา สอดคล้องกับนโยบายในการพัฒนาผู้บริหารการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการเป็นอย่างดี ดังนั้น ด้านบริบทอันได้แก่วัตถุประสงค์ของหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์สามารถสนองต่อองค์การคณะสงฆ์ในเชิงปรัชญาและระดับปฏิบัติการได้ มีความชัดเจน มีความทันสมัยเหมาะสมกับสถานการณ์ ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้ในระดับมาก ในขณะเดียวกัน อาจารย์และผู้เรียนยังเห็นว่า วัตถุประสงค์ของหลักสูตรนั้นดี จึงมีข้อเสนอแนะให้พระสังฆาธิการที่จะเป็นผู้บริหารและจะเป็นผู้บริหารต้องผ่านการศึกษาตามหลักสูตรนี้ อีกทั้งยังสนับสนุนให้ขยายโครงการหลักสูตรให้ครอบคลุมทั่วทั้งประเทศ หรือพัฒนาจากโครงการหลักสูตรเป็นรูปแบบของวิทยาลัยพัฒนาพระสังฆาธิการ เป็นแหล่งรวมข้อมูล เป็นหลักสูตรต้นแบบ เป็นหลักสูตรส่วนกลางของวิชาการการบริหารคณะสงฆ์อีกด้วย

2. ด้านปัจจัยเบื้องต้น แยกเป็นหัวข้อสำหรับการอภิปรายดังนี้

โครงสร้างของหลักสูตร อาจารย์และผู้เรียนมีความเห็นตรงกันว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะจำนวนหน่วยกิตทั้งหมด 24 หน่วยกิต แบ่งเป็นวิชาบังคับ 18 หน่วยกิต วิชาเลือก 6 หน่วยกิต วิชาละ 2 หน่วยกิต ใช้ระยะเวลาในการศึกษา 1 ปี นั้น เหมาะสำหรับการเป็นหลักสูตรประกาศนียบัตรเทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนปลาย และพระสังฆาธิการมีประสบการณ์จากการทำงานมาแล้วจึงมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

เนื้อหาของหลักสูตร อาจารย์และผู้เรียนมีความเห็นตรงกันว่า เนื้อหาวิชาที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ วิชา การปกครองคณะสงฆ์ และวิชาอื่นๆ มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดนี้เนื่องจากเนื้อหาวิชาทั้งหมดครอบคลุมภารกิจ ๖ ประการของคณะสงฆ์ และเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อพระสังฆาธิการ ซึ่งสอดคล้องกับปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546 :38-39) ที่กล่าวว่า เนื้อหาวิชาเปรียบเหมือนพาหนะที่จะนำไปสู่สัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา เนื้อหาวิชาสำหรับวิชาใดวิชาหนึ่งจะต้องขึ้นอยู่กับเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้บรรลุเนื้อหาวิชา จะเป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางการศึกษาที่จะเชื่อมโยงเข้าสู่ตัวผู้เรียน เนื้อหาที่จะสอนสามารถจัดหมู่ได้ 3 ระดับ คือ 1) เนื้อหาวิชาที่ผู้เรียนจำเป็นต้องรู้และต้องเรียน 2) เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องเรียนเป็นเรื่องที่ควรเรียน 3) เนื้อหาที่อยากจะให้เรียนและผู้เรียนอยากเรียนอยากรู้

คุณลักษณะของอาจารย์ อาจารย์และผู้เรียนมีความเห็นตรงกันว่า อาจารย์นั้นมีความเป็นกันเองกับผู้เรียนอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนข้ออื่น ๆ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะอาจารย์เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่เคยอุปสมบทมาก่อนมีวุฒิการศึกษาทางธรรมทั้งฝ่ายนักธรรมและบาลีจึงทำให้มีความเป็นกันเองกับผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับ ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546 : 70) ที่กล่าวว่า การสอนเป็นภาระและหน้าที่หลักของครู ไม่ว่าจะเป็นการสอนในระดับใด นอกจากนี้ครูเองยังเป็นปูชนียบุคคลที่มีจรรยา มารยาท และวินัยกำกับอยู่ด้วย ในด้านการสอนนั้นเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน อีกทั้งสอดคล้องกับพระดำรัสในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี คอรัมภ์พระมิ่งขวัญครูไทย (กองบรรณาธิการ 2547 : 11-13) ที่ตรัสว่า ครูจะต้องมีทั้งความรู้ เนื้อหาที่แม่นยำ ถูกต้อง ทันสมัย และมีวิธีการสอนที่น่าสนใจ ชวนให้ติดตาม รวมทั้งต้องมีคุณธรรมที่ครูพึงมีต่อนักเรียน เช่น ความเมตตา กรุณา ความเอื้ออาทร ความเอาใจใส่ในการสอน ความอดทน เป็นต้น ให้สมกับที่ถือกันว่า ครูบาอาจารย์เป็นที่ 2 รองจากบิดามารดา ดังนั้น อาจารย์และผู้เรียนจึงมีความเห็นว่า คุณลักษณะของอาจารย์อยู่ในระดับมาก ในเรื่องเกี่ยวกับความรู้ ความชำนาญในวิชาที่สอน ความเอาใจใส่ มีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตัวได้อย่างเหมาะสม

คุณลักษณะของผู้เรียน อาจารย์และผู้เรียนมีความเห็นตรงกันว่า มีความเหมาะสมในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหน้าที่การงานของผู้เรียนนั้นสอดคล้องกับวิชาที่เข้ามาศึกษา และมีพื้นฐานมาจากการทำงานการเข้ามศึกษาเป็นการเสริมความรู้ จึงทำให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อหลักสูตรก่อนเข้าเรียนและในขณะที่เรียน ทำให้เกิดความร่วมมือกันความรับผิดชอบ ในขณะที่เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ (ประยงค์ เนาบุตร และสุทธิวรรณ ดันตริจนาวงศ์ 2545 : 20) ที่ว่า การที่ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดีนั้นมาจาก 1) ความต้องการของผู้เรียน เมื่อความต้องการของผู้เรียนมีมากทำให้อยากเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอนต้องเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน 2) ความพร้อมของผู้เรียน หมายถึง ความพร้อมทางด้านกาย อารมณ์ สังคม และสติผู้สอนต้องรู้จักและเข้าใจวุฒิภาวะประสบการณ์ในการเรียนรู้ของผู้เรียน และ 3) ปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียน หมายถึง ปฏิบัติได้ตอบที่เกื้อหนุนของผู้เรียนที่มีต่อสถานการณ์ในการเรียนรู้ อีกประการหนึ่งจากการที่อาจารย์มีความเป็นกันเองกับผู้เรียนทำให้ผู้เรียนมีลักษณะของผู้เรียนที่ดีซึ่งสอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2543 : 225) ที่กล่าวถึงหลักความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และผู้เรียนที่จะปฏิบัติต่อกันว่า เมื่อศิษย์ได้รับการปฏิบัติอย่างดีจากอาจารย์ ศิษย์จะปฏิบัติต่ออาจารย์ด้วย 1) หุกค้อนรับ 2) เข้าไปหา (เพื่อบำรุง คอยรับใช้ ปรีक्षा ซักถาม และรับคำแนะนำ เป็นต้น) 3) ใฝ่ใจเรียน (คือ มีใจรัก เรียนด้วยศรัทธา และรู้จักฟังให้เกิดปัญญา) และ 4) เรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ (คือ เอาจริงเอาจัง ถือเป็นกิจสำคัญ)

โสตทัศนูปกรณ์ อาจารย์และผู้เรียนมีความเห็นตรงกันว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทุกข้อ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ โสตทัศนูปกรณ์ที่ใช้งานอยู่อันได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์และเครื่องพรินเตอร์ จำนวน 1 ชุด เครื่องฉายข้ามศีรษะ จำนวน 2 ชุด และเครื่องขยายเสียง จำนวน 2 ชุด ที่ใช้

ประจำหลักสูตร มีคุณภาพ มีความสมวัย มีความเพียงพอ สะดวกสบายในการใช้ และสามารถดึงดูดความสนใจของผู้เรียนได้ ซึ่งสอดคล้องกับ นิคม ชมภูหอง (2544 : 192-193) ที่ระบุไว้ว่า ช่วยในการเรียนรู้ให้ตรงจุดในระยะเวลาอันสั้น เหมาะสมกับจุดประสงค์ เนื้อหา และผู้เรียน ไม่ควรเลือกสื่อที่มีความยุ่งยากในการใช้ หรือเสียเวลาในการเตรียม หรือการใช่มากเกินไป หาง่าย ประหยัดและน่าสนใจ มีอยู่ในท้องถิ่น ควรเลือกสื่อที่จำเป็นและใช้ประโยชน์ได้คุ้มค่า สื่อที่นำมาใช้ควรเน้นที่นักเรียน ได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

เอกสารการเรียนการสอนและเอกสารอ้างอิง อาจารย์และผู้เรียนมีความเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกข้อ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเอกสารมีคุณภาพสอดคล้องกับการเรียนการสอน และเนื้อหาวิชา มีความทันสมัยและเพียงพอ มีความถูกต้องทางวิชาการ ในขณะที่ข้อเสนอแนะนั้น อาจารย์และผู้เรียนมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีเอกสารคู่มือประกอบการบรรยายแต่ละวิชาและถูกต้องตามหลักวิชาการมีความถี่ถึง 16 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้เรียนบางส่วนมีพื้นฐานทางการเรียนต่างกัน ไม่คุ้นเคยกับระบบการค้นคว้า และมีจำนวนหลายวิชาในแต่ละภาคการศึกษาทำให้ค้นคว้าไม่ทัน จึงต้องการเอกสารการเรียนการสอนและเอกสารอ้างอิงที่เป็นคู่มือประกอบการบรรยายในแต่ละวิชา

สถานที่เรียน อาจารย์และผู้เรียนมีความเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกข้อ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหลักสูตรได้ใช้ที่เรียนอันเป็นอาคารเรียนสุภูมิมาตลย์ วัดพิชยญาติการาม เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร โดยมีห้องเรียนที่แยกเป็นสัดส่วน คือ 1) ห้องเรียนจำนวน 2 ห้อง 2) ห้องพักอาจารย์และสำนักงาน จำนวน 1 ห้อง และ 3) ห้องพักนิสิต จำนวน 1 ห้อง ซึ่งค่อนข้างสะดวกสบาย มีรถประจำทางผ่านไปมาสะดวก แต่ในข้อเสนอแนะนั้นมีผู้เรียนบางส่วนเห็นว่าการเดินทางไม่สะดวกเนื่องจากอยู่ในวัดเขตปริมณฑล การเดินทางลำบาก

3. ด้านกระบวนการ แยกเป็นหัวข้อสำหรับการอภิปรายดังนี้

การจัดการเรียนการสอน อาจารย์และผู้เรียนมีความเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกข้อ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเน้นการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีการฝึกกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับชวลักษณ์ เส็งหวาน (2545 : บทคัดย่อ) และกมลรัตน์ วิจิตรกุล (2542 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า การจัดการเรียนการสอนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ดังนั้นอาจารย์และผู้เรียนจึงมีความเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนมีความเหมาะสมมาก ซึ่งสอดคล้องกับปรียาพร วงศ์อนุตร โรจน์ (2546 : 163-164) ที่กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนว่าต้องมีจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษา อยู่ที่การจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ งานการจัดการเรียนการสอนมีหลายงาน ได้แก่ การจัดทำประมวลการสอน การจัดทำแผนการเรียน การจัดทำรายสอน การจัดชั้นเรียน การจัดครูอาจารย์เข้าสอน การสอนซ่อมเสริม การเลือกตำราเรียน การจัดทำคู่มือครู ด้านวิชาการ การจัดทำคู่มือให้นักเรียนนักศึกษา และการจัดห้องศูนย์ควบคุมการเรียนการสอน การ

พัฒนาครูอาจารย์ การปรับปรุงการเรียนการสอน สถานศึกษาควรวางแนวปฏิบัติงาน เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาของตนเอง นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะว่า การเรียนการสอน ควรศึกษาจากงานที่ปฏิบัติจริง ในลักษณะปรารภปัญหาและหาทางออกร่วมกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้เรียนอยู่คนละวัด ทำให้เจอปัญหาในรูปแบบต่างๆ จึงเสนอแนะให้นำปัญหาที่แต่ละวัดมีอยู่นั้นมาปรึกษากันและกันเพื่อหาทางออกร่วมกันและแลกเปลี่ยนประสบการณ์

การวัดและประเมินผล อาจารย์และผู้เรียนมีความเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทุกข้อ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน ครอบคลุมวัตถุประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับ ธำรง บัวศรี (2542 : 193) ที่กล่าวว่า เกี่ยวกับวิธีการวัดผลและประเมินผลควรให้ครอบคลุมทุกประสงค์ การเรียนรู้ ที่ระบุไว้ในแผนการสอน เลือกวิธีการประเมินที่เชื่อถือได้และเหมาะสมกับพฤติกรรม การเรียนรู้ที่ต้องประเมิน เลือกใช้วิธีการประเมินที่ง่ายและสะดวกในการใช้ประเมิน ควรใช้เครื่องมือที่เชื่อถือได้ ประกอบการประเมินทุกครั้ง ควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมีบทบาทในการประเมินตนเอง ด้วยในบางโอกาส และสอดคล้องกับ วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2545 : 22-23) จึงได้เสนอหลักการวัดและประเมินผลไว้ว่า สถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบและประเมินผลการเรียนเอง ต้องสอดคล้องกับ มาตรฐานที่กำหนดในหลักสูตร ผลการวัดผลต้องนำมาเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน มีวิธีการที่เหมาะสมกับธรรมชาติของวิชาและระดับช่วงชั้น ต้องมีการประเมินในด้านการอ่านและคิดวิเคราะห์ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ด้วยตนเอง และยุวลักษณ์ เส็งหวาน (2545 : บทคัดย่อ) ที่กล่าวว่า การวัดและประเมินผลควรมีหลักเกณฑ์และมีการเปิดเผยวิธีการให้คะแนน นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะว่า ควรประเมินผลตามความเป็นจริง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้เรียนอาจมีความอยากทราบว่าตัวเองมีความสามารถในหลักสูตรเป็นอย่างไร

การบริหารหลักสูตร อาจารย์และผู้เรียนมีความเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกข้อ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเป็น โครงการหลักสูตรที่เพิ่งเปิดทำการเรียนการสอนเป็น โครงการนำร่อง หลักสูตร และผู้บริหารหลักสูตรมีความเข้าใจและมีประสบการณ์ในการบริหารหลักสูตรจึงทำให้มีการวางแผนการบริหารหลักสูตรอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับเนาวรัตน์ อินทรบุตร (2545 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า การบริหารหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

4. ด้านผลผลิต ผู้เรียนมีความเห็นว่า ผลผลิต อันได้แก่ความรู้ความเข้าใจในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ ความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ ความสามารถในการเผยแพร่ และการอุทิศตนนั้น ดังนี้

ผลผลิตเฉพาะหัวข้อความรู้ความเข้าใจในกิจการคณะสงฆ์ คะแนนระดับดีมากและดีมีจำนวน เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 45.5 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพื้นฐานการทำงานของผู้เรียนมีตำแหน่งทางการบริหาร คณะสงฆ์อยู่แล้ว เมื่อเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรทำให้เกิดความเข้าใจได้ดีขึ้น ส่วนหัวข้ออื่นๆอันได้แก่ ความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ ความสามารถในการเผยแพร่ และการอุทิศตน ผู้เรียนมีความเห็น

ว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ รวมความแล้วทั้งหมดทุกหัวข้อของผลิตที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้เรียนเป็นผู้บริหารเมื่อศึกษาวิชาการไปแล้วสามารถนำความรู้นั้นไปใช้ได้ ในทันทีจึงทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และการนำไปปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับสาริต วรรณสุทธิ์ (2546 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า ประสิทธิภาพของผู้สำเร็จการศึกษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก สอดคล้อง กับ อภาภรณ์ รักความสุข (2546 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษามีความเหมาะสม ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของเนาวรัตน์ อันทรบุตร (2545 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า ความสามารถของผู้สำเร็จการศึกษาด้านวิชาชีพ เหมาะสมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญรัตน์ สมคณ (2544 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า ความรู้และทักษะ อยู่ในระดับดี ส่วนการนำความรู้ไปใช้ สรุปได้ว่ามีการนำความรู้ไปใช้ในการอบรมอยู่ในระดับดี และสอดคล้องกับพระจตุพร สิทธิสูงเนิน (2543 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า คุณภาพของพระบัณฑิตโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะนี้ ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 หัวข้อ ได้แก่ ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไป ปฏิบัติ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

1.1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรปรับโครงสร้างของหลักสูตรและ เนื้อหาของหลักสูตรในบางวิชาที่มีเนื้อหามากโดยการเพิ่มหน่วยกิต และปรับลดบางวิชาที่มี เนื้อหาวิชาน้อย เพื่อให้ผู้เรียนๆ ในวิชาที่มีความจำเป็นได้อย่างเต็มความสามารถ

1.2 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยควรคัดเลือกอาจารย์สอนที่มีประสบการณ์ การทำงานให้ตรงกับเนื้อหาวิชาแต่ละวิชา

1.3 หลักสูตรควรจัดสรรให้มี internet และห้องสมุดที่มีตำราทางวิชาการสำหรับเป็น แหล่งค้นคว้า

1.4 หลักสูตรควรจัดสรรเวลาเรียนเพื่อให้เอื้อต่อการปฏิบัติงานประจำของผู้เรียน เนื่องจากปัญหาการเดินทางและงานที่ทำอยู่ไม่ให้เสียหาย

1.5 หลักสูตรควรจัดให้มีการแนะนำเป็นรายบุคคล เพราะมีผู้เรียนบางรูปยังไม่เข้าใจใน หลักสูตรดี

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

2.1 การวิจัยนี้เป็นการวิจัยโครงการหลักสูตรอันเป็นหลักสูตรนาร่อง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการวิจัยหลักสูตรนี้เมื่อนำไปปฏิบัติในภาคการปกครองคณะสงฆ์อื่นๆ เพราะมีองค์ประกอบของการบริหารหลักสูตรแตกต่างกัน

2.2 ควรมีการวิจัยหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในทุกๆ ปีที่มีการเปิดการเรียนการสอนเพื่อนำผลการวิจัยไปปรับปรุงหลักสูตรให้ดีขึ้น

3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

3.1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยควรขยายรูปแบบการบริหารจัดการแบบวิทยาลัยพัฒนาพระสังฆาธิการมากกว่าเป็นโครงการหลักสูตร สำหรับใช้เป็นแหล่งรวมและแลกเปลี่ยนข้อมูล เป็นหลักสูตรส่วนกลางของวิชาการการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และ/หรือขยายโครงการให้ครอบคลุมทั่วประเทศ

3.2 ให้หลักสูตรนี้มีผลบังคับสำหรับผู้ที่เป็นพระสังฆาธิการผู้บริหารและผู้ที่จะเป็นผู้บริหารคณะสงฆ์

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ วิจิตรกุล. การประเมินหลักสูตรนักบริหารงานประชาสัมพันธ์ รุ่นพิเศษ ของสถาบัน
การประชาสัมพันธ์ กรมประชาสัมพันธ์. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2542
- กองบรรณาธิการ. "เรื่องจากปก". ครุ. 1,3 (2547 : 11-13)
- การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. สรรสาระพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนการศึกษานอกระบบ.
กรุงเทพมหานคร : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2543
- กาญจนา คุณารักษ์. พื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2543
- _____. หลักสูตรและการพัฒนา. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2540
- กิติเชษ จันทศรีวงศ์. การประเมินผลโครงการฝึกอบรมหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง
สังกัดกรมสามัญศึกษา. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จ
เจ้าพระยา, 2544
- ชนิดา จันทระ. การประเมินหลักสูตรวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมไฟฟ้า
คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ พุทธศักราช 2530. วิทยานิพนธ์
ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 2541
- ชูศรี สุวรรณโชติ. หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพมหานคร : อักษรไทย, 2544
- ธัญญา ผลอนันต์. การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล : แนวทางการสร้างความพึงพอใจแก่พนักงาน.
กรุงเทพมหานคร : อีโนกราฟฟิกส์, 2546
- ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล. การพัฒนาหลักสูตรจากแนวคิดสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : อักษรบัณฑิต,
2529
- ธำรง บัวศรี. ทฤษฎีหลักสูตร การออกแบบและพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : พัฒนาศึกษา, 2542
- นิคม ชมพุลง. เทคนิคและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น (ฉบับปรับปรุง). พิมพ์ครั้งที่ 2
มหาสารคาม : อภิชาติการพิมพ์, 2544
- นิรมล สดวุดม. การพัฒนาหลักสูตร : ครูทำได้ไม่ยาก. ครุ. 1,1 (2547 : 54)
- เนาวรัตน์ อันทนบุตร. การประเมินหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2538 ระบบทวิภาคี
ในมหาวิทยาลัยอาชีวศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2545
- บรรพต สุวรรณประเสริฐ. การพัฒนาหลักสูตร โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่ :
เชียงใหม่โรงพิมพ์แสงศิลป์, 2544

บุญชม ศรีสะอาด. การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยา
สาส์น, 2546

บุญช่วย เจริญผล. การประเมินหลักสูตรสาขาวิชาไฟฟ้า (โครงการเงินกู้ธนาคารโลก) สถาบัน
เทคโนโลยีราชมงคล. วิทยานิพนธ์ วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยี
พระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 2545

บุญรัตน์ สมกณ. การประเมินผลโครงการฝึกอบรมผู้กำกับลูกเสือสามัญ ชั้นความรู้ชั้นสูง ในจังหวัด
ราชบุรี ปีการศึกษา 2543. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร,
2544

ประพนธ์ เขียวภูถ. แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน.

ใน ประมวลสาระชุดวิชา การวิจัยหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน.

หน่วยที่ 8-11. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2542

ประยงค์ เนาวบุตรและสุทธีวรรณ ดันติรงนาวาสี. แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอน.

ใน ประมวลสาระชุดวิชา การประเมินหลักสูตรและการเรียนการสอน. หน่วยที่ 1-7. นนทบุรี :

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2545

ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์. การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพมหานคร : สหมิตรออฟเซต, 2535

พนม พงษ์ไพบูลย์. จารีกไว้ในพระศาสนา จารีกไว้ในการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร :

คอมแพคท์พรีนท์, 2539

_____. ห้องสมุดกับการเรียนรู้. ทรู. 1,6 (2547 : 41-43)

พระจตุพร ลิทธิ์สูงเนิน. การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต หมวดวิชาศึกษาทั่วไป

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2543

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). การพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิ

โกมลคีมทอง, 2543

_____. ทงนุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 9.

กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง

กรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 7. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

2542

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย. เอกสารหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการ
คณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547
- บุวลักษณ์ เส็งหวาน. การประเมินหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาวิชาคอมพิวเตอร์
วิทยาลัยชุมชนในวิทยาลัยพลศึกษา. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
ศิลปากร, 2545
- รสรินทร์ อรอมรัตน์. การประเมินผลหลักสูตรวิชาสื่อสารการกีฬา. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2545
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์
พับลิเคชั่นส์, 2546
- รุจิรี ภู่อาระ. การพัฒนาหลักสูตร : ตามแนวปฏิรูปการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร :
บุ๊ค พอยท์, 2546
- รุจิรี ภู่อาระและจันทราณี สงวนนาม. การบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร :
บุ๊ค พอยท์, 2545
- แรมสมร อยู่สถาพร. การนำหลักสูตรไปใช้. ใน ประมวลสาระชุดวิชาการพัฒนาหลักสูตร
และวิทยวิธีการสอน. หน่วยที่ 8-11. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช, 2543
- ถัดดาวัลย์ เพชรโรจน์. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตรและการเรียนการสอน.
ใน ประมวลสาระชุดวิชาการประเมินหลักสูตรและการเรียนการสอน. หน่วยที่ 1-5.
นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2545
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2544. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, 2545
- วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์. การพัฒนาหลักสูตร สานต่อที่ท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : เซ็นเตอร์
ดิสคัฟเวอรี, 2542
- วิชัย วงษ์ใหญ่. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร :
สุวีริยาสาส์น, 2537
- _____. การประเมินหลักสูตร. ใน ประมวลสาระชุดวิชา การพัฒนาหลักสูตรและวิทยวิธีการสอน.
หน่วยที่ 8-15. พิมพ์ครั้งที่ 6. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2546
- วิทยา ธนฤกษ์. การประเมินหลักสูตรสืบสวนคดีอาญาของสถาบันพัฒนาข้าราชการตำรวจ
กองบัญชาการศึกษา. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
2542

- วินัย ตรีามวงษ์. การประเมินหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษา ของสถาบันพัฒนาข้าราชการ
กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2542
- ศยามา สรมขุรา. การประเมินการใช้หลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ของโรงเรียน
ในเครือข่ายการใช้หลักสูตรสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน นครปฐมภาคตะวันตก
วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2545
- ศรีสมร พุ่มสะอาด. การประเมินการนำหลักสูตรไปใช้. ใน ประมวลสาระชุดวิชา การประเมิน
หลักสูตรและการเรียนการสอน. หน่วยที่ 11-15. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,
2545
- สังัด อุทรานันท์. พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : มิตรสยาม,
2532
- สงบ ถักขณะ. การวิจัยและประเมินหลักสูตร. ใน ประมวลสาระชุดวิชาการวิจัยหลักสูตรและ
กระบวนการเรียนการสอน. หน่วยที่ 8-11. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช, 2542
- สถาพร ศรีธรรมโรจน์. การประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรมการบริหารของกลุ่มบริษัทไทยโตชิบา.
วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2543
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. วิทยาการประเมินทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2541
- สาธิต วรรณสุทธิ. การประเมินหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2540 สาขาวิชา
ช่างไฟฟ้ากำลัง. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยี
พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, 2546
- สิทธิศักดิ์ จุลศิริพงษ์. หลักสูตรและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน. นครราชสีมา : คณะครุศาสตร์
สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, 2545
- สุจิตรา บำรุงกาญจน์. การประเมินหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2540
สาขาช่างยนต์ โรงเรียนเทคโนโลยีหมู่บ้านครู ภาคเหนือ. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตร-
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544
- สุดสาย ศรีศักดิ์. การประเมินหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญสำหรับเด็กด้อยโอกาส
ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตร-
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542

- สุพรรณ ตาคำวัน. การประเมินผลหลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา
หลักสูตรพุทธศักราช 2541 ภาควิชาครุศาสตร์โยธา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์อุตสาหกรรม
มหาบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 2544
- สุมิตร คุณากร. หลักสูตรและการสอน. กรุงเทพมหานคร : ชวนพิมพ์, 2523
- เสริมศรี ไชยสร. ระบบหลักสูตร-การสอน. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่ : พระสังข์การพิมพ์, 2528
- สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. รายงานการสังเคราะห์งานวิจัย
รูปแบบและกระบวนการจัดการศึกษาและการเผยแพร่ศาสนธรรม กรณีศึกษา 9 วัด.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545
- อภาภรณ์ รักความสุข. การประเมินหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2540
สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สถาบัน
เทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, 2546
- อุทุมพร ชื่นวิญญา. การประเมินโครงการหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษ ระดับชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียน
โยธินบูรณะ กรมสามัญศึกษา. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2545
- อังกา กุลธรรมโยธิน. การประเมินหลักสูตรวิชาชีพพระยะสัน พุทธศักราช 2540 ประเภทพาณิชยกรรม
สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ ของวิทยาลัยสารพัดช่าง สังกัดกรมอาชีวศึกษา. วิทยานิพนธ์
ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2544
- Failla, S., Maher M.A., & Duffy, C.A. Evaluation of graduates of an Associate Degree Nursing
Program. *Journal of Nursing Education*, 38 (2), (1999) p. 62-68.
- John. W. Best. *Research in Education*. New Delhi : Prentice Hall of India Private Limited. (1983)
p. 183
- Taba, Hilda. *Curriculum Development : Theory and Practice*. New York : Harcourt Brace and
World. (1962) p. 413-444
- Tyler, Ralph W. *Basic Principles of Curriculum and Instruction*. Chicago : University of
Chicago Press. (1970) p. 125

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามการประเมินผลการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์
(ชุดที่ 1 สำหรับอาจารย์)

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับอาจารย์

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง () หรือเติมข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริง

1. เพศ

() 1. บรรพชิต

() 2. คฤหัสถ์

2. อายุ

() 1. ต่ำกว่า 30 ปี

() 2. 30-39 ปี

() 3. 40-49 ปี

() 4. 50 ปีขึ้นไป

3. วุฒิการศึกษาทางธรรม

3.1 นักธรรม () นักธรรมชั้นตรี () นักธรรมชั้นโท () นักธรรมชั้นเอก

3.2 เปรียญธรรม () ประโยค 1-2 ถึง ป.ธ. 3 () ป.ธ. 4-6 () ป.ธ. 7-9

4. วุฒิการศึกษาสามัญศึกษา

() 1. ปริญญาตรี

() 2. ปริญญาโท

() 3. ปริญญาเอก

() 4. อื่นๆ (ระบุ).....

แบบสอบถามการประเมินผลการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์
(ชุดที่ 2 สำหรับผู้เรียน)

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับผู้เรียน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง () หรือเติมข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริง

1. พรรษา

() 1-4 () 5-9 () 10-19 () 20 ขึ้นไป

2. อายุ

() 1. ต่ำกว่า 30 ปี () 2. 30-39 ปี
() 3. 40-49 ปี () 4. 50 ปีขึ้นไป

3. วุฒิกิจการศึกษาทางธรรม

3.1 นักธรรม () นักธรรมชั้นตรี () นักธรรมชั้นโท () นักธรรมชั้นเอก
3.2 เปรียญธรรม () ประโยค 1-2 ถึง ป.ธ. 3 () ป.ธ. 4-6 () ป.ธ. 7-9

4. วุฒิกิจการศึกษาสามัญศึกษา

() 1. ประถมศึกษาชั้นปีที่ 4
() 2. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
() 3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
() 4. ระดับปริญญาตรี
() 4. อื่นๆ (ระบุ).....

5. ตำแหน่งสูงสุดทางการบริหารคณะสงฆ์

() เจ้าคณะจังหวัด () รองเจ้าคณะจังหวัด () เลขานุการเจ้าคณะจังหวัด
() เจ้าคณะอำเภอ () รองเจ้าคณะอำเภอ () เลขานุการเจ้าคณะอำเภอ
() เจ้าคณะตำบล () รองเจ้าคณะตำบล () เลขานุการเจ้าคณะตำบล
() เจ้าอาวาส () รองเจ้าอาวาส () ผู้ช่วยเจ้าอาวาส () เลขานุการเจ้าอาวาส
() ครูสอนพระปริยัติธรรม () ครูสอนศีลธรรมในโรงเรียน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

2.1 การวิจัยนี้เป็นการวิจัยโครงการหลักสูตรอันเป็นหลักสูตรนาร่อง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการวิจัยหลักสูตรนี้เมื่อนำไปปฏิบัติในภาคการปกครองคณะสงฆ์อื่นๆ เพราะมีองค์ประกอบของการบริหารหลักสูตรแตกต่างกัน

2.2 ควรมีการวิจัยหลักสูตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในทุกๆ ปีที่มีการเปิดการเรียนการสอนเพื่อนำผลการวิจัยไปปรับปรุงหลักสูตรให้ดีขึ้น

3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

3.1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยควรขยายรูปแบบการบริหารจัดการแบบวิทยาลัยพัฒนาพระสังฆาธิการมากกว่าเป็นโครงการหลักสูตร สำหรับใช้เป็นแหล่งรวมและแลกเปลี่ยนข้อมูล เป็นหลักสูตรส่วนกลางของวิชาการการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และ/หรือขยายโครงการให้ครอบคลุมทั่วประเทศ

3.2 ให้หลักสูตรนี้มีผลบังคับสำหรับผู้ที่เป็นพระสังฆาธิการผู้บริหารและผู้ที่จะเป็นผู้บริหารคณะสงฆ์

บุญชม ศรีสะอาด. การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยา
สาส์น, 2546

บุญช่วย เจริญผล. การประเมินหลักสูตรสาขาวิชาไฟฟ้า (โครงการเงินกู้ธนาคารโลก) สถาบัน
เทคโนโลยีราชมงคล. วิทยานิพนธ์ วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยี
พระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 2545

บุญรัตน์ สมกณ. การประเมินผลโครงการฝึกอบรมผู้กำกับลูกเสือสามัญ ชั้นความรู้ชั้นสูง ในจังหวัด
ราชบุรี ปีการศึกษา 2543. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร,
2544

ประพนธ์ เขียวภูถ. แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน.

ใน ประมวลสาระชุดวิชา การวิจัยหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน.

หน่วยที่ 8-11. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2542

ประยงค์ เนาวบุศรและสุทธีวรรณ ดันติรงนาวาสวัสดิ์. แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอน.

ใน ประมวลสาระชุดวิชา การประเมินหลักสูตรและการเรียนการสอน. หน่วยที่ 1-7. นนทบุรี :

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2545

ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์. การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพมหานคร : สหมิตรออฟเซต, 2535

พนม พงษ์ไพบูลย์. จารึกไว้ในพระศาสนา จารึกไว้ในการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร :

คอมแพคท์พรีนท์, 2539

_____. ห้องสมุดกับการเรียนรู้. ทรู. 1,6 (2547 : 41-43)

พระจตุพร ลิทธิ์สูงเนิน. การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต หมวดวิชาศึกษาทั่วไป

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2543

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). การพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิ

โกมลคีมทอง, 2543

_____. ทงนุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 9.

กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง

กรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 7. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

2542

2.2 เนื้อหาของหลักสูตร

รายการ	ระดับความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
ก. กลุ่มวิชาบังคับ					
1. บส 001 การปกครองคณะสงฆ์
2. บส 002 กฎหมายคณะสงฆ์
3. บส 003 พระสงฆ์กับภาวะผู้นำ
4. บส 004 การบริหารการศึกษาคณะสงฆ์
5. บส 005 การบริหารงานสาธารณูปการ
6. บส 006 การบริหารศาสนสมบัติ
7. บส 007 การบริหารงบประมาณ
8. บส 008 สัมมนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์
9. บส 009 การบริหารงานธุรการ
ข. กลุ่มวิชาเลือก					
10. บส 014 ธรรมเนียมเทศ
11. บส 017 พระพุทธศาสนากับสถานการณ์ปัจจุบัน
12. บส 020 การศึกษาอิสระ
13. เนื้อหาที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
14. สอดคล้องกับพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน
15. เนื้อหาที่มีความทันสมัยตรงกับสภาพปัจจุบัน
16. เนื้อหาสนองต่อความสนใจและความต้องการของผู้เรียน
17. เนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับจำนวนหน่วยกิต
18. เนื้อหาที่มีสาระเพียงพอกับการศึกษา
19. เนื้อหาที่มีความสอดคล้องกับเวลาที่กำหนดให้เรียน
20. การลำดับเนื้อหาวิชาในการเรียนการสอน
21. มีความซ้ำซ้อนระหว่างวิชา
22. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเป็นสมณสา रूप
23. ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ปัญหาในการปฏิบัติงาน
24. เนื้อหาวิชาสามารถนำไปใช้ในการทำงานได้
25. เนื้อหาในหลักสูตรเป็นพื้นฐานที่ดีในด้านการศึกษาต่อ

2.3 คุณลักษณะของอาจารย์

รายการ	ระดับความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
1. อาจารย์บรรพชิต
2. อาจารย์คฤหัสถ์
3. มีความรู้ความชำนาญในเนื้อหาวิชาที่สอน
4. มีการวางแผนและเตรียมการสอน
5. มีวิธีการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่สอน
6. นำความรู้ที่ทันสมัยมาประกอบในการสอน
7. มีทัศนคติที่ดีต่อการสอนและผู้เรียน
8. เอาใจใส่ต่อการเรียนการสอนและติดตามผลการเรียนของผู้เรียน
9. ประพฤติปฏิบัติเหมาะสมกับความเป็นครู
10. สามารถใช้สื่อ อุปกรณ์อย่างมีประสิทธิภาพ
11. มีความสามารถในการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา
12. มีความสามารถในการศึกษา วิจัย ค้นคว้า
13. มีความรับผิดชอบในการสอน
14. มีความสามารถในการสอนแบบบูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้ อื่นๆ
15. ส่งเสริมให้ผู้เรียนถามและแสดงความคิดเห็น
16. มีความเป็นกันเองกับผู้เรียน
17. ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักใช้เหตุผล
18. ส่งเสริมให้ผู้รู้จักนำความรู้มาพัฒนาตนเองและสังคม
19. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสมรรถภาพ คุณภาพและสุขภาพ
20. ส่งเสริมความเป็นสมณสาธูป
21. ส่งเสริมให้ผู้รู้จักดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข
22. ส่งเสริมให้นำความรู้ประยุกต์ในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา
23. ปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องกับผู้เรียน
24. ปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องในฐานะพุทธบริษัท

2.4 คุณลักษณะของผู้เรียน

รายการ	ระดับความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
1. ความรู้พื้นฐานในเนื้อหาวิชาต่างๆ ก่อนเข้ามศึกษา
2. มีทัศนคติที่ดีต่อหลักสูตรก่อนการเข้ามศึกษา
3. มีความเข้าใจวัตถุประสงค์ของหลักสูตร
4. มีความเข้าใจวัตถุประสงค์รายวิชาต่างๆ ในหลักสูตร
5. มีฉันทะและวิริยะในการศึกษาเล่าเรียน
6. มีความรับผิดชอบในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย
7. วางตัวเหมาะสมระหว่างผู้เรียนกับอาจารย์
8. มีความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เรียนด้วยกัน
9. ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ
10. ระหว่างเรียนสามารถเรียนทันการสอน

2.5 โสภทศนุปรกรณ์

รายการ	ระดับความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
1. มีคุณภาพ
2. มีความทันสมัย
3. สามารถดึงความสนใจของผู้เรียนได้
4. มีเพียงพอต่อความต้องการในการเรียนการสอน
5. ความสะดวกในการได้รับบริการ
6. มีการอธิบายวิธีการใช้
7. สามารถนำมาใช้ในการประกอบการเรียนการสอนได้อย่าง สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา
8. ความคุ้มค่าในการใช้งาน

2.6 เอกสารการสอนและเอกสารอ้างอิง

รายการ	ระดับความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
1. มีคุณภาพสอดคล้องกับการเรียนการสอน
2. มีเพียงพอต่อความต้องการของผู้เรียน
3. มีความสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา
4. มีความทันสมัยตรงกับสภาพการเรียนการสอนในปัจจุบัน
5. มีความถูกต้องและมีคุณค่าทางวิชาการ
6. จัดทำเองได้หรือหาซื้อได้ง่าย
7. ความสะดวกในการได้รับบริการด้านเอกสารการสอน และเอกสารอ้างอิง

2.7 สถานที่เรียน

รายการ	ระดับความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
1. มีความเพียงพอสำหรับการเรียนการสอน
2. ขนาดห้องเรียนมีความเหมาะสมกับจำนวนนักเรียน
3. ขนาดห้องเรียนเอื้ออำนวยต่อการใช้อุปกรณ์การสอน
4. สภาพแวดล้อมของห้องเรียน
5. บรรยากาศในห้องเรียนสนับสนุนการเรียนรู้
6. มีครุภัณฑ์สำหรับใช้ในการเรียนการสอนเพียงพอ
7. ความเพียงพอของแหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้
8. สถานที่อำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ห้องน้ำ ห้องส้วม ร้านค้า ร้านถ่ายเอกสาร ฯลฯ

ที่ ศธ บส.0564.11.1/249

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

29 มีนาคม 2548

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ดร.อำนาจ เดชชัยศรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

ด้วย พระมหาสาโรช สติมัน นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ปัจจุบันกำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การประเมินผลการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์" ตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. รองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ หลาบมาลา	ประธานกรรมการควบคุม
2. รองศาสตราจารย์เกริก วัยคฆานนท์	กรรมการควบคุม

คณะกรรมการบริหารหลักสูตรฯ ได้พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือวิจัยของนักศึกษาได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้เกียรติเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าว ขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.สรายุทธ์ เศรษฐขจร)

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายงานบัณฑิตศึกษา

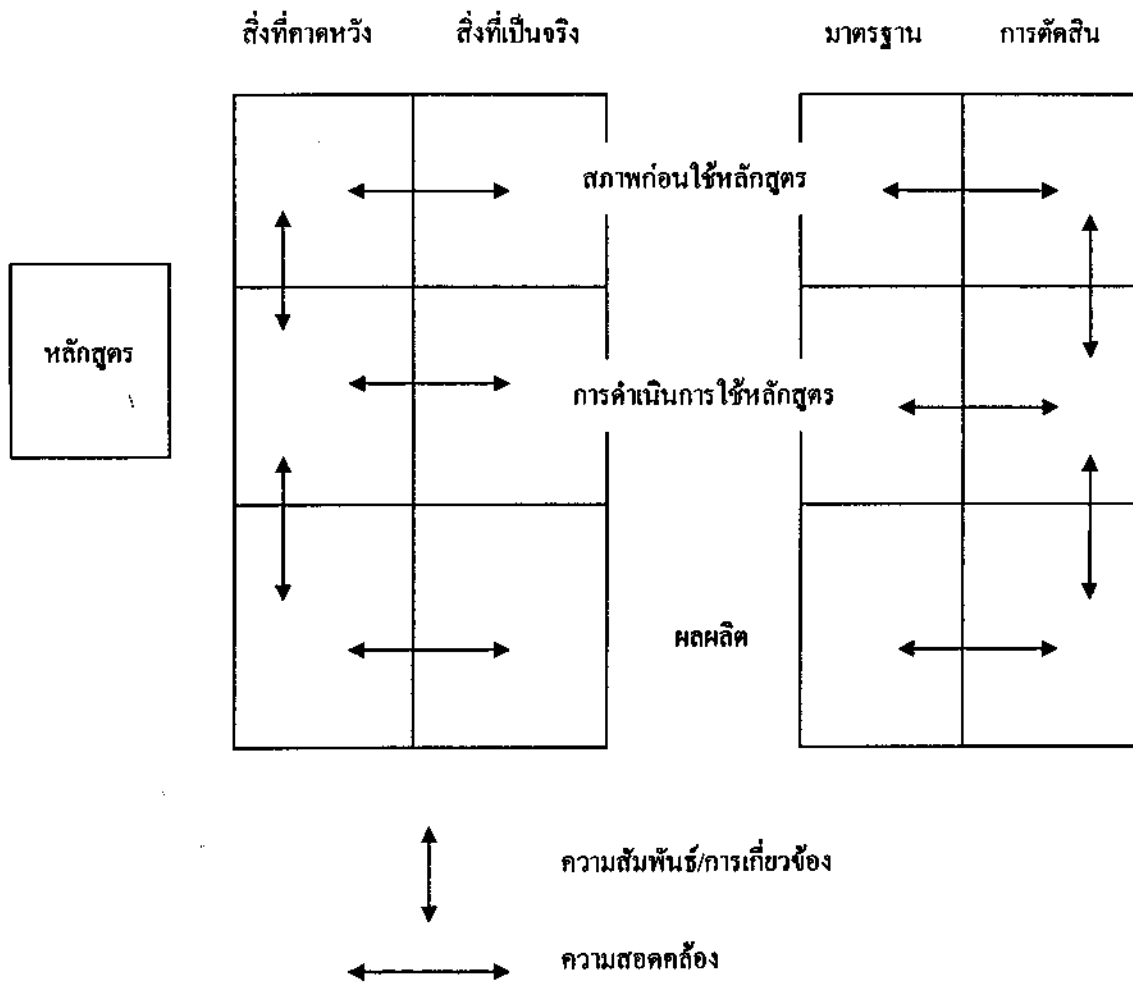
บัณฑิตครุศาสตร์

โทรศัพท์ 0-2890-2000 ต่อ 521

โทรสาร 0-2890-2000 ต่อ 521

รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสศค (อ้างถึงใน วิชัย วงษ์ใหญ่ 2546 : 395) ได้เสนอให้ทำการประเมินเกี่ยวกับองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. การประเมินสภาพการใช้หลักสูตร
2. การประเมินการดำเนินการใช้หลักสูตร
3. การประเมินผลผลิต

แผนภูมิที่ 4 รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสศค

ที่มา : วิชัย วงษ์ใหญ่, 2546 : 395

รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสศค (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2546 : 401) ได้เสนอวิธีการประเมินหลักสูตรแบบซีพีพี (CIPP-Context,Input,Process,Product) เป็นกระบวนการที่ประกอบด้วย การอภิปรายและขยายรายละเอียดที่ค้องการประเมินให้ชัดเจน เป็นการประเมินเพื่อตัดสินใจ 4 ประการ ประกอบด้วยองค์ประกอบที่ต้องประเมิน 4 ด้าน

รายการ	ระดับความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
10. ได้นำผลจากการวัดและการประเมินผลมาปรับปรุงการเรียนการสอน.....
11. อาจารย์ใช้วิธีการวัดและประเมินผลหลายวิธี.....
12. มีการประเมินผลระหว่างเรียน.....
13. ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากความคิดเห็นของผู้เรียนเพื่อน และอาจารย์.....
14. อาจารย์มีความรู้ในเรื่องหลักการวัดผลและประเมินผล.....

3.3 การบริหารหลักสูตร

รายการ	ระดับความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
1. การวางแผนบริหารหลักสูตรอย่างมีระบบ
2. การจัดหน่วยงานในการบริหารหลักสูตร
3. มีงบประมาณในการบริหารหลักสูตรเพียงพอ
4. การจัดตารางการเรียนการสอนและการสอบ
5. มีเกณฑ์การคัดเลือกผู้เรียนที่ชัดเจน
6. การลงทะเบียนเรียนของผู้เรียน
7. มีทุนการศึกษา
8. มีการจัดอาจารย์สอนและอาจารย์ที่ปรึกษา
9. มีการจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน
10. มีการบริการวิชาการแก่ผู้เรียน
11. มีการประสานงานระหว่างโครงการกับมหาวิทยาลัย
12. มีการนิเทศการเรียนการสอน
15. มีการพัฒนาอาจารย์
16. ความเหมาะสมของห้องสมุด

4.3 ความสามารถในการเผยแพร่

รายการ	ระดับความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
1. ความรู้เกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่
2. สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับงานเผยแพร่
3. แนะนำความรู้ที่ได้รับแก่ผู้อื่นหรือเพื่อนร่วมงาน
4. ประยุกต์ใช้วิธีการเรียนการสอนกับการเผยแพร่
5. เกิดรูปแบบการเผยแพร่ใหม่ๆ

4.4 การอุทิศตน

รายการ	ระดับความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
การอุทิศตน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับใด					
1. ตระหนักต่อความรับผิดชอบในหน้าที่
2. ตระหนักต่อการอุทิศตนศึกษาพระธรรมคำสอน
3. ตระหนักในการวางตัวให้เหมาะกับสมณสาธูป
4. อุทิศตนเพื่อปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและกฎหมายอาญา
5. อุทิศตนเพื่อปกป้องภัยที่จะเกิดขึ้นแก่พระพุทธศาสนา
6. อุทิศตนเพื่อรักษาพระธรรมคำสอน
7. อุทิศตนเพื่อประโยชน์ ความสุข และอนุเคราะห์พหุชน

ภาคผนวก ข
หนังสือราชการที่เกี่ยวข้อง

ที่ ศธ บล.0564.11.1/246

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

29 มีนาคม 2548

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ดร.สุพหล สุยะพรหม หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

ด้วย พระมหาสาโรช สติมัน นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ปัจจุบันกำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การประเมินผลการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์" ตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. รองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ หลาบมาลา	ประธานกรรมการควบคุม
2. รองศาสตราจารย์เกริก วัชชमानนท์	กรรมการควบคุม

คณะกรรมการบริหารหลักสูตรฯ ได้พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือวิจัยของนักศึกษาได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้เกียรติเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าว ขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.สรายุทธ์ เศรษฐขจร)

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายงานบัณฑิตศึกษา

บัณฑิตครุศาสตร์

โทรศัพท์ 0-2890-2000 ต่อ 521

โทรสาร 0-2890-2000 ต่อ 521

ที่ ศธ บส.0564.11.1/247

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

29 มีนาคม 2548

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย หัวหน้าภาควิชาบริหารการศึกษากิจการคณะสงฆ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

ด้วย พระมหาสาโรช สติมัน นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ปัจจุบันกำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การประเมินผลการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์" ตามหลักสูตรครุ ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. รองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ หลาบมาลา ประธานกรรมการควบคุม
2. รองศาสตราจารย์เกริก วัยคฆานนท์ กรรมการควบคุม

คณะกรรมการบริหารหลักสูตรฯ ได้พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือวิจัยของนักศึกษาได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้เกียรติเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าว ขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.สรายุทธ์ เศรษฐชุกร)

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายงานบัณฑิตศึกษา

บัณฑิตศึกษาศาสตร์

โทรศัพท์ 0-2890-2000 ต่อ 521

โทรสาร 0-2890-2000 ต่อ 521

ที่ ศธ บส.0564.11.1/248

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงนิตโย
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

29 มีนาคม 2548

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศรีมงคล เทพเรณู

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

ด้วย พระมหาสาโรช สติมัน นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ปัจจุบันกำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การประเมินผลการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์" ตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. รองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ หลาบมาลา ประธานกรรมการควบคุม
2. รองศาสตราจารย์เกริก รัชคฆานนท์ กรรมการควบคุม

คณะกรรมการบริหารหลักสูตรฯ ได้พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือวิจัยของนักศึกษาได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้เกียรติเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าว ขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.สรายุทธ์ เศรษฐขจร)

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายงานบัณฑิตศึกษา

บัณฑิตครุศาสตร์

โทรศัพท์ 0-2890-2000 ต่อ 521

โทรสาร 0-2890-2000 ต่อ 521

ที่ ศธ บส.0564.11.1/249

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

29 มีนาคม 2548

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ดร.อำนาจ เดชชัยศรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

ด้วย พระมหาสาโรช สติมัน นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ปัจจุบันกำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การประเมินผลการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์" ตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. รองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ หลาบมาลา	ประธานกรรมการควบคุม
2. รองศาสตราจารย์เกริก วัยคฆานนท์	กรรมการควบคุม

คณะกรรมการบริหารหลักสูตรฯ ได้พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือวิจัยของนักศึกษาได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้เกียรติเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าว ขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.สรายุทธ์ เศรษฐขจร)

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายงานบัณฑิตศึกษา

บัณฑิตครุศาสตร์

โทรศัพท์ 0-2890-2000 ต่อ 521

โทรสาร 0-2890-2000 ต่อ 521

ที่ ศธ บส.0564.11.1/250

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

29 มีนาคม 2548

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ดร.สมกมล ถาวรกิจ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

ด้วย พระมหาสาโรช สติมัน นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ปัจจุบันกำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การประเมินผลการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์" ตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. รองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ หลาบมาลา	ประธานกรรมการควบคุม
2. รองศาสตราจารย์เกริก วัชคฆานนท์	กรรมการควบคุม

คณะกรรมการบริหารหลักสูตรฯ ได้พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือวิจัยของนักศึกษาได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้เกียรติเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าว ขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.สรายุทธ์ เศรษฐขจร)

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายงานบัณฑิตศึกษา

บัณฑิตครุศาสตร์

โทรศัพท์ 0-2890-2000 ต่อ 521

โทรสาร 0-2890-2000 ต่อ 521

ที่ ศธ บส.0564.11/251

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงนริศรุจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

29 มีนาคม 2548

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามในโครงการหลักสูตรฯของท่าน

เรียน ดร.สุรพล สุยะพรหม (ประธานโครงการหลักสูตรฯ)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

ด้วย พระมหาสาโรช สติมัน นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ปัจจุบันกำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การประเมินผลการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์" ตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา โดยมี กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. รองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ หลาบมาลา ประธานกรรมการ
2. รองศาสตราจารย์เกริก วยัคฆานนท์ กรรมการ

คณะกรรมการบริหารหลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความร่วมมือมายังท่าน ขออนุญาตแจกแบบสอบถามในโครงการหลักสูตรฯของท่าน เพื่อให้การวิจัยในครั้งนี้ประสบความสำเร็จไปได้ด้วยดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.สุราษฎร์ เศรษฐชูจอร์)

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายงานบัณฑิตศึกษา

บัณฑิตครุศาสตร์

โทรศัพท์ 0-2890-2000 ต่อ 521

โทรสาร 0-2890-2000 ต่อ 521

ภาคผนวก ค
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

ผู้เชี่ยวชาญ

ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา มีดังนี้

1. รศ.ดร.สมกุต ถาวรกิจ	อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
2. ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม	หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. ผศ.ดร.อำนาจ เคชชัยศรี	อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
4. ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย	หัวหน้าภาควิชาบริหารการศึกษาและกิจการคณะสงฆ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
5. ผศ.ศรีมงคล เทพเรณู	อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา